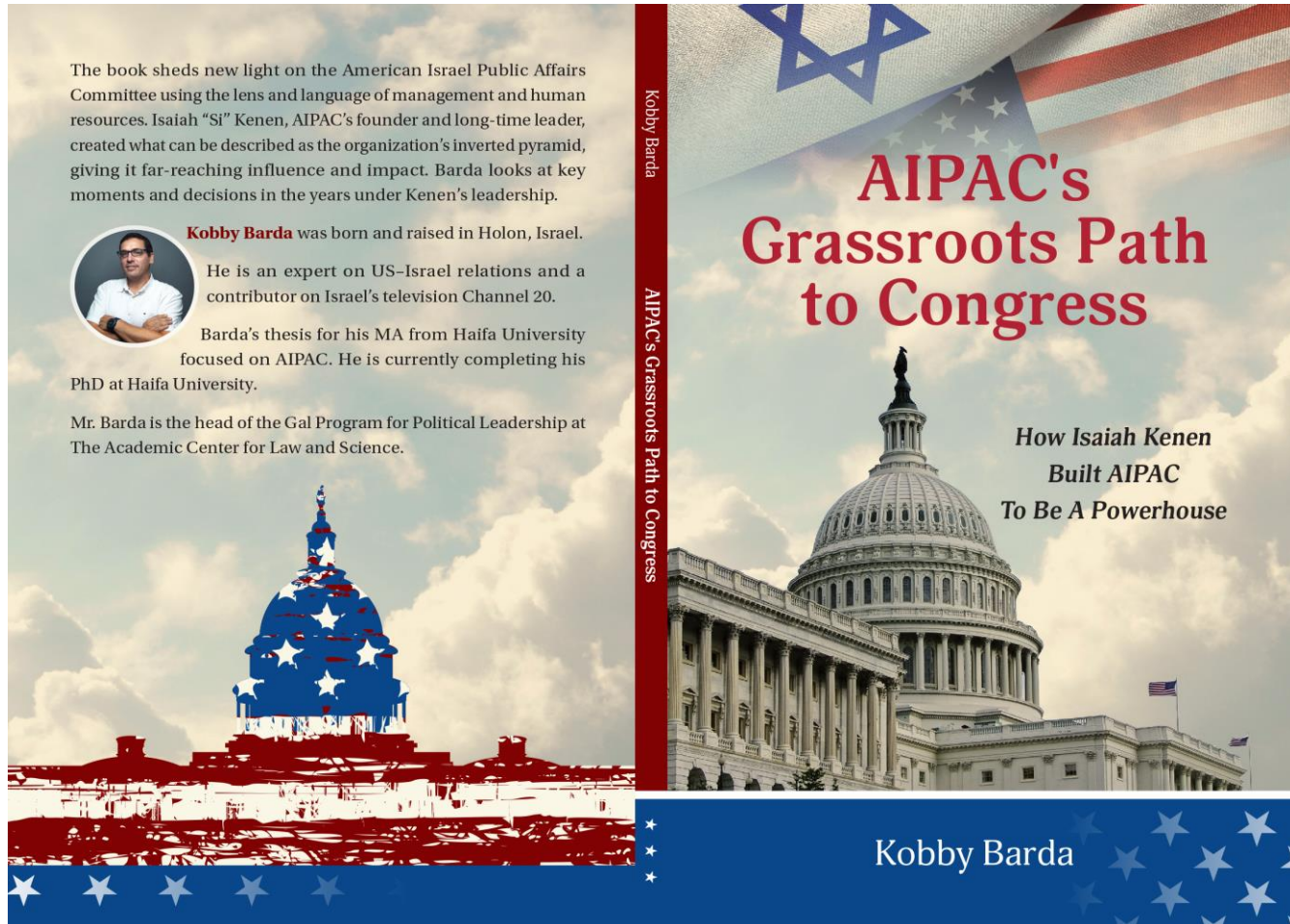

AIPAC's Grassroots Path to Congress: How Isaiah Kenen Built AIPAC to Be A Powerhouse

תרגום הספר לעברית

- 4..... תקציר
- 6..... מבוא
- 12..... א. מטרת המחקר
- 13..... ב. מצב המחקר
- 17..... ג. תיאור המחקר וסקירת הספרות
- 20..... ד. מקורות
- 22..... ה. מטרת המחקר
- 23..... פרק ראשון : מבוא ותחילת דרכו של קנן ואיפא"ק
- 23..... א. ישעיהו לאו (סי) קנן - Kenen ("Si") Isaiah Leo
- 24..... ב. קנן ממונה למזכ"ל הכינוס היהודי אמריקאי - (AJC - American Jewish Conference)
- 25..... ג. הנשיא טרומן והשדולה הציונית מכניסתו לתפקיד ועד ההכרזה באו"ם
- 33..... ד. סי קינן בשרות משרד ההסברה בניו יורק
- 33..... פרק שני : ההחלטה להקמת שדולה למען יחסי ישראל – ארצות הברית
- 33..... א. זרוע של AZC למען העברת חוק מימון יישוב פליטים במזה"ת
- 34..... ב. מהו חוק רישום סוכנים זרים?
- 35..... ג. ההחלטה לרישום חברת לובי מקומית
- 41..... ד. החוק הראשון אי פעם להעברת סיוע כלכלי לישראל ולמזרח התיכון
- 42..... ה. החוק מוגש לקונגרס
- 45..... ו. החוק עובר, ממשלת ישראל מקבלת לראשונה מענק מארצות הברית
- 48..... פרק שלישי: ההחלטה על הקמת AZPAC
- 49..... א. החלוקה לנציגים
- 51..... פרק רביעי : תאוריית הניהול במודל הפירמידה ההפוכה של נורדסטורם
- 55..... פרק חמישי : מימד הפעילות באמצעות הארגונים הציונים
- 55..... א. כיצד החל מוסד ה - AIPAC Policy Conference ?
- 58..... ב. ארגון "הדסה" כ- Test Case לפעילות בקרב אירגוניים יהודיים

- ג. תמיכה ציונית בקרב אירגוניים נוצריים.....62
- פרק שישי : מימד הפעילות של הפצת עיתונים.....64
- א. העיתון כאמצעי לשמירת קשר בקהילה הקרובה.....65
- ב. ביקורת על שימוש העיתון כמכבסת כספים.....66
- פרק שביעי : מימד הפעולה של הפעלת הפדרציות/קמפוסים/קהילות יהודיות.....68
- א. תדרוך הציבור לקראת חזרת הקונגרסמן לחופשת החג.....68
- ב. שיטת הנעה לפעולה בפירמידה ההפוכה.....69
- ג. סי. קנן מפעיל את הפירמידה בזמן אמת, כדי לסייע בעיכוב הסנקציות על ישראל אחרי מבצע סיני.....70
- ד. חבר הקונגרס פרידל מספר על הלחץ המופעל עליו מבוחרי המחוז.....77
- ה. איפא"ק נכנסת לראשונה לקמפוסים.....78
- ו. הפעלת לחץ של יהודים אמריקאים בזירה הבינ"ל.....78
- ז. התרחבות השלוחות המקומיות של איפא"ק ברחבי ארצות הברית.....79
- פרק שמיני : מהו החלק של קנן בבניית הכח של איפא"ק?.....81
- א. עד כמה אפקטיבית הייתה עבודת השדולה של קנן?.....80
- ב. למה הלובי היהודי מצליח בווישינגטון?.....83
- ד. פירוט שיטת העבודה של קנן שהביאה להישגים פוליטיים.....84
- פרק תשיעי : סיכום.....86
- א. הקיר הראשון - ארגונים יהודיים.....88
- ב. הקיר השני - הפצת העיתון.....88
- ג. הקיר השלישי - קהילות יהודיות.....89
- ד. מודל הפירמידה התלת-מימדית ההפוכה של קנן.....89
- רשימה ביבליוגרפית.....92
- נספחים.....96
- תקציר באנגלית - (Thesis Summary).....98

פרולוג

במהלך מלחמת העולם השנייה, שעה שהחלו להגיע ליהדות ארצות הברית השמועות על הטבח הנעשה בבני עמס, החלה ההנהגה היהודית לחפש את הדרך להתניע מהלך שישפיע על המערכת הפוליטית האמריקאית בכדי לגלות מעורבות ואהדה גדולה יותר לרעיון הציוני (ייסוד של בית לאומי עבור העם היהודי), שהפך רלוונטי יותר מתמיד. כדי לעשות זאת, החלה ההתארגנות הפוליטית המשמעותית הראשונה של יהדות ארצות הברית ומעורבות ישירה של יהודים אמריקאים במהלכים פוליטיים, כאשר שיא הלחץ הופעל בצמתים שאחרי מלחמת העולם השנייה ועד החלטה של הנשיא טרומן להכיר במדינת ישראל. בתקופה זו, נוסו לראשונה שיטות של הפעלת לחץ פוליטי במסגרת של המרת הכוח האלקטוראלי היהודי הגדול בארצות הברית להישגים פוליטיים, שהגיעו בסופו של דבר לכדי ניצחון מהדהד בדמות החלטת טרומן לאמץ את הגישה היהודית האמריקאית להקמת מדינת ישראל. טרומן העדיף לאחר לבטים רבים את עמדת "הקול היהודי" על פני עמדת משרד החוץ האמריקאי, שפעל במלוא כוחו לנסות ולסכל את ההכרה האמריקאית בהכרזה על המדינה (כ"ט בנובמבר) ולאחר מכן, באפשרות ההכרה של ארצות הברית בהחלטה לתמוך בהקמת מדינת ישראל לאחר סיום המנדט הבריטי במאי 1948.

לאחר הקמת המדינה ומתוך תחושת אחריות עמוקה של יהדות ארצות הברית לגורלה של המדינה השברירית החדשה שהוקמה במזרח, החלו להתארגן באמצעות הפילנתרופיה, מסגרות ציוניות אזרחיות לקידום החברה הישראלית בשלל נושאים הנוגעים בתחומים של רווחה, סיעוד, בריאות וחינוך. מצבה השברירי של מדינת ישראל בשנותיה הראשונות, ובדגש מיוחד על משטר הצנע והקיצוב שהונהג במדינה כדי לאפשר את גלי העלייה שהגיעו כפליטים מהשואה באזור אירופה וגם פליטים יהודיים ממדינות ערב כתוצאה ממלחמת העצמאות, הניע לפעולה את יהדות ארצות הברית להקמת קבוצת לחץ על הממשל האמריקאי, שיכלול גם את ישראל במסגרת "תוכנית מרשל" שהופעלה באירופה, או לחלופין במסגרת תכנית אחרת דומה לה. התחושה הייתה שהממשל האמריקאי חייב להיות נדיב כלפי הדמוקרטיה היחידה במזרח התיכון, ולנסות להפחית את העוינות שבין העמים שלאחר מלחמת העצמאות, באמצעות הסכם פיצויים נדיב ליישובם של הפליטים שנוצרו כתוצאה מהמלחמה, בתחילת שנות ה-50.

ההחלטה להקים ארגון שיסייע בנושא זה, עברה באמצעות הקמת יחידה פוליטית במסגרת ארגון המטרייה של יהדות ארצות הברית (AZC (American Zionist Council) שהוקם בשנת 1949 מיד לאחר הקמת המדינה, וכללה אירגוניים בעלי אוריינטציה ציונית דוגמת ארגון "הדסה", השומר הצעיר, הרוויזיוניסטים ואחרים. זרוע פוליטית זו הוקמה ע"י העיתונאי והפעיל היהודי ציוני לואיס ליפסקי (Lipsky), שהאמין כי מעבר לפעילות הפילנתרופית הארגונית הציונית שמקיימים הפעילים בארגון, יש לפעול גם במקביל במסגרות הפוליטיות של ארצות הברית. לשם כך, נשכרו שירותיו של סי. קנן, עיתונאי יהודי מקליבלנד, אהיו, שהיה בעל רקע כמזכ"ל ארגון הג הפוליטי American Jewish Conference, ושעסק בשנות ה-40 בפעילות פוליטית מול הממשל, ולאחר מכן כציר ההסברה של המשלחת הישראלית לאו"ם. קנן מונה לתפקיד השתדלן של הארגון ועזב את ניו יורק להקמת השלוחה בווינגטון. כבר עם כניסתו לתפקיד בחודש מרץ 1951, החל קנן לקדם את רעיון הסיוע הכלכלי לישראל, סיוע שאותו הצליח להעביר בסופו של הליך בחוק במהלך ספטמבר 1951 בקונגרס, למה שהיווה את החקיקה הראשונה אי-פעם של העברת סיוע חוץ למדינת ישראל והכללתה במסגרות של הסיוע האמריקאי. ההחלטה לקבל את חוק הסיוע הכלכלי שתמך ביישוב מחדש של פליטי המזרח התיכון, הייתה לא רק הישג משמעותי בזמן קבלתו למדינת ישראל והזרמת כסף שסייע לעבור את תקופת הצנע, אלא גם אמירה חשובה כלפי תהליכים המלווים אותנו עד היום.¹

בשנת 1954, מעודד מההצלחה של הזרוע הפוליטית של הארגון, מחליט ליפסקי כי הגיעה העת לאפשר את הפעילות העצמאית של ארגון השדולה למען קידום יחסי ישראל-ארצות הברית, תחת ניהול של דירקטוריון ורישום נפרד בשם AZCPA (American Zionist Committee for Public Affairs). הגדרת התפקיד העיקרית הייתה לשמש כחברת יחסי-ציבור למען המטרה הציונית, וכחלק מבניית הידידות שבין ישראל לארצות הברית. הפעילות הייתה אמורה להתבצע באמצעות הסברה, הקמת ערוצי מידע, ושתדלנות במסגרת הקונגרס האמריקאי. הרעיון היה להפעיל את האזרחים האמריקאים, שיפעלו מול נציגי המחוז (חברי קונגרס) ונציגי המדינה (סנטורים). הארגון הוקם בתקופת הממשל של הנשיא אייזנהאואר, אשר לא היה מחויב לקשר בין ארצות הברית לישראל.² טיעון נוסף לחשיבות הקמת הארגון בעת הזו מתמקד בכך שבתקופה זו החל המרוץ לכיבוש אזורי

¹ בכל האמור והקשור ליישוב הפליטים הפלשתינאיים שהממשל האמריקאי מימן את יישובם מחדש בתקופת פוסט מלחמת העצמאות.

² כשם שהחל הנשיא טרומן והמשיכו הנשיאים שאחרי אייזנהאואר.

השפעה של המלחמה הקרה, והחשיבות שהממשל האמריקאי העניק לתפיסות של העולם הערבי כספק אנרגטי. בשנת 1959, הארגון שינה את שמו ל- AIPAC (American Israel Public Affairs Committee), ובינואר 1963, התאגד רשמית במבנה של חברה עצמאית נפרדת.

במהלך שנות ה-60, הועמקה אחיזתו של הארגון והחלו להיפתח סניפים של ארגון איפא"ק ברחבי ארצות הברית. כמו-כן החלה הכניסה לקמפוסים מתוך ההבנה כי יש להשפיע ולעצב את דור ההנהגה העתידי של תומכי ישראל, יהודים ולא יהודים כאחד, על מנת לתמוך בפעילות למען חיזוק הקשרים שבין המדינות. שנות ה-60 היו גם השנים הראשונות שבהן הצליחה מדינת ישראל, באמצעות לחץ שהופעל דרך השדולה על הקונגרס, וממנו לזרוע הממשל, לסייע ברכישה של נשק הגנתי עבור ישראל במסגרת אספקת סוללת טילי ההוק לחיל האוויר הישראלי תחת הנהגתו של הנשיא קנדי, ואספקת נשק התקפי בדמות הלחץ שהופעל דרך השדולה על הנשיא ג'ונסון באמצעות הקונגרס, מתוך מטרה לאשר את עסקת מכירת מטוסי הפנטום לישראל. שנות ה-60 היו גם השנים שבהן חווה הארגון את הצמיחה הגדולה ביותר בנפחו מאז הקמתו, ובמיוחד לאחר הניצחון הישראלי במלחמת ששת-הימים. בזירה הכלכלית איפא"ק פעלה בשנים אלה נגד פעילות החרם הכלכלי והייתה שותפה למהלך להבאת קוקה-קולה לישראל.³ כמו-כן היו אלה השנים של התחלת הליכי החקיקה, שהסתיימו בשנת 1977 נגד החרם הערבי.⁴ שנות ה-60 היו השנים שבהן החלה הברית המיוחדת של ישראל וארצות הברית להתעצב לאחר שורה ארוכה של משתנים שכללו הישגים מודיעיניים וצבאיים אותם חלקה ישראל עם ארצות הברית.⁵ הברית האסטרטגית המיוחדת שנרקמה באותם ימים, תווכה במקביל גם דרך היחסים המיוחדים והמעורבות של איפא"ק בבניית הכח הפוליטי והמרתו לפעולה בתחום שיפור מערכת היחסים האסטרטגית שבין ישראל לארצות הברית.

שנות ה-70, השנים של החרם הערבי והתוצאות לאחר מלחמת יום-הכיפורים, הן החלק האחרון של תקופת כהונתו של קנן כמנכ"ל ויו"ר הארגון. תקופה זו אופיינה ועוצבה במיוחד לאור מלחמת יום-הכיפורים והניסיון של קנן לפעול במהלך המלחמה, על מנת להרים מבצע שיכונה לימים מבצע "ניקל גראס", להעברת הרכבת האווירית של הסיוע הצבאי האמריקאי לישראל. בתקופת פוסט-המלחמה, הגיעה התמיכה האמריקאית לישראל לשיא במסגרות צבאית ואזרחית שהועברו למדינת ישראל.

החקיקה הראשונה שעליה היה אחראי קנן ב-1951 העבירה סיוע כלכלי אזרחי של 68.78 מיליון דולר וכאשר יסיים את תפקידו ב-1976, יגדל הסיוע האזרחי והצבאי עד 2.2 מיליארד דולר.

³ יובל אליצור, כך ניצחתי את החרם הערבי והבאתי את קוקה קולה לישראל, הארץ, 11 ליוני 2015, (מקור בעברית) נדלה מאתר הארץ ב-19 ליוני 2019: <https://www.haaretz.co.il/magazine/the-edge/premium-1.2656409>

⁴ המהלך שהובילה איפא"ק באמצעות הסנטורים יעבץ (רפובליקני, ניו יורק) ו-וויליאמס (דמוקרטי, ניו ג'רזי), החל כבר בשנת 1965 בחקיקה שתגן על אנשי עסקים אמריקאים, המופעלים עליהם לחצים במסגרת החרם הערבי. בשנת 1977 הצליח לבסוף הסנטור אברהם ריביקוף, לחוקק תוספת לרפורמה במס הכנסה Tax Reform Act of 1976, שלפיה נאסר על חברות אמריקאיות להשתתף בחרם של מדינה זרה על מדינה אחרת, אלא אם ארצות הברית משתתפת אף היא בחרם זה.

⁵ "מבצע יהלום" היה השיא של העברת מידע מודיעיני בזכות הבאת מטוס המיג-21 העיראקי לישראל ושיתוף האמריקאים בסודות המטוס.

הסיוע הצבאי האמריקאי עומד נכון להיום (שנת 2019) על 3.8 מיליארד דולר מדי שנה בעשור הקרוב.

לאחר ההצלחה בהעברת החוק במסגרת של ארגון ה-AZC, עלה הצורך במיסודה של השדולה במנותק מתוך הפעילות הכללית של הארגון. לשם כך, המקיס של איפא"ק, סי קנו, שהיה בהשכלתו משפטן ובהכשרתו עיתונאי, הקיס את הארגון על בסיס של רישום כחברת לובי מקומית. המהלך נעשה במחשבה תחילה וכדי להימנע מהצורך של רישום שדולת איפא"ק תחת החוק האמריקני - Foreign Agents Registration Act (FARA). החוק שחוקק בשנת 1938, הועבר כדי להגביל חדירה של סוכנים נאציים וקומוניסטים. לשון החוק של רישום סוכנים זרים מחייבת אותם להירשם במשרד המשפטים האמריקאים ולפעול תחת מגבלות חמורות ופיקוח הדוק של הרשויות. מאז הקמתה ועד היום, פועלת איפא"ק, במסגרת ארגון ללא כוונת רווח, שאיננו זכאי להקלות מס בגין תרומה (מהלך שנעשה בחשיבה מתוכננת), הרשום כהתארגנות של חברת לובי אמריקאית. הנרטיב על פיו פועלת השדולה הנגזרת מהמשפט שטבע קנן בעת הקמת הארגון, האומר:

"Embassies talked to the State Department, and American voters talked to their Congressman. An American lobbyist should work for an American Organization".⁶

בכך הצליחה איפא"ק להימנע מההגדרה של "רישום סוכן זר" עוד מראשיתה.

כדי להבין את גודלו של הארגון אפשר להביט במספרים מכנס המדיניות שלו לשנת 2018: לכנס הגיעו מעל 18,000 משתתפים, מכל 50 המדינות בארצות הברית.⁷ ראוי לציון כי מתוך כלל המשתתפים נכחו כ-3600 סטודנטים מ-675 אוניברסיטאות, שהשתתפו בפגישות בכל 535 משרדי החברים בקונגרס.⁸ מעל 100,000 חברים רשומים פעילים בארגון, במבנה של מטה מרכזי בווישינגטון ועוד עשרה סניפים אזוריים ברחבי ארצות הברית. עפ"י המדריך לעמותות בארצות הברית, מדריך GUIDESTAR, איפא"ק פעלה נכון לשנת התקציב 2015, בתקציב של 105,949,429 מיליון דולר והעסיקה 465 עובדים.⁹ בכדי להבין את חשיבותה של איפא"ק, נתבונן בשני סקרי עומק משמעותיים שנערכו והתייחסו בין היתר לאיפא"ק. הסקר הראשון נערך בשנת 1997 עבור העיתון

⁶ Natan Aridan, *Advocating for Israel: Diplomats and Lobbyists from Truman to Nixon*, Lexington Books, 2017, 25.

⁷ ההשתתפות בכנס כרוכה בדמי כניסה, המחירים נעים בין \$600 לכרטיס בתעריף הנמוך ביותר ועד \$18,000. ⁸ קובי ברדה, *מספרים של משתתפים בכנס 2018*, U-S ISRAEL POLITICS, (מקור בעברית) מרץ, 2018, נדלה ביום

ה - 19 ליוני, 2019: <<https://us->

><https://us-israel.org.il/2018/03/16/%d7%9e%d7%a1%d7%a4%d7%a8%d7%99%d7%9d-%d7%a9%d7%9c-%d7%9e%d7%a9%d7%aa%d7%aa%d7%a4%d7%99%d7%9d-%d7%91%d7%9b%d7%a0%d7%a1-2018>

⁹ *GuideStar Nonprofit Profile, American Israel Public Affairs Committee, 2015 year file* <https://pdf.guidestar.org/PDF_Images/2016/530/217/2016-530217164-0e54c294-9O.pdf>.

Fortune ודירג את איפא"ק כשדולה השנייה בגודלה בווינגטון.¹⁰ המתודולוגיה של הבדיקה, כללה משלוח של 2,165 שאלונים לחברי בית הנבחרים וסנטורים, לצוות העוזרים של חברי הקונגרס, חברות לובי מקצועיות וארגונים המפעילים שדולה (דוגמת איפא"ק) בבקשה לדרג את השדולות העוצמתיות ביותר מתוך 120 חברות לובי/שדולות. איפא"ק תפסה את המקום השני במדד העוצמה הזה, שנייה רק לארגון האמריקאי לגמלאים (The American Association of Retired Persons). בסקר השני שנעשה עבור ה-"National Journal" בשנת 2005, בקרב אנשי מקצוע הקשורים לפוליטיקה, נמצא כי איפא"ק תופסת את המקום השני, במה שכינה העיתון "מדד השרירים בווינגטון", כאשר הפעם את המקום הראשון תופסת השדולה למען הנשק (NRA).¹¹

מדד נוסף לעוצמתה של איפא"ק ניתן לראות באופן שבו נשיאי ארה"ב, סנטורים, וחברי קונגרס מגיעים לכנס השנתי של הארגון מדי שנה. ככה למשל התייחס הנשיא ביל קלינטון לאיפא"ק בכנס בו השתתף ב-28 לאפריל, 1996:

"I say AIPAC has long been a powerful voice in favor of this legislation. We may not be able to always stop those who are gripped by hatred, but at least now because of your support, we will make a real difference in the fight against terror. And I pledge to you that in America, in Israel, and around the world we will not rest from these efforts until, in the words of the Psalm, 'We shall not be afraid of the terror by night, nor for the arrow that flies by day'.¹²

מחליפו בתפקיד, הנשיא ג'ורג' דאבליו בוש, התייחס לחשיבותה של איפא"ק בכנס בו לקח חלק בשנת 2004, התייחס אף הוא לעוצמת חשיבותה של איפא"ק בכנס המדיניות השנתית:

Fortune survey ranks AIPAC No. 2 among interest groups, Jewish Telegraph Agency, (Nov. 1997),¹⁰ retrieved June 13th, 2019 from: <<https://www.jta.org/1997/11/24/default/fortune-survey-ranks-aipac-no-2-among-interest-groups>>.

Richard E. Cohen and Peter Bell, "Congressional Insiders Poll", National Journal. March 5, 2005; ¹¹ James D. Besser, "Most Muscle? It's NRA, Then AIPAC and AARP," Chicago Jewish Star", March 11, 2005.

Bill Clinton Administration: Speech to the AIPAC Policy Conference, jewishvirtuallibrary.org, (April 28, 1996),¹² retrieved June 13th, 2019 from: <<https://www.jewishvirtuallibrary.org/president-clinton-speech-to-the-aipac-policy-conference-april-1996>>.

"AIPAC is doing important work. I hope you know that. In Washington and beyond, AIPAC is calling attention to the great security challenges of our time. You're educating Congress and the American people on the growing dangers of proliferation. You've spoken out on the threat posed by Iran's pursuit of nuclear weapons. You've always understood and warned against the evil ambition of terrorism and their networks. In a dangerous new century, your work is more vital than ever. I thank you for doing your part in the cause of freedom".¹³

גם אובמה, שלמרות שאיפא"ק הייתה ממובילות המאבק בהחלטתו לקדם את ההסכם הגרעין עם איראן, הגיע לכנס המדיניות של איפא"ק בשנת 2012, והתייחס לתפקידה החשוב של איפא"ק במארג היחסים הביטראליים של ארה"ב וישראל:

"AIPAC's work continually nurtures this bond. And because of AIPAC's effectiveness in carrying out its mission, you can expect that over the next several days, you will hear many fine words from elected officials describing their commitment to the U.S.-Israel relationship. But as you examine my commitment, you don't just have to count on my words. You can look at my deeds. Because over the last three years, as President of the United States, I have kept my commitments to the state of Israel. At every crucial juncture -- at every fork in the road -- we have been there for Israel. Every single time".¹⁴

הכלים שבהם פועלת איפא"ק לחיזוק הברית האסטרטגית מתמקדים בכתיבה של הצעות חוק, ניירות עמדה, קבוצות חשיבה, המלצה על חברי קונגרס ומועמדים לנשיאות הפועלים למען ישראל והודעות לעיתונות. כמו כן, נערכים סיורי הכרות לחברי קונגרס, סנטורים וצוותיהם בישראל (באמצעות ארגון המשנה - AIPAC-AIEF Israel), ללימוד והכרה של הסוגיות הקשורות לישראל ו/או ליחסים של ישראל - ארצות הברית ועוד פעולות הנוגעות ליחסים אלו. עיקר אזורי הפעולה של איפא"ק מתרכזים בהסברה, הכוונה, יעוץ, וחינוך מלמטה (הבוחרים) למעלה (גבעת הקפיטול) ובכיוון ההפוך (סיורים חינוכיים בישראל למובילי דעה בממשל, אקדמיה, עיתונות). איפא"ק

George W. Bush Administration: Address to the AIPAC Policy Conference, jewishvirtuallibrary.org, ¹³ May 18, 2004, retrieved September 13th, 2019 from <<https://www.jewishvirtuallibrary.org/president-bush-address-to-the-aipac-policy-conference-may-2004> >.

Remarks by the President at AIPAC Policy Conference, obamawhitehouse.archives.gov, March 04, ¹⁴ 2012, retrieved September 13th, 2019 from: <<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2012/03/04/remarks-president-aipac-policy-conference-0> >

מקפידה לפעול ללא הבדל של השקפה פוליטית (דמוקרטי, רפובליקני או עצמאי) מתוך ההבנה, כי שיתוף חוצה מפלגות, משרת הן את המטרה של קידום החקיקה לטובת ישראל, והן את שימור רצף היחסים בין ישראל לארצות הברית, במנותק מהמפלגות השולטות בקונגרס בכל נקודת זמן. העבודה תנסה לברר כיצד הצליח קנן לבנות את איפא"ק לשדולה החזקה ביותר בתחום קשרי החוץ, ומהחזקות בשדולות האמריקאיות בכלל, באמצעות מוטת שליטה בשיטת ניהול הפירמידה ההפוכה.

מטרת הספר והחידוש המדעי שבו

איפא"ק כיום היא אימפריה בכל קנה מידה מכמות האנשים, דרך התקציב ועד היכולת שלה לעסוק בעניינים שעל סדר היום, אבל איך כל זה קרה? מטרת הספר היא לנסות להסביר איך צמחה איפא"ק ולבחון את השיטה אותה בנה קנן להשפעה על יחסי ישראל - ארצות הברית בניסיון להבין מה היה מיוחד וראשוני בשיטה זו, באמצעות המחקר ההיסטורי-ניהולי של השדולה. אעשה זאת באמצעות בחינת בניין הכח של איפא"ק, והדרך שבה הגיע הארגון לנתונים שתוארו במבוא, ובמסגרת השנים הראשונות של הארגון תחת הנהגתו של סי קנן.

בנוסף, אבקש לבחון את התהליכים להרחבת בסיס התומכים של הארגון, לאור שיטת הניהול המוכרת בשם: "הפירמידה ההפוכה" עפ"י המודל של נורדסטרום.¹⁵ המודל הניהולי "פירמידה ההפוכה", הינו מונח מעולם הניהול, אשר הודגם לראשונה כ- "מודל נורדסטרום" בחנויות הביגוד של הרשת. אבקש לבחון את מודל הפירמידה ההפוכה הייחודית שנבנתה, דרך משקפיו של קנן, מייסד הארגון, שהיה הראשון שהנהיג את שיטת בניין הכח הארגוני, במוטות שליטה היררכית ארגונית-אזורית, ביכולת הנעת פעילים, חברים ומתנדבים בהיררכיה של פירמידה הפוכה ובאופן וולונטרי.

אנסה לעמוד על הרקע להקמתו של המודל, לבחון את עיקרי התכנית ולנתח את תהליכי העומק שהובילו ליצירת מכפלי כח, בממדים שונים של ארגונים, שיטות פעולה, פריסה אזורית והאופן שבו הם הצליחו לקדם את האג'נדה של הארגון. הבחירה להתמקד בשיטת השיווק שבה פעל סי קנן נבעה מהרצון להבין את המכניקה הארגונית-תפעולית שבה "ארגון של אדם אחד" גייס מאסה של אלפים והנעתם לפעולה בתקופה הנידונה. בנוסף, בחרתי בהתבוננות זו, כדי לקשור את הסימביוזה

¹⁵ Robert Spector & Patrick D McCarthy, The Nordstrom Way: The Inside Story of America's #1 Customer Service Company, John Wiley and Sons LTD, 1995.

וההזנה ההדדית של תומכי איפא"ק עם קובעי המדיניות האמריקאית באמצעותה של השדולה, וכמו כן, המשמעות האסטרטגית של המהלכים שנעשו על החלטות ברמה של הברית בין ישראל לארצות הברית.

גבולות הזמן הנחקר הן מתחילת פעילותו הציבורית של קנן במסגרת השדולה היהודית ב-American Jewish Conference (לפני הקמתה של המדינה) שבה כיהן כמזכ"ל הארגון תחת הנהגתו של אבא הלל-סילבר (Silver) וסטפאן וייס (Wise), באמצע שנות הארבעים של המאה העשרים, ועד פרישתו מאיפא"ק בשנת 1976. יודגש כי גם מחליפיו של קנן מאז ועד היום ממשיכים לפעול לביסוס והגדלת הארגון, אולם מפאת קוצר היריעה, בחרתי שלא לכלול תקופות מאוחרות יותר במסגרת מחקר זה.

פרק ראשון: מבוא ותחילת דרכו של קנן ואיפא"ק

ישעיהו לאו (סי) קנן - Isaiah Leo ("Si") Kenen

קנן נולד בשנת 1905 לאם רבקה והאב עמנואל בעיירה סאן סטפן שבקנדה. סי גדל בבית משפחה ציונית שהיגרה מקייב. אביו שעבד כסוכן ביטוח, היה גם מי שייסד את ארגון "בני ציון" בטורונטו והשתתף כנציג בישיבת ההקמה של הקונגרס הציוני העולמי.¹⁶ ב-1 לאפריל 1911, עקרה משפחת קנן לעיר טורונטו, היה זה צעד חשוב בהתפתחות האקטיביזם והפעילות הציונית של כל המשפחה, הכוללת גם את האחות אנה רגינסקי, מי שלימים תהיה ממקימות ונשיאת ארגון "הדסה" קנדה. הבית של משפחת קנן הפך למעון אירוח הרשמי של פעילים ציונים. שורה של פעילים ואקטיביסטים ציונים עברו בבית משפחת קנן בטורונטו, אותם אירחו אמו רבקה ואביו עמנואל, הציר הקנדי לקונגרס הציוני. אנשים כמו ד"ר שמריהו לוין (אקטיביסט ציוני וממקימי הטכניון), מאיר ויסגל (מי שהיה עוזרו של חיים וייצמן וממקימי מכון וייצמן), ד"ר שמואל מרגוש (מנהיג ציוני ומנהל התקשורת של קק"ל אמריקה), מ. גיי סלונים (נשיא הועד היהודי-אמריקאי של סנט לואיס ומכר של הנשיא טרומן) ועוד מנהיגי קהילה, עיתונאים ומחזאים ציונים, עברו בביתם של משפחת קנן. בשנת 1917, לאחר שהתארח אצל הנרייטה סולד, הוא סייע בהקמה של מחנה קיץ של יהודה הצעיר מטעם ארגון "הדסה" אותו הקימה סולד, שקיים עד עצם ימינו אנו.¹⁷ קנן התמחה בתחום העיתונאות, ואת צעדיו הראשונים בתחום עשה במסגרת העיתון הפופולרי "טורונטו סאן". בגיל 21 עקר לקליבלנד, אהיו כדי ללמוד משפטים ובשנת 1933 הוסמך כעו"ד. קנן היה מי שהקים את הגילדה הראשונה למקצוע העיתונות בארצות הברית בעיר קליבלנד בשנות ה-30. באותה התקופה, היה קנן חבר רשום במפלגה הקומוניסטית של קליבלנד. החברות הזו במפלגה הקומוניסטית, הייתה חלק מהחקירה בשנות ה-50, ע"י הבולשת הפדרלית בשיא ימי המקרתיזם האמריקני. ההתפתחות שלו בעולם העסקנות הציונית החלה בשנת 1941, עת נבחר לתפקיד נשיא הארגון הציוני של קליבלנד, בעיר מגוריו של הרב הלל-סילבר, מגדולי מנהיגי הציונים של יהדות ארצות הברית. על פי דוח מעקב של ה-FBI שנעשה על סי קנן, הוא נבחר לתפקיד של המזכיר

¹⁶ I.L Kenen, All My causes in an 80-year life span, Near East Research Inc., 1985, 2

¹⁷ Ibid., 2-5.

הכללי של הארגון הראשון אי-פעם של הכינוס היהודי – אמריקאי המהווה את השדולה הפוליטית היהודית האמריקאית הראשונה בארה"ב.¹⁸

קנ ממונה למזכ"ל הכינוס היהודי אמריקאי - (American Jewish Conference)

ארגון ה-AJC הוקם כארגון גג אד-הוק מקואליציה של ארגונים יהודים. על האופן בו הוחלט על הקמת הארגון שלימים נודע כארגון ה-American Jewish Conference, אנו למדים מספרו האוטוביוגרפי של עמנואל ניומן, הכותב כי היה זה חיים וייצמן שטס לקליבלנד, אוהיו באביב 1943 מתוך כוונה לבקש מאבא הלל סילבר שירכז את פעילות של היהדות הציונית בארה"ב. ארגון ה-American Jewish Conference (להלן: AJC), הוקם כארגון גג אד-הוק מקואליציה של ארגונים יהודים. על האירוע ההיסטורי של הקמת הארגון והאווירה המיוחדת בו, אנו למדים מהביוגרפיה שנכתבה על אבא הלל סילבר, ועל הכינוס הראשון שנערך ב-24-23 לינואר 1943, בעיר פיטסבורג, פנסילבניה בהשתתפותם של שלושים ושניים ארגונים יהודיים.¹⁹ "בנאומו, שלימים ייחשב כאחד מהחשובים ביותר שנשא בחייו, הצליח סילבר לחשמל את מאות השליחים, והוביל אותם להצבעה כמעט פה אחד, למקסם את הדרישות הציוניות, לבטל את הספר הלבן ולאפשר ליהודים לממש את זכותם להגר לפלשתינה". ניומן שהיה אחד מהמייסדים של הארגון, כתב בספר הזיכרונות שלו: "נקראו לפגישה 32 ארגונים יהודיים חשובים לפיטסבורג בינואר 1943 והם מצדם הבטיחו להתגייס ולהיות ספונסרים של הארגון החדש. מעבר לכך, הרעיון היה לכנס בקיץ את ישיבת ההקמה של הארגון החדש, בכדי לתכנן תוכנית פעולה ולבצע אותה בכל הקשור ליהודים באירופה ובפלשתינה". התוצר החשוב ביותר מהישיבה הזאת, הייתה ההחלטה להקמה של צוות פעולה, שאותו כינה סילבר: דיפלומטיה רועשת. עפ"י החוקר טיבנאן הייתה זו העת ש: "הקהילה היהודית הבינה כי היא בשלה למהלך עצמאי של לובי יהודי".²⁰ קנ, שמונה לתפקיד המזכיר הכללי של ארגון AJC, ואבא הלל סילבר כסמכות העליונה, הובילו את הארגון החדש מה-1 לדצמבר 1943, ועד ימי הקמת המדינה, בתקופה שהייתה קריטית להקמתה של מדינת ישראל. בתקופה זו, שלפני הקמת המדינה היהודית, הארגון התדפק על כל דלת אפשרית על מנת לפתוח את שערי

U.S Department of Justice, Federal Bureau of Investigation (Aug. 2011), Kenen, Isaiah L. "SI",¹⁸ FOIPA No. 1160456-00, 134-5 retrieved June 13th, 2019 from: <https://ia800400.us.archive.org/29/items/IsaiahL.Kenen/Kenen,%20Isaiah%20L.pdf>.

Shiff, Ofer. The Downfall of Abba Hillel Silver and the Foundation of Israel, Syracuse University¹⁹ Press, 2014.

Ibid., Tivnan, page 23.²⁰

פלשתינה למהגרים יהודים. הספרייה של הנשיא פרנקלין דלאנו רוזוולט כללה תיקייה עבה של פניות ציבוריות ופרטיות רבות של הארגון.²¹ כך למשל מוצגת פניה שפורסמה בניו יורק טיימס לנשיא רוזוולט בטקס השבעתו ומבקשת מהנשיא לפעול ולאפשר לפליטים היהודים להגר לפלשתינה.²² בנוסף מוצגת פניה למשרד האוצר האמריקני לתקצב את סוכנות הפליטים (War Refugee Board) שהוקמה.²³ כמו-כן, מוצגת לסוכנות הכנת מכתבי סטטוס לכמות הפליטים היהודים באירופה, מוצאם ומצבם.²⁴ הפעילות לטובת הפליטים היהודים של המלחמה לא הצטמצמה לגבולות ארצות הברית והגיעה לכל רחבי העולם. בסוף חודש אוגוסט 1946, יצאה משלחת של נציגים של הקהילה היהודית וחברים בכינוס היהודי האמריקאי, בכדי לדון במצב הפליטים היהודים בתקופת פוסט מלחמת העולם השנייה ובדגש על האפשרות של מעבר שלהם לפלשתינה. המשלחת כללה בין היתר את סטאפן וייס (Wise), נחום גולדמן (Goldmann), יעקב בלושטיין (Blaustein), פיליפ פרומן (Forman) וסי קנן שהגיע לפגישה עם הגנרל ג'וזף מקמנרי (McNarney).²⁵ הגנרל מקמנרי היה המושל הצבאי האמריקאי שפעל מהעיר פרנקפורט וטיפל בין היתר בנושא הפליטים היהודים, שיכונם ואספקת מזון בעל ערך קלורי לשיקום גופם לאחר תלאות המלחמה. הפגישה שאורגנה ע"י פיליפ ברנשטיין (Bernstein), מי שלימים יהפוך ליו"ר ארגון AIPAC, ובאותה העת כיהן כיועץ לענייני פליטים יהודים של הגנרל, עסקה בבקשה שהצבא האמריקאי יקבל אליו פליטים גם מאזורים אחרים ברחבי אירופה. הגנרל אמר בפגישה כי לא יוכל להגדיל את כמות הפליטים המטופלים ע"י הצבא האמריקאי, אך הצהיר כי בכונתו להגדיל את הסמכויות לשלטון עצמי במחנות המנוהלים ע"י עמותות סיוע והסוכנות היהודית. השלב הראשון של הפעילות היה הפעלה של גוף מתווך ציבורי הפועל אל מול הממשל האמריקאי כנציגות של העם

Franklin D. Roosevelt Presidential Library and Museum , American Jewish conference file, retrieved 21 June 13th, 2019 from: <http://www.fdrlibrary.marist.edu/resources/images/wrb/wrb0026.pdf>

. Ibid., 12 ²²

.Ibid., 17 ²³

.Ibid., 32-41 ²⁴

American Jewish Leaders Confer with Gen. McAnarney on Problems of ²⁵

Displaced Jews, Daily News Bulletin Aug. 25th, 1946 , retrieved June 13th, 2019 from: <http://pdfs.jta.org/1946/1946-08-25.pdf>

היהודי והצגת עמדותיו של הארגון, או כפי שמציין זאת קנן בזיכרונותיו: "ה-AJC נועד בכדי לנייד יהודים אמריקאים למאבק להקמתה של מדינה יהודית, חופשיה ודמוקרטית".²⁶ מה שהווה עבור את ההכשרה הראשונית בבנייה, ניווד והמרה של אנשים לכח פוליטי, תחת חסותם של ה-"חונכים" אבא הלל סילבר והרב סטפאן וייס, במה שיהפוך לימים בארגון איפא"ק.

הנשיא טרומן והשדולה הציונית מכניסתו לתפקיד ועד ההכרזה באו"ם

הנשיא האמריקאי הארי טרומן שעוד כסנטור המייצג את מדינת מיזורי, נאם באפריל 1943, בפני כנס שנערך לקדם את הצלת יהדות אירופה הרדופה ע"י הנאצים, וקרא להקמת בית לאומי עבור ניצולי השואה והיהודים שנותרו בחיים.²⁷ אך היחס שלו להקמת מדינת היהודים לווה בעליות ומורדות, פעם בעד, פעם נגד ופעם מהסס או חסר כיוון. בהקשר זה, הפעילות של השדולה היהודית הייתה דרמטית להשפעה על ההחלטות שיתוארו בהמשך פרק זה. ב-14 לספטמבר 1945, פרסמו אבא הלל סילבר וד"ר סטפן וייס, מכתב תודה לנשיא טרומן שהחליט לאמץ את הבקשה של הארגונים היהודיים לקליטה של 100,000 פליטים יהודים בפלשתינה.²⁸ במכתב שפורסם בעיתונות נכתב כי: "התנועה הציונית באמריקה יחד עם אמריקאים בעלי רצון טוב, מקבלת בשביעות רצון גדולה את פנייתו של הנשיא טרומן לראש ממשלת בריטניה האטלי, להוצאה של 100,000 היתרי מעבר לפליטים היהודים לפלשתינה". ומיד לאחר מכן מבהירים כי: "הדרישה לאותם 100,000 היתרים הינו פרי עבודה משותף של הכינוס היהודי הלונדוני - (*London Jewish Conference*) ומקבילו האמריקאי". הפנייה הזאת נעשתה בעיקר ממניעים הומניטריים, אבל כפי שמציין כוכבי במאמר: "מערכת הבחירות של 1945 ו-1946, שבהן נזקקה המפלגה הדמוקרטית לקול ולתרומות של היהודים, הבטיחו את התעקשותו של הנשיא בנושא זה. כאשר נדרש הנשיא להחליט בין היענות

Ibid., Kenen, All my Causes, 45. ²⁶

Harry S. Truman Presidential Library & Museum, Speech of Senator Harry S. Truman at Chicago Illinois, April 14, 1943, Senate & Vice Presidential Papers - Speech File, 1935-1945, retrieved June 13th, 2019 from:

https://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/trumanpapers/svp/index.php?documentVersion=original&documentid=hst-svp_ naid4514661-02&pagenumber=1.

American Zionist Leaders Hail Truman's Request That 100,000 Jews Be Admitted to Palestine, Daily ²⁸ News Bulletin, Sep. 16th, 1945, retrieved June 13th, 2019 from: http://pdfs.jta.org/1945/1945-09-16_211.pdf.

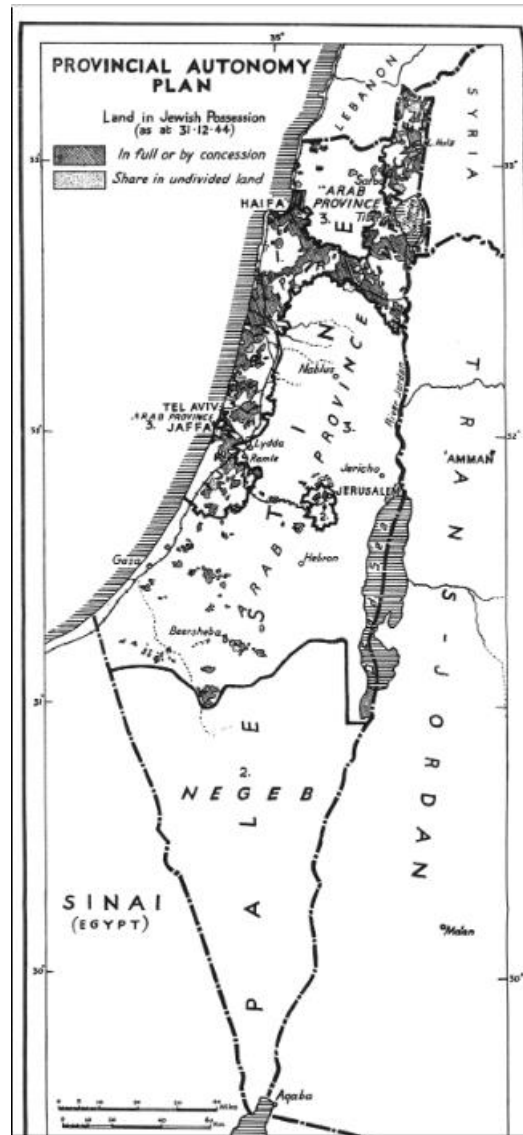
לדרישת הלובי הציוני לבין תמיכה בעמדות של הבריטים, ידם של הראשונים הייתה על העליונה ברוב המקרים".²⁹ ניתן להבין כי הכח הפוליטי של יהודי אמריקה, החל להראות את ההיוון שלו לטובתה של המדינה שבדרך, ובלחץ על קובעי מדיניות בממשל האמריקאי לתמוך בפתרונות שאותם הם יזמו לחיזוקו של היישוב וגם דאגה לסולידריות יהודית. מכתב הבקשה הוליד את הקמתה של ועדת חקירה אנגלו-אמריקנית שבמסגרתה הדגיש הצד האמריקאי את מרכזיותה של פלשתינה כבית לאומי לעם היהודי. העמדה הבריטית תמכה ביישוב היהודים מחדש באירופה, וההתייחסות לפלשתינה הייתה כיעד משני לשילוח יהודים. באפריל 1946 התפרסמו המסקנות של ועדת החקירה, אך טרומן בחר להדגיש רק החלטה אחת (מתוך עשר) שדיברה על מתן מעבר ל-100,000 יהודים לפלשתינה שאותה קידמה השדולה היהודית.

ההישג החשוב ביותר של פעילות השתדלנות היהודית בתקופה של סוף המלחמה, היה שכנועו של הנשיא טרומן לדחות את מסקנות תוכנית מוריסון-גריידי.³⁰ תוכנית מוריסון-גריידי, נולדה בעקבות שליחתו של הדיפלומט האמריקאי הנרי גריידי (לימים שגריר ארה"ב ביוון והודו), במצוותו של הנשיא טרומן לממשלת הוד מלכותו כדי לדון עם סגן ראש הממשלה הבריטי הרברט סטנלי מוריסון (Herbert Stanley Morrison) על יישום מסקנות ועדת החקירה האנגלו-אמריקנית, שהציעו לחלק את הארץ לטריטוריות הבאות:

- ✓ **אזור יהודי** : יכלול את הגליל המזרחי, עמק יזרעאל, ורצועת החוף מחיפה ועד ת"א - בסך הכול 17% משטח הארץ.
- ✓ **אזור ערבי** - יכלול 40% משטח הארץ - יהודה ושומרון, הגליל המערבי והשפלה.
- ✓ **אזור בינלאומי** – יכלול 43% משטחי פלשתינה, בעיקר אזור פרוזדור י-ם והנגב, תחת ריבונות בינ"ל, בראשות הנציב העליון הבריטי.

²⁹ אריה כוכבי, תמערכה של בריטניה נגד העקורים היהודיים: היבטים בינלאומיים, הציונות מאסף י"ח, 1994, 416.

³⁰ תוכנית מוריסון-גריידי, נולדה בעקבות שליחתו של הדיפלומט האמריקאי הנרי אף. גריידי (Grady), שישמש לימים כשגריר ארצות הברית ביוון והודו, בשליחתו של הנשיא טרומן, כדי לדון עם סגן ראש הממשלה הבריטי הרברט סטנלי מוריסון (Morrison) על יישום מסקנות ועדת החקירה האנגלו-אמריקנית.

Foreign Office, UK government - Proposals for the Future of Palestine (Palestine
 .Cmd. 7044. His Majesty's Stationery Office, 1947No. 1 (1947)).

כל האזורים אמורים היו להיות תחת פיקוחו של נציב עליון בריטי, ולאזורים היהודי והערבי תהיה אוטונומיה תרבותית בלבד. כמו כן הוצע כי באזור היהודי יבוטל חוק הקרקעות מ-1940 ותתאפשר כניסתם של 100 אלף יהודים עקורים ניצולי מחנות ההשמדה מאירופה, תוך שנה. מסקנות אותה הוועדה הציתה את עולם היהודי בארה"ב למערכה שתבלום את הצעותיה. אבא הלל סילבר, שהיה רפובליקני בעמדותיו הפוליטיות (מה שהפך אותו למשורר מכבלים מפלגתיים הדמוקרטים של טרומן), הוביל את מחנה המתנגדים למסקנות הוועדה, והפעיל עתה את כל כובד משקלו על הנשיא טרומן הדמוקרטי בכדי שידחה את המסקנות. הפעילות שהוצגה לראשונה בזירה הפוליטית האמריקאית, כללה הפעלת לחץ ישיר על מתמודדים דמוקרטיים לבחירות לקונגרס בבחירות

האמצע המיועדות של נובמבר 1946, תחת הכותרת: "שידע כל מי שיתמוך בתוכנית מוריסון - גריידי, יפעיל נדידה של קולות יהודיים להאשמתו של הממשל הדמוקרטי למדיניות כ"כ אנטי אמריקנית".³¹

המשימה לא עברה בתחילה בצורה חלקה וחייבה שימוש במספר אפיקי פעולה, שהוצגו לראשונה ע"י ארגון יהודי, ומהווים את התשתית לדרך הפעולה שתלווה את ארגוני השדולה מאז ועד היום. בדרך הפעולה של לחץ פוליטי ישיר, קבוצה של סנטורים דמוקרטיים יחד עם ג'יימס מקדונלד (היסטוריון נוצרי וציוני, שלימים יהפוך לשגריר הראשון של ארה"ב בישראל) קיימו פגישה עם הנשיא טרומן ב- 17 ליוני 1946, ומתחו ביקורת חריפה על התוכנית. על פי עדויות שמובאות אצל שיף, זעם הנשיא על המשלחת וטען כי הוא חייב לפעול לפי האינטרסים האמריקניים הכוללניים ולא בהתאם לדרישות של יהודי ניו יורק, שאותם הוא כינה בזעם: "בלתי אפשריים לספק".³² אולם סילבר והכינוס היהודי אמריקאי, לא שקטו על שמריהם וארגנו ב- 30 ליוני 1946, צעדת מחאה בווינגטון כנגד מסקנות ועדת מוריסון - גריידי מחוץ לישיבת קבינט שנועדה לדיון בנושא. שר המסחר האמריקאי, הנרי וולאס (Henry Wallace) תיאר כי הנשיא טרומן החזיק בידיו טלגרמות בעובי של 4 אינץ' נגד הסכם מריסון-גריידי ואמר לחברי הקבינט על השדולה הציונית: "ישו הנוצרי לא הצליח לספק אותם כשהוא התהלך פה בארץ, אז איך מישהו יכול לצפות שלי יהיה יותר מזל?".³³ לפני טרומן, עמדו חברי המפלגה הדמוקרטית שהתכוננו לבחירות וכמו כן הצוות שלו בבית הלבן שחש מאוד מהבחירות הקרבות שהיו צמודות למדי במדינות בניו יורק, מרילנד, פנסילבניה, אילינוי ואוהיו; ושהיו עתידות להיערך מספר חודשים לאחר מכן בבחירות האמצע בנובמבר 1946. מצד שני, טרומן סבר באותה נקודת זמן, כי הפתרון הנכון שצריך היה להיות בפלשתינה, לא צריך להתבסס על דת ואמר לאבא הלל וסטפן וייס כי: "בפלשתינה לא צריכה לקום מדינה מבוססת על דת קתולית או יהודית" והוסיף חשש כי "החלטה שכזו תוביל לבסוף למלחמה". יחד עם זאת, התחושה הייתה כי ועדת מוריסון-גריידי לא הצליחה למצוא נקודות חיבור כי בין הבריטים

³¹Ofer Shiff, Syracuse University, **The Downfall of Abba Hillel Silver and the Foundation of Israel** Press, page 99

³²Ofer Shiff, Syracuse University - **The Downfall of Abba Hillel Silver and the Foundation of Israel** Press, page 99-100

³³- Jhon B. judis January 16, 2014 [New Republic Magazine](#), Seeds of Doubt

לאמריקאים בהקשר לשאלה על גורל פלשתינה, כאשר טרומן לא אהב את מסקנות הוועדה והרגיש כי הבריטים הוליכו אותו שולל.³⁴

ניומן, שהיה מראשי הארגון מתאר בספרו את הלחץ שהופעל באמצעות ארגון ה-AJC על הנשיא טרומן באמצעות: " 400 סניפים שונים ברחבי ארה"ב שהופעלו בכדי לשלוח אלפי איגרות, טלגרמות בכמות מצטברת של מאות אלפים לבית הלבן ולמשרד החוץ".³⁵ זאת ועוד, ניסיונות להשפעה בוצעו באמצעות כתיבת מכתבים פתוחים למערכת, מצעדים, הפגנות ולחץ רצוף וסדיר. ביום ה-16 לאוגוסט 1946, חותם הנשיא טרומן על איגרת לראש ממשלת בריטניה האטלי (Attlee), הנושאת את הכיתוב: "הצהרת הבית הלבן על פלשתינה ובעיית מיקומם של אנשים באופן כללי" שבה דחה הנשיא טרומן את התוכנית מוריסון-גריידי דה פקטו.³⁶ ב-20 לספטמבר 1946, נגשים סטיבן וייס והרברט ליהמן עם הנשיא טרומן. במהלך הפגישה הם הביעו את דאגתם לתוצאות הבחירות בקרב הציבור היהודי בחודש נובמבר והתסכול על המחדלים של הממשל בעניין אישורי הכניסה ל-100,000 הפליטים היהודים לפלשתינה. טרומן חזר על החלטתו הנחושה לקדם את העלאת הפליטים מעבר לכל שיקול פוליטי או מדיני. ב-4 לאוקטובר 1946, טרומן השתכנע סופית לצודד בקו שאותו הובילו השדולה הציונית (לפעמים אפילו תוך יצירת "מלחמות יהודים", כפי שבא לידי ביטוי בשליחות של נחום גולדמן ששימש כאופוזיציה לסילבר ומפאת חוסר מקום אפנה להרחבה במאמרו של שגב) ומפרסם את ברכתו לקהילה היהודית ערב יום הכיפורים.³⁷ הברכה כללה הודעה מיוחדת בשאלת ארץ-ישראל ("איגרת יום הכיפורים"). באיגרת פירט את צעדיו של הממשל בסוגיה של העלאתם של 100,000 פליטים לפלשתינה למורת רוחם של הבריטים והבטיח כי אם יתקבל הפתרון שלו לחלוקת א"י, אזי "לפתרון כזה יכולה ממשלתנו לתת את תמיכתה". אם תקודם התכנית הזאת, הנשיא יהיה מוכן להמליץ בפני הקונגרס להגיש סיוע כלכלי לפיתוח הארץ נוכח הסבל הנורא שהעם היהודי חווה באירופה בזמן המלחמה. במקביל, הגביר הנשיא טרומן את הלחץ על הממשלה הבריטית, וב-10 לאוקטובר 1946, הוא שולח לראש ממשלת

³⁴ Allis Radosh and Ronald Radosh, A Safe Haven: Harry S. Truman and the Founding of Israel (New York: Harper Perennial, 2009), 185–206

³⁵ Emanuel Neuman, IN THE ARENA, an autobiographical memoir, Herzl Press, 1976 pp 214

³⁶ [White House Statement Palestine and on the Problem of Displaced](#), Public Papers Harry S. Truman 1945-1953, 16.8.1946

³⁷ זהר שגב, [מלחמת אזרחים ציונית על גדות הפוטומאק - הצד הנסתר בשליחותו של גולדמן בקיץ 1946](#), עיונים בתקומת ישראל 15 (תשס"ה) 103-124, עמ' 1-22

בריטניה, אטלי, מברק, שבו קבע הנשיא כי ממשלת בריטניה לא מילאה אחר התחייבויותיה לפי כתב המנדט והיא גורמת צער וסבל לעקורים היהודים באירופה.³⁸

"אנו מודעים לעובדה שבריטניה הגדולה אחראית לממשל בארץ-ישראל", כתב הנשיא, "לפי תנאי המנדט שקיבלה ממשלתכם לאחר מלחמת העולם הראשונה ומאמינים שאחת ממטרותיו העיקריות של המנדט הייתה לסייע לפיתוח של הבית הלאומי היהודי. מטרה זו זכתה לאהדה בינלאומית וממשלת ארצות-הברית עקבה אחריה כל הזמן מתוך עניין עמוק. לפי דעתנו, פיתוחו של הבית הלאומי היהודי יהיה חסר משמעות בהעדר עלייה והתיישבות יהודית, בהתאם לנאמר במנדט. נוסף על כך, שיקולים הומניים דורשים עלייה ניכרת ומידית לארץ-ישראל. העניין דחוף ואינו סובל דחייה עד שיסתיימו הדיונים [בשאלת ארץ-ישראל]."

כפי שנכתב מוקדם יותר, יחסיו של טרומן והממשל האמריקאי עם העולם היהודי בכלל, והפלג הציוני בפרט, ידע עליות ומורדות והנימה האופטימית שבה הסתיימה שנת 1946, לא פעלה בשנת 1947.

לקראת הדיון בשאלת ארץ ישראל באו"ם, נערכה הנהגת הישוב לפעול להקמתה של המדינה היהודית שבדרך. לצורך העניין הזה, נשלח משה שרת לסוכנות היהודית בניו יורק, מתוך מטרה להקים מטה משותף עם השדולה הציונית בראשותו של אבא הלל-סילבר - "משה שרת עשה באותם ימים, למעשה מאז ספטמבר 1947, בארצות-הברית. הוא ניצח שם - שכס אחד עם המנהיג הציוני האמריקני אבא הלל סילבר - על המערכה ההיסטורית שהסתיימה ב-29 בנובמבר 1947 בהשגת הרוב הדרוש של שני שלישים בהצבעת העצרת הכללית...".³⁹ אלא, שמעבר להתנגדות הנמרצת של המדינות הערביות והממשלה הבריטית, נרשמה אכזבה גדולה כאשר טרומן לא נקט עמדה שתאפשר את זכות ההשתתפות של הגוף המאוחד. רוב פקידי משרד החוץ האמריקאי העוסקים בסוגיה, נקטו בעמדות אנטי-ציונית, אותם נימקו בנזק העלול להיגרם למדיניות החוץ האמריקנית כתוצאה מיצירת ניכור אצל הערבים, שאותו ינצלו הרוסים ללא ספק לצורך חדירה למזרח התיכון. התנהלותה של המשלחת האמריקנית באו"ם עוררה רוגז רב בדעת הקהל היהודית והכללית בארצות-הברית. מה שהכעיס במיוחד את ועד החירום האמריקאי הציוני, היה המכתב של שר החוץ

³⁸ יגאל עילם, כרוניקה של העם היהודי בעת החדשה, אתר מכללת ספיר, [סיכום יום](#), 10.10.1946

³⁹ יעקב שרת, [שוחר שלום](#), [היבטים ומבטים על משה שרת](#), משה שרת והכרות המדינה, 2008

מרשל ב-6 למאי 1947 ל - 30 חברי קונגרס רפובליקנים, אותם הם כינו "שוקינג".⁴⁰ במכתב מודיע מרשל כי אין בכוונת ארה"ב להודיע על מדיניותה בקשר להקמת המדינה, אלא רק לאחר קבלת תוצאות ועדת הבדיקה של האו"ם. ההתנהלות של הממשל, וההטיה של המטוטלת לצד שכנגד, הביאה את סילבר לכנס מסיבת עיתונאים דחופה למחרת היום של פרסום המכתב, ובה הוא תקף במלים חריפות את הממשל האמריקני המוכן "להקריב את יהודים כדי לזכות באהדת הערבים".⁴¹ דבריו עוררו רוגז רב בבית הלבן. אף על פי כן, הורה הנשיא לראש המשלחת האמריקנית, אוסטיין, לשנות את העמדה האמריקנית ולהסכים להופעת הנציגות היהודית בפני העצרת, ובכך לאפשר לאבא הלל סילבר לנאום בפני העצרת ולייצג את עמדת העם היהודי במקום בן-גוריון שלא הספיק להגיע לעצרת בזמן.

מסקנות ועדת החלוקה של האו"ם

בספטמבר 1947, הוצגו בפני האמריקנים והבריטים המלצות ועדת החקירה המיוחדת של האו"ם (UNSCOP) שהתקבלו פה-אחד והן כללו את סיום המנדט הבריטי על ארץ-ישראל והענקת עצמאות לתושביה היהודים והערביים של הארץ. הרוב בוועדה המליץ על חלוקת ארץ-ישראל למדינה יהודית ולמדינה ערבית, שתקיימנה ביניהן שיתוף-פעולה כלכלי וירושלים תימסר לידי נאמנות בינלאומית.

ההחלטה של הוועדה הביאה לשיא של רתיחה בפעילות השדולה הציונית ב"ישורת האחרונה" לפני ההחלטה האם לאשר הקמת מדינה לעם היהודי בארץ ישראל. הימים הללו היו ימים מרתקים, שבהם העמדה של הממשל האמריקאי התהפכה מצד לצד ובהתאם למעטפת לחצים שהופעלה ע"י הממשל האמריקאי הן מהצד הערבי והן מהצד היהודי. גם הצד היהודי היה חלוק בדעתו, והיו מי שדרשו כי ארה"ב לא תאפשר הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל ממניעים דתיים, אידאולוגיים ואחרים. בהקשר למחקר זה, אמשיך במעקב הצמוד להקמת המדינה דרך המשקפיים של השדולה הציונית והלחץ אותו הפעילה על זרועות הממשל, הקונגרס ושחקנים אחרים במרחב הפוליטי.

בהקשר לממשל האמריקאי, המשיך אבא הלל סילבר לשמור על עין פקוחה בכיוונו של הנשיא טרומן ממנו חשש, ואף בכנס המיוחד שנערך במשרדי הסוכנות היהודית בניו יורק, ביום ה-18 לספטמבר 1946, בהשתתפות קואליציה של הארגונים הציונים, הוא נתבקש ע"י החברים להפסיק

⁴⁰ [Emergency Council Scores Marshall for Refusal to Outline Zionist](https://www.jta.com/article/emergency-council-scores-marshall-for-refusal-to-outline-zionist), Daily News Bulletin - JTA 8/5/1947

⁴¹ כרוניקה של העם היהודי בעת החדשה - יגאל עילם, מכללת ספיר, סיכום יום 9/5/1947 (<https://goo.gl/zjSEDi>)

לחשוב על טרומן כ- "משענת קנה רצון מבחינת האינטרס הציוני".⁴² המלצות ועדת החקירה נזקקו לרוב של שני-שלישים בהצבעה בעצרת הכללית, ולכן היו האמריקנים עשויים להביא להכשלתה של תוכנית החלוקה, אילו היו מבהירים – בעוד הם מצביעים לטובתה – שהתוכנית איננה בחזקת "ייהרג ובל יעבור" מבחינת האינטרסים האמריקאים. בהנחה שזה היה המסר שהשתרש בעולם, אזי המדינות הבינוניות והקטנות, התלויות בארצות-הברית, היו ככל הנראה מצביעות באופן שישביע את רצון הגוש הערבי, ללא חשש מסנקציות אמריקניות.

הפעילות של הלובי העלתה הילוך ומכבש הלחץ התהדק, גם במפלגה הדמוקרטית וגם במפלגה הרפובליקנית. ביום ה- 22 לספטמבר 1947, קרא יו"ר הקונגרס, הרפובליקני ג'וזף מרטין (Joseph W. Martin) לקבל את הפשרה כפי שהציגה ועדת החקירה.⁴³ ביום למחרת, העביר אבא הלל סילבר ביקורת נוקבת על שר החוץ מרשל והכוונה שלו להתפשר על מסירת הנגב לערבים.⁴⁴ במשך חודש ספטמבר, שכנע הלובי היהודי חמישים מחברי הקונגרס לכתוב מכתבים, שבהם נקרא הנשיא לתמוך בדו"ח, שיטה זו הייתה אפקטיבית במיוחד להפעלת הלחץ על הנשיא.⁴⁵ הלחץ השפיע גם בתוך המפלגה הדמוקרטית וככה היו"ר היוצא של המפלגה הדמוקרטית רוברט הנגן, חברו האישי של טרומן מעיר מוצאו סנט-לואיס, מיזורי והיו"ר הנכנס, הסנטור האוורד מגראת', פגשו את טרומן לארוחה והביעו בפניו את החשש שהמפלגה תאבד 2-3 מדינות בבחירות הנשיאותיות.⁴⁶ הלחץ של יו"ר המפלגה הנגן נמשך, וב-6 באוקטובר הוא קרא לטרומן לצאת בהצהרה רשמית לגבי המדיניות בעניין ארץ-ישראל, על-מנת להגביר את התרומות למפלגה. יום למחרת ב-7 לאוקטובר 1947, נחתה על שולחנו של טרומן עצומה החתומה ע"י 35 מושלי מדינות בארצות-הברית, דמוקרטים ורפובליקנים, שפנו לנשיא בדרישה "להעניק תמיכה מלאה ותקיפה" להמלצות הרוב של UNSCOP.⁴⁷ מכל צד ועבר זרמו אל הנשיא עוד ועוד שדרים הקוראים לו להטיל את כובד משקלו בתמיכה בתוכנית החלוקה. הלחץ על טרומן גבר והוא חש אי נוחות מהתערבות של הלובי הציוני.

⁴² כרוניקה של העם היהודי בעת החדשה - יגאל עילם, מכללת ספיר, סיכום יום 18/9/1947 (<https://goo.gl/zjSEDi>)

⁴³ [House Speaker Martin Sees Congressional Approval if U.S. Supports Unscop Plan Daily News Bulletin JTA, 22/9/1947](https://www.jta.com/1947/09/22/daily-news-bulletin)

⁴⁴ Silver Urges President Truman to Reject Bernadotte's .Dr, **Daily News Bulletin - JTA** (<https://goo.gl/3WYWmJ>): Recommendations for Palestine, 23/9/1947 (see at

⁴⁵ טרומן, הקול היהודי והקמת מדינת ישראל - מיכאל י' כהן, הספרייה הווירטואלית של המרכז לטכנולוגיה חינוכית (<https://goo.gl/zzyNJD>)

⁴⁶ Michael Joseph Cohen **Truman and Israel**, University of California press 1990, page 151

⁴⁷ כרוניקה של העם היהודי בעת החדשה - יגאל עילם, מכללת ספיר, סיכום יום 7/10/1947 (<https://goo.gl/zjSEDi>)

ביום ה-20 לאוקטובר 1947 הוא כתב על תחושותיו: "אם לא הציונים, היינו גומרים את הנשא הזה כבר לפני שנה וחצי. קיבלתי בסביבות 35,000 דברי דואר ופרופגנדה מהיהודים במדינה הזו, שהעניין היה עוד בכלל בבדיקה. אני אתקע את כל הדברים הללו בקערה ואדליק אותם".⁴⁸

כ"ט בנובמבר

חודש נובמבר היה החודש "הגדול", חודש שכל כולו התקדם לקראת ההכרזה ההיסטורית. מקוצר היריעה, אתיחס בפרק ההכרזה אך ורק להקשרים של הלובי היהודי מול פוליטיקאים אמריקאים, ולא לכל המהלך עצמו שפעל באופן רב מימדי, בהקשרים של מדינות, לחץ יהדות העולם על מדינות שהצביעו באו"ם והשתדלנות הישראלית בקרב אומות העולם. בזיכרונותיו כותב הרב סילבר על הימים הגורליים הללו: "כאשר נודע לנו כי יוון, פיליפינים והאיטי נפלו באותו היום, זה הדליק נורות אצל רבים מאתנו, שלממשלה האמריקאית לא באמת חשובה התוצאה הסופית (של ההצבעה ק.ב). למזלנו, קיבלנו הפסקה של 36 שעות (פיליבסטר מתוכנן שעשו המדינות החברות ממרכז ודרום אמריקה ק.ב). בזמן הזה, גייסנו את כל הכוחות, יהודים ולא יהודים, המנהיגים וההמונים כאחד, לצור על הנשיא שיפעיל את כוחו לשנות את הגישה השלילית של הסטייט דפירטמנט, שהתעקשה עד הסוף. התוצאה היא שהממשל שלנו הביע את רצונו לאמץ את תוכנית החלוקה ולהציגה בפני הממשלות שנפלו".⁴⁹ עדות נוספת ללחץ שהפעיל סילבר על הנשיא טרומן נאמרה ב-25 בינואר 1948 ע"י סילבר בישיבת הנהלת הסוכנות בירושלים: "אם השגנו רוב של שני שלישים, הרי זה הודות לנשיא טרומן. הוא עשה זאת כאילו כפאו שד. טרומן הוא איש מפלגה המביאה בחשבון את קולות בוחריה, ומשום כך יותר קל ללחוץ עליו מאשר על מרשל".⁵⁰ וד"ר מילמן ממשיך ומצוטט באותו המאמר על התערבותו האישית של טרומן העיד מנהל הסוכנות היהודית בניו יורק, מייקל קומיי: "המפתח היה היחסים שבין הסוכנות היהודית לממשל האמריקאי, שהסתדרו בדיוק ברגע האמת. רוב הזמן הנציגים האמריקאים סירבו להתערב, אבל המהלך בחג ההודיה והלחץ היהודי הדרמטי הביאו את טרומן להתערב. הוא כעס והחליט לשים את משקלו האישי לטובת העניין. האמריקאים התערבו ושיפרו את המצב. רק ב-48 השעות האחרונות קיבלנו את תמיכתה המלאה של ארצות הברית".

⁴⁸ Michael Joseph Cohen, University of California press 1990, page 157

⁴⁹ Michael Joseph Cohen, **Truman and Israel**, University of California Press, 1990, page 16

⁵⁰ הדרמה הגדולה שהתרחשה מאחורי הקלעים של החלטת כ"ט בנובמבר, ד"ר אורי מילשטיין, 24/11/2017, מעריב (ראה ב- <https://goo.gl/Vh4Bsx>)

אם כן, הלחץ המסיבי על טרומן, הביא אותו להורות לעוזריו בבית הלבן להטיל את מלוא כובד משקלם לטובת הלובי הציוני. אף-על-פי שלאחר מכן הכחיש זאת הנשיא עצמו, אישרו הן נחום גולדמן והן לוי הנדרסון כעבור זמן שהבית הלבן אכן התערב בנעשה. לא הייתה זו הפעם הראשונה ולא האחרונה, שהוראותיו של טרומן למשרד החוץ שלו סתרו את פעולות אנשי הצוות שלו עצמו בבית הלבן. הלחץ על טרומן גם כלל את יועציו הקרובים, מנהלי הקמפיין שלו ואנשים שהכינו עבורו את מערכת הבחירות של 1948. במזכר פנימי, אותו כתב עבורו יועצו הפוליטי, **קלארק קליפורד** ב-19 לנובמבר, במה שנודע לימים כ-"מזכר קליפורד" נכתב: "הקול היהודי, ככל שניתן להתייחס אליו כעשוי מקשה אחת, חשוב רק בניו יורק. ואולם (חוץ מאשר במקרה של ווילסון בשנת 1916), מעולם לא קרה, שמועמד כלשהו מאז 1876 הפסיד בניו יורק ואף על פי כן זכה בנשיאות, ו-47 האלקטורים שלה הם ללא ספק הפרס הראשון בכל מערכת בחירות".⁵¹ קליפורד ציין, שהקול היהודי "התרכז בעיר ניו יורק" והוא "בדרך כלל דמוקרטי, ואם הוא גדול די הצורך... (הוא) מספיק כדי לנטרל את ההצבעה הנוכחית ולהעניק את המדינה לנשיא טרומן".

המנהיגות היהודית בהחלט עבדה. הלחץ לא היה רק לחץ ישיר על ההתייחסות של ארה"ב בהצבעה של ארה"ב לכשעצמה, אלא גם הפעלת מנופי לחץ על מדינות אחרות. הסופרת **מרגרט טרומן** ביתו, תיעדה ביומן שאותו כתבה: "השאיפה שלו (טרומן) הייתה להישאר ניטרלי בסוגיה. הוא היה מוטרד עמוקות מהלחץ אותו הפעילו עליו מנהיגי הציונים להפעיל את השפעתו על מדינות דרום אמריקה ואומות אחרות, שבהן הייתה לו השפעה, כדי שישנו את הצבעתן".⁵² הלחץ שהפעילו החברים בשדולה היהודית נשא פרי לבסוף וטרומן אכן פעל להפעיל את השפעתו במקומות בהם היה יכול והורה ליועץ הנשיא, **דוד נילס**, ללחוץ על ממלא-מקום ראש המשלחת האמריקאית, **הרשל ג'ונסון**, להשפיע על המשלחות האחרות.⁵³ ג'ונסון, וחברי המשלחת – אוהדי הציונות, גנרל **הילדרינג ואלינוור רוזוולט**, הודיעו למשלחות האחרות כי נשיא ארצות-הברית מבקש מהן לתמוך בחלוקה. הערבים התלוננו על כך באוזני ידידיהם בסטייט-דפרטמנט. אבל מאחר שהמבקש היה הנשיא, היה לוי הנדרסון חסר-אונים. המשימה הושלמה וביישוב העברי יכלו כעת לחגוג את

⁵¹ Memo, Clark Clifford to Harry S. Truman, November 19, 1947. Political File, Clifford Papers.

בארכיון הנשיא טרומן

⁵² Margaret Truman, **Harry S. Truman** Morrow, 1972. p-384

⁵³ אורי מילשטיין, [הדרמה הגדולה שהתרחשה מאחורי הקלעים של החלטת כ"ט בנובמבר](#), מעריב, 24/11/2017

תוצאות ההצבעה שאישרה ברוב של יותר משני שלישים (33 בעד, 13 נגד, 10 נמנעים ואחד נעדר) את תוכנית החלוקה של ארץ ישראל לשתי מדינות- יהודית וערבית.

משרד החוץ האמריקני נגד תוכנית החלוקה

בימים של עד הקמת המדינה דה - יורה, ימלא הוועד הפועל של המועצה הציונית האמריקנית לשעת חירום בראשותו של אבא הלל סילבר, תפקיד חשוב בליווי המהלכים הפוליטיים על הממשל האמריקאי. כבר ב - 1947/12/11 מכנס סילבר את המועצה הציונית לדון בסוגיית הריכוז והניהול של כל מערכת היחסים עם הממשל האמריקני (תפיסה שלא תתקבל בהבנה ע"י ממסד היישוב ויגרום לחיכוכים רבים בהמשך הדרך). המאבק בזירה האמריקנית נכנס לשלב חדש ורציני ביותר ובתקופה זו תפקידה של המועצה הציונית האמריקנית יהיה חיוני ביותר, לאור משקולות הנגד שיפעילו הערבים על משרד החוץ האמריקאי. חוות דעת משרד החוץ האמריקאי הסתמכה על חוות דעת אותה חיבר ג'ורג' פרוסט קֶנָאן ראש הוועדה לחקר ותכנון מדיני במחלקת המדינה ויועץ מיוחד למועצה לביטחון לאומי בנושאי האסטרטגיה הגלובלית של ארצות-הברית; שהגיש למזכיר המדינה, מרשל, תזכיר סודי, בו הוצגה שאלת ארץ-ישראל כבעלת חשיבות ומשמעות החורגת מן התחום האזורי כיוון שיש לה השלכות על צרכי הביטחון של העולם החופשי בים התיכון ובמזרח התיכון. התזה העיקרית בתזכירו של קֶנָאן, שכלל ניתוח מקיף של המצב במזרח התיכון מכל צדדיו, הייתה שהעימות בין היהודים והערבים, שאין סיכוי שיסתיים בפשרה, ינוצל על ידי ברית - המועצות, אם לא יימצא פתרון בר-ביצוע לשאלת ארץ-ישראל. היה זה אפוא משגה מצד ארצות-הברית שנתנה יד להכרעה באו"ם לטובת תכנית החלוקה. המלצותיו של קֶנָאן הן שארצות-הברית לא תיזום שום פעולה שתסייע לביצוע תכנית החלוקה; יש להתנגד למשלוח צבא מטעם האו"ם לארץ-ישראל ולגיוס מתנדבים לכוח כזה. ארצות-הברית צריכה לעשות הכל כדי לשחרר עצמה מן האחריות לנעשה בארץ-ישראל וכאשר יחרף המצב עליה להודיע כי אין זה מעשי ואין זה רצוי לקהילה הבינלאומית לנסות לבצע איזושהי תכנית חלוקה ללא הסכמה בין הצדדים ויש להחזיר את הבעיה לטיפול של העצרת הכללית. במהלך כל התקופה שבין ההכרזה בכ"ט בנובמבר ועד הכרזת המדינה, יפעל מרשל והסטייט דפרטמנט לנסות ולהשיב את המצב לקדמותו ולבטל את הצעת ההחלטה. החשש הגדול היה מהאינטרסים האמריקאים המקושרים לנושא הנפט הערבי מחד והדריסה הסוביטית באזור מאידך. ההערכה הרווחת בתקופה זו הייתה כי הישוב היהודי לא יוכל להחזיק מעמד בעת מאבק צבאי. השגריר האמריקאי לאו"ם אוסטן קיבל הוראה ממזכיר המדינה, מרשל, לקרוא במועצת הביטחון הודעת המלצה לבטל את תכנית החלוקה ולכוון מטעם

האוו"ם משטר נאמנות זמני בארץ-ישראל. הסוכנות וההסתדרות הציונית הרגישו שאם טרומן לא ישנה את דעתם של שר החוץ ושר ההגנה של ארה"ב קיימת סכנה שההצעה לנאמנות של האוו"ם תתקבל במועצת הביטחון, ואז תהיה לנו בעיה גדולה להקים את המדינה ללא אישור של האוו"ם. ביומנו⁵⁴ רשם הנשיא טרומן: "מחלקת המדינה הכשילה אותי היום ומשכה את השטיח מתחת לרגליי. לא ציפיתי שיקרה הדבר. הבוקר מצאתי שמחלקת המדינה שינתה את מדיניותי בשאלת ארץ-ישראל. למדתי זאת לראשונה מתוך העיתונים. הריני במצב של שקרן ורמאי. מעולם לא חשתי כמו היום. במחלקת המדינה אנשים מהדרגה השלישית והרביעית שתמיד רצו לשחוט לי את הגרון. היום הם הצליחו לעשות זאת."

בעקבות הנאום, אלינור רוזוולט הודיעה לנשיא טרומן ולמזכיר המדינה מרשל על התפטרותה מתפקידה כחברה במשלחת האמריקנית וכחברה בוועדה להגנת זכויות האדם של האוו"ם, וזאת במחאה על הפרת החלטות או"ם מה-29 בנובמבר.⁵⁵ טרומן הפעיל לחץ אדיר על אלינור רוזוולט לחזור בה מהתפטרותה העלולה לגרום נזק מוסרי ומדיני ליוקרתה של ארצות-הברית השרויה בעימות חמור עם ברית המועצות. אלינור הסכימה להמשיך את השתתפותה במשלחת אך לא חזרה בה מהתפטרותה בוועדה לזכויות האדם. כל הארגונים היהודיים בארצות-הברית הכריזו על מאבק במדיניות החדשה של ארצות-הברית. ה-8 באפריל הוכרז כיום של צום ותפילה ב-6,000 בתי-הכנסת שברחבי המדינה. עשרות אלפי מכתבי מחאה הציפו את הבית הלבן. ראשי המוסדות הלאומיים החליטו שלמרות מצבו הבריאותי הלקוי של דר' חיים וייצמן, הוא ייסע לארה"ב בתקווה שטרומן לא יסרב לפגוש את דר' וייצמן אישית. ההנחיה של טרומן הייתה: "נתתי הוראות שלאף אחד, אף אחד, אין רשות לבוא אלי ולדבר איתי על ענייני פלשתינה".

הידיד של טרומן, אדי ג'ייקבסון

לתמונה נכנס אדי ג'ייקבסון, שותפו היהודי לעסקי הטקסטיל משנות ה-20 של טרומן, שהופעל ע"י פרנק גולדמן מבני ברית, שהתקשר באמצע הלילה, במהלך חודש מרץ 1948, וביקש ממנו להגיע לווינגטון ולדבר על ליבו של טרומן לקבל את חיים וייצמן בדחיפות. ג'ייקבסון נכנס למשרדו של

[BBC : The Fifty Years of – Harry Truman: 1945-1952](#), Tahri-Jihan El & Bregman ⁵⁴Aaron Books Penguin, 1998 , [War Israel and the Arabs](#)

⁵⁵ יגאל עילם, [כרוניקה של העם היהודי בעת החדשה](#), מכללת ספיר, [סיכום יום 20/3/1948](#)

מאט קונלי, יועצו של טרומן וביקש לפגוש את הנשיא ביחידות. ההוראה הקיימת הייתה כי לגייקבסון יש דלת פתוחה אצל הנשיא, אך קונלי ביקש ממנו שלא יתייחס לנושא פלשתינה. מעיד טרומן על הפגישה: "ד"ר וייצמן ניסה להתקבל אצלי מזה זמן רב ולא הסכמתי לקבל אותו. אבל מישהו כן הגיע אלי והצליח להיכנס, שמו היה אדי גייקבסון. הוא נכנס, עמד בחדר, לא אמר הרבה, היה שקט ככל שישל היה עד ששאלתי אותו: אדי ריבנו של עולם מה קורה לך? באת סוף סוף לבקש משהו? כי מעולם לא ביקשת ממני שום דבר מאז שנכנסתי לבית הלבן ומאז שנהיינו חברים. ואז הוא אמר לי שלדעתו אני לא צריך למנוע מד"ר וייצמן להתקבל בבית הלבן". "טרומן קיבל אותו 38 על הפגישה מצדו של גייקבסון, קיים התייעוד של פרנק גולדמן בידידות רבה ושאלתו הראשונה של טרומן היתה "איפה קנית את העניבה הרועשת שלך? (זכר למומחיותו מחנות הבגדים המשותפת). גייקבסון העלה את נושא החלטת החלוקה ונאמנות האו"ם, וטרומן התחיל שוב להסביר לו את עמדתו ומדוע הוא אינו מוכן להיפגש עם אף אחד בעניין. גייקבסון המשיך ללחוץ על טרומן שיסכים לפגישה עם וייצמן, וטרומן כעס עליו על שהוא מעמיד אותו במצב כזה. גייקבסון כבר היה ליד הדלת בדרכו החוצה, ואז תשומת ליבו הוסטה לפסלון שעמד על ארכיון של הארי טרומן, של מבנה שטרומן בנה להנצחת הנשיא האמריקאי אנדרו ג'קסון על סוס. גייקבסון נזכר שג'קסון היה הגיבור של טרומן בהא הידיעה. גייקבסון מיד אמר לטרומן: "אני הולך מכאן עכשיו, אבל אני רוצה שתדע שמה שג'קסון היה בשבילך, כך חיים וייצמן הוא בשביליטרומן הסכים לפגוש לבסוף את ד"ר וייצמן שעליו אמר לאחר הפגישה המשותפת עם גייקבסון כי: "ד"ר וייצמן הוא אדם נפלא, אחד האנשים החכמים ביותר שפגשתי. הוא היה מנהיג, מהסוג שקוראים עליו וכמעט לא פוגשים. הייתה לנו פגישה ארוכה מאוד. והוא הסביר את המצב מנקודת מבטו. הקשבתי לו בתשומת לב רבה על שולחני בבית הלבן שמרתי ציטוט של מרק טווין שאמר: "תמיד תעשה את הדבר הנכון. זה יספק חלק מהאנשים וידהים את האחרים".

קלארק קליפורד והמאבק במרשל

ביום ה - 12.5.1948, כינס הנשיא טרומן את אנשי מחלקת המדינה ואת יועציו לדון בשאלת ההכרה במדינה היהודית. בישיבה שזימן הנשיא⁵⁶, סיפר מרשל על שיחתו עם שרתוק והאזהרה שהשמיע מפני התוצאות לטווח ארוך בצירוף העצה שלא ללכת שולל אחרי זחיחות דעתם של "הגנרלים של ההגנה". המהלך הציוני הוא מעשה של הימור ואל ליהודים לסמוך על עזרתה של ארצות-הברית.

⁵⁶ יגאל עילם, **כרוניקה של העם היהודי בעת החדשה**, מכללת ספיר, [סיכום יום 12/5/1948](#)

יועצו של מרשל, הנדרסון חזר והציג את העמדה שגובשה על ידי מחלקת המדינה על כל הנימוקים התומכים בה. הוא טען שמכאן ואילך יש להתייחס אל תכנית החלוקה כאל תכנית "מתה וקבורה". הנשיא הזמין את קליפורד לקרוא את התזכיר שהכין בחודש מרס. אז אמר הנשיא לקליפורד: "אני רוצה שבדברייך תשכנע את מרשל". קליפורד התעקש ודרש שהנשיא יכיר מיידית במדינה היהודית. החישובים של הקולות היהודים בבחירות הקרובות הונחו על השולחן לצד הטענה של הצדק הטבעי לעם היהודי למוד השואה לזכות בארץ משלו. מרשל התפרץ על הנשיא ואמר: "אדוני הנשיא, אינני מבין בכלל מה הוא (קליפורד ק.ב.) עושה פה!"⁵⁷ ונענה ע"י הנשיא "כי בקשתי שיהיה פה". מרשל ענה על זאת כי "יש להפסיק לשחק בפוליטיקה של במזה"ת כדי למשוך את הקול היהודי" והוסיף את המשפט הקשה - "אם עצתו של קליפורד תתקבל, ואני אצטרך להצביע בבחירות, אצביע נגדך!". טרומן נעל את הפגישה ונשאר עם המחשבות שלו לבדו. טרומן רחש הערצה עצומה למרשל וכינה אותו "האיש הגדול ביותר של מלחמת העולם השנייה"⁵⁸ אך המשך התמיכה בהקמת ישראל יכל היה להביא לאיבוד שלו כשר החוץ. מרשל לא חזר לכהן בתפקיד של מזכיר המדינה בקדנציה השנייה של טרומן. מהצד השני היה הקול היהודי והבחירות של 1948 שהיו מוטלות על הכף. בכדי להגביר את הלחץ על הנשיא לקבל את ההחלטה הנכונה. לימים יספר⁵⁹ טרומן, הנשיא שהטיל את פצצת האטום, האיש שהחליט על תוכנית השיקום לאירופה, הקים את סוכניות הביון, זה שנכנס למאבק המלחמה הקרה נגד ברה"מ, ועוד שורה ארוכה של החלטות גורליות כי:

No problem I faced while I was president of the United States was more controversial and more complex than the problem of Israel...that's when I began to feel that the presidential chair was the loneliest place that a man could be. If you think that the president has somebody to pass the buck to, you're just as mistaken as you can be. I had it couldn't get any further a sign on my desk : the buck stops here"

Presidential Courage: Brave Leaders and How They Changed America Michael R. Beschloss ,⁵⁷ simon&schuster publication, page 197-8 **1789-1989**

Bruce D. Jones, Brookings Institution ,**The Marshall Plan and the Shaping of American Strategy**⁵⁸ Press, page 8

Decision: The Conflicts of Harry S. Truman, Videocassette, Episode 6: "At War with the Experts," 1⁵⁹ Motion Picture Archives, truman library (at: Against the experts : Harry S. Truman, David K ,1964 (<https://goo.gl/RggqEW> David A. Friedman by Niles, and the birth of the State of Israel, 1945-1948

ביום למחרת, טרומן כבר קיבל את ההחלטה והודיע לקליפורד כי הוא עתיד להכיר במדינה היהודית לכשתוכרז; תפקידו של קליפורד היה להמתיק את הגלולה המרה ככל האפשר בהעברת המידע זה למזכיר המדינה, מרשל, שהנשיא תמיד נזהר מאד בכבודו. במסיבת עיתונאים שקיים נמנע טרומן מלהשיב לשאלות העיתונאים הקשורות בארץ-ישראל ורק אמר, שארצות-הברית תמשיך לפעול גם להבא למען השגת ההפוגה. ביום שישי, ה - 14.5.1948, בשעה 18:00, וכשעה לאחר ההכרזה ההיסטורית בת"א על הקמת המדינה, הודיע הדיפלומט האמריקאי ג'יסופ על במת האו"ם ואישר רשמית כי ארצות-הברית הכירה הכרה דה-פקטו במדינת ישראל. הלובי הציוני הצליח להשיג את ההישג הגדול ביותר שלו מאז ומעולם וכנגד כל הסיכויים, בטכנולוגיה שהייתה חדשנית ביחס לדפוסי הפעולה הקיימים (יועצים, עוזרים ומקורבים למקבלי ההחלטות) וכללה גיוס, הפעלה קאיבית ויצירת אקלים המחייב את השחקנים בזירה הפוליטית, לא רק להתייחס לעצם נוחותם, אלא להגשים את רצונם.

סי קנן בשרות משרד ההסברה בניו יורק

קנן עזב את תפקידו כמזכיר הכללי של ה - AJC במהלך שנת 1947, ולאחר הפסקה קצרה של עבודה כעיתונאי, עבר לעבוד במסגרת הסוכנות היהודית, במינויו האישי של משה שרת, שהיה יו"ר הסוכנות היהודית באותם ימים. קנן מונה לתפקיד של מנהל משלחת ההסברה של הסוכנות היהודית לאו"ם, לאחר שבריטניה הצהירה כי בכוונתה להחזיר את המנדט שקיבלה לידי האו"ם.⁶⁰ באביב 1947, נכנס קנן לעבודתו לקראת הדיונים שהיו אמורים להתרחש באו"ם סביב הכוונה להכרזה על מדינה יהודית ולתגבר שם את נושא ההסברה וקשרי הציבור. גישתו להסברה לקראת האירוע הייתה: "לא להגיב לאירועים, אלא לסייע לייצר אותם" ובכך לגרום לבריטניה לפעול "במצב של מגננה קבוע".⁶¹ את הדוקטרינה הזאת יפתח בהמשך בתפקידו כמנכ"ל איפא"ק, שעסק רבות בפעילות פוליטית והסברתית עבור הקשר בין ארצות הברית לישראל. מיד לאחר הקמת המדינה, עובר סי קנן לשירות משרד החוץ הישראלי, תחת הנהגתו של אבא אבן. בחודש שלאחר הכרזת המדינה ביוני 1948, כבר קיבל קנן שכר עבודה מלא מהשגרירות הישראלית.⁶² קנן החזיק

⁶⁰ Man in the News - working in a goldfish bowl, Texas Jewish post, May 11th 1972, page 5, retrieved

June 13th, 2019 from: <<https://us-israel.org.il/2017/12/16/man-news-working-goldfish-bowl/>>

⁶¹ Giora Goodman, "Palestine's Best": The Jewish Agency's Press Relations, 1946—1947, Israel Studies, Vol. 16, No. 3 (Fall 2011), Indiana University Press, 17.

⁶² קנן היה אחד העובדים הראשונים במערך החוץ הישראלי.
[29]

התפקיד של מנהל ההסברה הישראלית במשלחת לניו-יורק עד לינואר 1951, אז עבר לגוף שלימים יהפוך להקים את הזרוע של השדולה עבור ארגון AZC.⁶³

לסיכום חלק זה, קנן כהן כמזכיר הכללי של הארגון בשנים 1943-1947 והיה חלק משמעותי בפיתוח מתודולגיה של המרת לחץ של יהדות ארה"ב מכשיר להשגת רווחים פוליטיים. קנן עצמו העיד על תקופתו כמזכ"ל הארגון בתקופה האמורה בשימוע בוועדת החוץ של הקונגרס ב-1970:

"החלטתי לעזוב את תפקידי כעיתונאי בקליבלנד במהלך מלחמת העולם השנייה כאשר העם היהודי נקרע לגזרים ולא הייתה תקווה רבה להחזרתם. אז החלטתי להצטרף לסייע לארגונים יהודיים כמזכיר ה-AJC, גוף מטריה של הארגונים היהודיים להבטיח את זכויות העם היהודי בפלסטינה ובאירופה בתקופת פוסט המלחמה".⁶⁴

American Zionist Council Names Washington Representative, Jewish Telegraph Agency, Feb. 27th 1952, Retrieved Jun. 21th, 2019 from: < <https://www.jta.org/1952/02/27/archive/american-zionist-council-names-washington-representative> >

United States. Congress. House. Committee on Foreign Affairs. Subcommittee on the Near East, July 21-30, 1970, U.S. Government Printing Office, 66 retrieved June 13th, 2019 from: https://books.google.co.il/books?id=peMjAAAAMAAJ&pg=PA66&lpg=PA66&dq=Kenen%22+American+Jewish+Conference%22&source=bl&ots=CR23z9u4uD&sig=ACfU3U0x1kJnFU8jORv_Y_6C0MqeM1MbhA&hl=iw&sa=X&ved=2ahUKEwj18ImLj_3kAhVFt3EKHZPFCxsQ6AEwE3oECGEQAQ#v=onepage&q=Kenen%22%20American%20Jewish%20Conference%22&f=false .

פרק שני: ההחלטה להקמת שדולה למען יחסי ישראל – ארצות הברית

זרוע של AZC למען העברת חוק מימון יישוב פליטים במזה"ת

מיד לאחר הקמת המדינה, נקלעה המדינה למשבר כלכלי גדול בגלל המשימה של שיקום המדינה לאחר המלחמה, ובעיקר בהקשר של אתגר קליטת גל מהגרים מכל העולם. בן-גוריון כותב בזיכרונותיו על האפשרות לפנות ליהדות אמריקה לסיוע: "מאז קום המדינה הגיעו 400,000 עולים [נכתב במארס 1951 ק.ב.]...האם המשימה שהוטלה על ישראל ניתנת לביצוע? האם יש בכוחה לקלוט 200,000 עולים בשנה?".⁶⁵ לאחר שהכנסת העבירה ביולי 1950 את חוק השבות, החלה הקהילה היהודית בארצות הברית לנסות ולסייע במשימה לקליטתם של היהודים שהגיעו לישראל. עפ"י היקסון למעלה מ- 2000 יהודים אמריקאים הגיעו להשתתף ב-"כנס הלאומי לתכנון" בווישינגטון מתוך מטרה להתמקד ב: "רווחת מדינת ישראל, הדמוקרטיה הצעירה בעולם ובמערכת היחסים שלה עם ארצות הברית".⁶⁶ ההתקהלות הזאת, הייתה ניסיון להפעלת לחץ ישיר על טרומן בכדי לקדם את עניין ההעברה של כספי סיוע להתמודדות עם גל המהגרים העצום של כ- 600,000 יהודים בתקופה זו. בראש המכתב התנוססו החתימות של נחום גולדמן מי שהיה נשיא הקונגרס היהודי העולמי, מקורבו של הנשיא אדי ג'ייקבסון (Jacobson), לואי ליפסקי, מי שהיה יו"ר ארגון AZC והנס מורגנטאו (Morgenthau) משפטן אמריקאי. פיטר האן (Hahn), מציין כי גם הלחץ שניסה להפעיל בן-גוריון במסגרת המסע אותו ערך לגיוס כספים באמצעות הבונדס באמריקה, ובקשות אישיות אותן הפנה הנשיא חיים וייצמן לנשיא טרומן, לא הצליחו להביא לתוצאה המקווה.⁶⁷ עפ"י גולדברג, באותה תקופה כבר פועלת ועידת הנשיאים מול הנשיא האמריקאי והממשל האמריקאי כמי שמייצג את ענייני העם היהודי, אך לא מתקיימת פעילות מאורגנת שכזו מול הקונגרס, זה מה שיהפוך לימים לחלוקת העבודה בפעילות של הקשר של השדולה הציונית באופן מסונכרן ותוך כדי חלוקת שטחי פעולה ומקסום יעילות העבודה של הגופים האמורים בייצוג רעיונות הציונים והיהודים אל מול זרועות הממשל השונות.⁶⁸ בזיכרונותיו, מתאר קנ את הנסיבות שהובילו והתניעו את התהליך להקמת הלובי היהודי

⁶⁵ דוד בן-גוריון, מדינת ישראל המחודשת, כרך ראשון, הוצאת עם עובד, 1969, עמ' 422.

⁶⁶ Ibid., Hixson, *Israel's Armor*, 73-83.

⁶⁷ Peter L. Hahn, Caught in the Middle East: U. S. Policy Toward the Arab-Israeli Conflict, 1945-1961, Univ. of North Carolina Press, Feb. 2006, 80.

⁶⁸ Ibid., Goldberg, 153.

האמריקאי שמטרתו הייתה לקדם חקיקה למען שילוב ישראל בתוכנית התמיכה הכלכלית של ממשלת ארצות הברית בדומה, או כחלק מתוכנית מרשל.⁶⁹ ב-9 לדצמבר 1950, במהלך ישיבת עבודה במוצ"ש, שעסקה בהכנת טיוטה לנאום באו"ם של אחד הדיפלומטים, אמר אבא-אבן לקנן שעבד תחתיו, כדובר המשלחת הישראלית לאו"ם, כי הוא שמע את השם שלו עולה בהקשר חדש. אבא אבן שאל אותו האם יהיה מוכן לקבל את תפקיד מנהל השדולה בגבעת הקפיטול ל - 6 חודשים. הוא התכוון לכך שלואיס ליפסקי, מי שהיה יו"ר המועצה הציונית האמריקאית - AZC, הציע לגורמים במשרד החוץ לשלוח את קנן לווינגטון בזכות הידע שלו בכתיבה עיתונאית, ההשכלה שלו כמשפטן, ההכרות שלו עם הנושא יהודי-ערבי וחברותו עם כמה חברי קונגרס. אבא-אבן הציע לקנן לצאת לשירות "מילואים" ולעקור לשישה חודשים לווינגטון ולנסות לפעול מול השלטונות בגבעת הקפיטול. ארגון ה - AZC החליף לאחר מלחמת העולם השנייה את הארגון שהוקם כשהחלה במלחמה בשנת 1939 בשם American Emergency Committee for Zionist Affairs כארגון הגג של יהדות ארצות הברית הציונית.⁷⁰ תשובתו הראשונה של קנן הייתה "האם אקבל בחזרה את המשכורת האמריקאית שלי?"⁷¹ השאלה השנייה שלו הייתה, האם הוא צריך להמשיך ולהישאר תחת הרישום של סוכן של ממשלת ישראל, רישום אותו ביצע כשהחל לעבוד בממשלת ישראל ותחת חוק ה-FARA. כמו כן, קנן שאל את אבא אבן, האם בכלל זה נאות שמדינה תפעיל לובי אל מול הקונגרס?

מהו חוק רישום סוכנים זרים?

המדיניות של ארצות הברית בכל שקשור לפעילות מדינית-פוליטית של גופים זרים בה אינה מתבססת על הגבלת הפעילות, אלא על חובת רישום, דיווח ושקיפות בכל הקשור לפעילות הנעשית בעבור הגוף הזר. החוק (The Foreign Agents Registration Act (FARA), שחוקק בקונגרס האמריקאי בשנת 1938, נועד להתמודד עם השפעות הקומוניזם והנאציזם שניסו לפלס את דרכם לארצות הברית.⁷² לשון החוק מחייבת ככלל, לכל סוכן זר, קרי מי שפועל בארצות הברית בעבור גוף

⁶⁹ Ibid., Kenen Israel's Defence Line

⁷⁰ David Howard Goldberg, Foreign Policy and Ethnic Interest Groups: American and Canadian Jews Lobby for Israel, Greenwood Publishing Group, 1990, 16.

⁷¹ לפני שעבר קנן לעבוד בשרות ממשלת ישראל, הוא הרוויח שכר שנע בין \$10,000 ל-\$12,000 לשנה ואילו כדיפלומט הוא זכה לשכר צנוע של \$7,800.

⁷² The Foreign Agents Registration Act (FARA), retrieved June 13th, 2019 from: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2009-title22/pdf/USCODE-2009-title22-chap11-subchapII.pdf> >

זר, להירשם במשרד המשפטים. במסגרת הרישום, מחויב הסוכן בגילוי מידע מפורט על מי שפועל במסגרת הגוף הזר שהוא מייצג, מקורות המימון שלו ואופן השימוש בכספים שקיבל. את הרישום יש לבצע בתוך עשרה ימים מהיום שבו הפך אותו אדם לסוכן זר, ובטרם החל בפעילותו בעבור הגורם הזר. זאת ועוד, הסוכן הזר מחויב לפחות אחת לחצי שנה להעביר למשרד המשפטים עדכון של נתוני הרישום ובו פירוט בדבר פעילותו בחצי השנה שקדמה לעדכון. חוק זה מחייב את הסוכן שעל כל חומר שמופץ, צריכה להופיע באופן בולט הצהרה שהמידע מופץ בשם הגוף הזר, בציון שמו של גוף זה. עותק מחומר זה יש להעביר בתוך 48 שעות למשרד המשפטים. כמו-כן, בכל שיחה שהסוכן הזר מקיים עם גורם בממשל, ובכלל זה בשיחותיו עם חברי הקונגרס, חובה על הסוכן להבהיר לבן-שיחו כי הוא פועל בשם הגוף הזר. כל סוכן זר שמעיד לפני ועדה של הקונגרס חייב להמציא לוועדה עותק מהצהרת הרישום האחרונה שהעביר למשרד המשפטים, ולבסוף חובה על הסוכן הזר לשמור רישומים של כל פעילותיו ולאפשר לשר המשפטים לבדוק אותם. העוברים על החוק צפויים לעונש של עד חמש שנות מאסר ו/או קנס, ואם הגורם הזר שהם מייצגים הוא ממשלה זרה, עונשם עשוי להגיע אף לעשר שנות מאסר.

ההחלטה לרישום חברת לובי מקומית

מלשון החוק ניתן להבין, כי פעילות לובי בפורמט שכזה תכביד מאוד על מי שירצה לפעול למען מדינת ישראל, ויחייב את אותו לוביסט לעבוד תחת עין בוחנת של הממשל האמריקאי ולא ישירות מול חברי הקונגרס. עמדתו של קנן, כפי שהובאה בספרו היא: "זה לא ראוי שגרירות תעשה לובי מול חברי קונגרס. שגרירות חייבת לעבוד מול משרד החוץ (הסטייט דפרטמנט) האמריקאי. אך הבחורים האמריקאים צריכים להיות יכולים, לדבר עם נציגיהם בקונגרס".⁷³ ליפסקי תמך ברעיון ההפרדה של גוף שדולה מממשלת ישראל, ואף הציע, שהגוף החדש יפעל תחת הגוף שבו הוא כיהן כיו"ר, ארגון AZC, גוף שהוקם ב-1949 ושימש כמטריית על, לתשעה גופיים ציונים ברחבי ארצות הברית. לפסקי תמך בעמדתו של קנן, שתפעול גוף שכזה, תחת ובמימון ממשלת ישראל, יחייב את הרישום שלו עפ"י חוק כסוכן זר, ומכאן לא תוכל לתפעל בצורה נאותה את העבודה בגבעת הקפיטול. לפסקי גם טען כי ארגון כזה חייב לקום כארגון אמריקאי, כי אחרת הוא יאלץ להירשם

⁷³ Ibid., Kenen, *Israel's Defense Line*, 68

כארגון זר, ורישום שכזה "יהפוך אותו לנכה" משום שהארגון יהיה חייב לדווח על כל הוצאותיו הכספיות, ולא יוכל להעביר ביקורות על פעילויות של הממשל האמריקאי.⁷⁴

בתחילה אבא אבן לא הסכים למתווה שהוצע כי הוא העדיף "להשאיל" את קנן לוועדת אד-הוק, שתפעל לנסות ולגייס כסף בגין יישוב הפליטים שנסו מארצות ערב ואז לשוב לתפקידו במשלחת לאו"ם. במהלך אותו השבוע בדצמבר, ולמורת רוחו של לפסקי (שרצה לראות את קנן בתפקיד), הורכבה ועדת איתור לאיש שיתפעל את זרוע הלובי, בראשותם של לפסקי, קנן ו-פרנק גולדמן, נשיא ארגון בני ברית באותם השנים. בוועדה ניסו לבחון שמות שונים של יהודים אמריקאים, לתפקיד של מנהל הקמת השדולה. שמות רבים הועלו למשרה, אך הוועדה לא הצליחה למצוא בסד הזמנים הקצר, מועמד בעל שיעור קומה לביצוע התפקיד. לבסוף, ביום ה- 31 לינואר 1951, נכנע קנן ללחץ שהפעיל עליו ליפסקי, והחליט לקבל על עצמו את התפקיד, אך תחת התנאי שהוא מתפטר מתפקידו כעובד של ממשלת ישראל. ב-13 לפברואר 1951, הודיע קנן בכתב למשרד המשפטים האמריקאי כי הוא מסיים את תפקידו במסגרת ממשלת ישראל, ובמקביל דיווח שהגיש בקשה רשמית על רישומו כלוביסט למטרות פנים למזכיר בית הנבחרים והסנאט. הייתה זאת ההחלטה החשובה ביותר שקיבל הארגון הצעיר שזה עתה הגיח לאוויר העולם.

חשוב להדגיש כי ההחלטה להתנתק ממשלת ישראל אומנם חסכה את "כאב הראש" של העבודה עפ"י חוקי ה-FARA, ואף שמרה על עצמאותו של הארגון הן מול ממשלת ישראל והן מול ממשלת ארצות הברית; אך מצד שני, היא גזרה על הארגון חיי דחק ומחסור מתמיד של תקציב לאורך כל שנותיו של קנן כמנכ"ל הארגון, כשבחלק מהשנים הוא אף נאלץ להלוות כסף לארגון על מנת שיוכל להמשיך ולהשאיר את ראשו של הארגון מעל המים.⁷⁵ ההודעה שהוציא ליפסקי לחברי ההנהלה, דיווחה על תחילת עבודתו של קנן כמי שיקים את חטיבת השדולה האמריקאית ציונית ב-AZC.⁷⁶ וכך נכתב בהודעה מיום ה-13 לחודש מרץ 1951, בה מדווח יו"ר AZC מר לואיס לפסקי על הצטרפותו של קנן בחוזר מס' 79: "אתם בוודאי תשמחו לשמוע שמר ישעיהו ל. קנן כעת עובד עבור

⁷⁴ Ibid.,

⁷⁵ עפ"י עדותו של קנן, עמ' 112 בספרו ISRAELS DEFENCE LINE, מצב הארגון היה כזה גרוע, שהוא לא הפריש עבור עצמו פנסיה מטעם הארגון.

⁷⁶ קובי ברדה, **כיצד ומדוע התארגנה איפא"ק כשדולה עבור אמריקנים**, 25.4.18, נדלה ביום ה- 16 ליוני, 2019 :

<https://us-israel.org.il/2018/04/25/%D7%9B%D7%99%D7%A6%D7%93-%D7%95%D7%9E%D7%93%D7%95%D7%A2-%D7%94%D7%AA%D7%90%D7%A8%D7%92%D7%A0%D7%94-%D7%90%D7%99%D7%A4%D7%90%D7%A7-%D7%9B%D7%A9%D7%93%D7%95%D7%9C%D7%94-%D7%A2%D7%91%D7%95%D7%A8-%D7%90>

המועצה הציונית האמריקאית, במטרה לנצח את דעת הציבור בכל הקשור להצעה לעזרה כלכלית לישראל. הוא יתפעל את זרוע יחסי הציבור של הארגון. אתם תקבלו ממנו מעת לעת, מסרים בצורה כתובה ובע"פ, ואני תקווה כי תתנו לזה את מלוא תשומת ליבכם".⁷⁷

הפור אם כן נפל, וקנן יצא להקים את השלוחה של הלובי למען ישראל בווינגטון. שמה של השדולה היה: American Zionist Committee for Public Affairs (להלן: AZCPA) והמשרד מוקם ברח' G STREET בווינגטון הבירה.⁷⁸ עפ"י זיכרונותיו של קנן, את החזון של AZCPA ניסח ליפסקי: "הוועדה תבצע פעילות ציבורית, במטרה לשמר ולפתח את יחסי ישראל – ארצות הברית וההבנה בין העמים". נושא הרישום הזר הוא נושא חשוב בחיי הארגון המלווה אותו עד היום, ובהמשך בפרק שיעסוק בהקמת ערוץ העיתון ה- Near East Report והשימוע נערך בוועדה של הסנטור וילאם פולברייט (Fulbright). חשוב להדגיש כי השדולה שהוקמה לא הייתה ייחודית מסוגה באותה התקופה. קנן כותב בספרו כי: "יש מיתוס סביב נושא הקמת איפא"ק שחשוב להבהיר. הוא נוצר ע"י, וכמייצג של יהודים אמריקאים ובתמיכה של מנהיגים נוצריים. אשר על כן, הוא לא היה מחויב להירשם במשרד המשפטים כסוכן זר".⁷⁹ ומוסיף: "מכיוון שכן פעלנו בקונגרס, רשמנו את איפא"ק תחת משרד לובי פנים אמריקאי". החלק המעניין שהוא מציין בהקשר זה כי איפא"ק בכלל לא היה הארגון הראשון שקם בארצות הברית שמטרתו לעודד את ארצות הברית לצור קשרים עם מדינות זרות. קנן מפרט בספרו על ההתארגנות להכליל את המטרות של אזרחים אמריקאים – איריים, שלחמו למען הקמת אירלנד ותמיכה של אמריקאים ממוצא צ'כי לבקשתו של הנשיא מסריק להקמתה של צ'כוסלובקיה באותן השנים. גם נתן אדריאן (Adrian) מתייחס לנושא השדולות האתניות הפעילות בארה"ב ובכללן: "שדולה ארמנית, קובנית, אירית – אמריקאית ושדולות למען מדינות יש שתי שדולות איפא"ק והשדולה הפרו-סינית (פרו-טיוואן) לפני שנת 1992".⁸⁰ שדולות נוספות מוזכרות בפרוטרוט במאמר של מק'קרומיק (McCromick) מתאר את השדולה היוונית שהוקמה ב- 1974 לאחר הפלישה הטורקית לקפריסין (AHIPAC), השדולה הטורקית למען אמריקה (TCA), שהוקמה בשנת 2007, השדולה המקסיקנית-אמריקנית,

⁷⁷ American Jewish Historical Society Papers, N.D 1919-1985, P-680, Box 2, Folder 10

⁷⁸ המשרד כלל צוות קטנטן של 4 עובדים ובהם מזכירתו הנאמנה ריטה גרוסמן, ושאר העובדים כללו את רוט לידוין, מריאן פרלוב ופרד גרוניץ', האחראי על מדינות הדרום.

⁷⁹ Ibid., Kenen, *Israel's Defense Line*, 2-3

⁸⁰ Aridan, Natan, *Israel Lobby, Israel Studies*. Summer 2019, Vol. 24 Issue 2, 2, retrieved September 13th, 2019 from:

<https://content.ebscohost.com/ContentServer.asp?EbscoContent=dGJyMNHr7ESeqLc40dVuOLCmr1Gep7ZSs6%2B4SbSWxWXS&ContentCustomer=dGJyMOzpsEyura5QuePfgex8Yzf2emL3%2Bbn&T=P&P=AN&S=R&D=asn&K=135186217>

השדולה לאזור מזרח ומרכז אירופה (CEEC), והשדולה ההודית (USINPAC) שיוסדה בשנת

2002, 81.

כדי להבין את יכול ההישרדות של איפא"ק ביחס לשדולות אחרות, אפשר להתרשם מכתבה שמתפרסמת בעיתון *JEWISH POST* שיוצא לאור בטקסס, שבו מפורטות כל הקואליציות, חברות הלובי והסביבה מולה פועל קנן בווינגטון. אף אחד מאותם אירגוני שדולה שפעלו במקביל לזמנו של קנן, מייסד איפא"ק, לא הצליחו לשרוד את הזמן ונעלמו. הכתבה מתארת את מנגנון התמיכה הכספית של הקבוצות הללו, הנשענות על כסף ערבי, אך כאמור, אף אחת מהן, לא הצליחה להכות שורשים ולהישאר פעילה עד ימנו. סך הכל מדובר בכתבה על 17 שדולות פרו-ערביות הפעילות ונתמכות בממון רב, ארגוני השדולה המרכזיים שמוזכרים בכתבה:

American Friends of the Middle East - AFME

The committee of concerned Americans

American Middle East Rehabilitation, Inc. (AMER)

Action Committee on American-Arab Relations

American Palestine Committee

ועוד ארגוני סטודנטים ובוגרים שתמכו במטרה הערבית או שהיו אנטי – ציוניים. 82 מעבר לכך, היו מספר אירגוניים שפעלו מטעם מדינות ערביות בקונגרס, ובכלל זה - ארגון שנקרא: AFME- American Friends of the Middle East. 83 היעלמותם של כל האירגוניים הללו, שבניגוד לאיפא"ק יכלו להישען על כספים של ממשלות זרות, הוכיחו כי ההחלטה של קנן לרשום את השדולה כחברת "לובי מקומי" (Domestic Lobby) ו-לבנות את פעילות הארגון בהסתמכות על הכנסה והפעלה של ארגונים ובודדים, הייתה נכונה בראי הזמן.

81 James M. McCormick, *Ethnic Interest Groups in American Foreign Policy*, Iowa State University Digital Repository, 2012, retrieved June 13th, 2019 from:

<https://pdfs.semanticscholar.org/c73c/238c2d8d12954545f4d78610b6f2ea1738ae.pdf>

82 Boris Smolar, *Between you and me*, *Texas Jewish Post (Fort Worth, Tex.)*, Vol. 27, No. 20, Ed. 1 Thursday, May 30, 1974, page 5, retrieved June 13th, 2019

from: <https://texashistory.unt.edu/ark:/67531/metaph754949/m1/5/?q=+date%3A1951-1975+KENEN>

83 גוף פרו ערבי, שיצר פרופגנדה נגד התנועה הציונית ומדינת ישראל- ופעל בין השנים 1951 ועד 1957 כארגון קש של ה- CIA והופעל על ידי קרמיט רוזוולט, נכדו של הנשיא רוזוולט.

W. Scott Lucas, *War and Cold War in American Foreign Policy, 1942-62*, Springer, 2001, 105.

ההבנה כי צריכה לקום שדולה שתפעל כקבוצת לחץ מול הקונגרס, נבעה מכך שכל המאמצים שקידמה השגרירות הישראלית מול משרד החוץ האמריקאי נפלו על אוזניים ערלות. למרות שהנשיא טרומן היה באופן עקרוני בעד העברה של מענק לממשלת ישראל, טוען קנן בספרו כי ידיו היו קשורות בכל האמור להעברת מענק שכזה לישראל. טרומן אף ניסה לטעון כי החוק לסיוע חוץ, אפשר לו יכולת תמרון לניוד של עד 10% מגובה הכסף המוענק, ככה שיועבר מאירופה למזה"ת, אך מזכיר המדינה דאז, דין אצ'יסון (Acheson), התנגד להעברה ונעמד על רגליו האחוריות. ההבנה בשגרירות הישראלית הייתה כי הדרך היחידה לנסות ולגייס את האמריקאים לתמיכה במענק, תעבור דרך הקונגרס. אבא אבן מפרט בזיכרונותיו כי: "באפריל 1951 פניתי לארצות הברית, כאחת ממעצמות הכיבוש, בבקשה שתסייע למאמציה של ישראל להשיג הסכם שילומים מגרמניה. פניתי אל המזכיר אצ'יסון ואל מנהיגי הקונגרס למען הכללתה של ישראל בתכניותיה של ארצות הברית לסיוע כלכלי".⁸⁴ לגבי המכשולים בדרך המלך לקבלת הסיוע באמצעות מזכירות המדינה ממשיך ומפרט אבא אבן בספרו: "מורכבת יותר הייתה הבעיה שעמדה בפני בבואי להשיג בפעם הראשונה את שילובה של ישראל בתוכניות הסיוע האמריקאיות. בעת ההיא היו הקצבותיה העיקריות של ארצות הברית קשורות קשר הדוק לבריתות האנטי-קומוניסטיות של אמריקה. משקלה המכריע של ההתחייבויות הופנה למערב אירופה. ישראל לא נמנתה אף על אחד מן הארגונים האזוריים או הרב לאומיים שבאמצעותם זרם הסיוע הכלכלי בדרך כלל. יתר על כן, ממדי העזרה שביקשנו לא עמדו בשום יחס לגודל האוכלוסייה שלנו.... תקוותנו היחידה הייתה טמונה בקונגרס".⁸⁵ אסף סיניוור (Siniver) מחבר הספר *אבא אבן: הביוגרפיה*, מבסס את הטעון כי היה זה אבא אבן שקבע כי חייבים לחשוב מחוץ לקופסא, ולהרגלים הרגילים של פעילות שדלנות מול הממשל, ולנסות למצוא אפיקי פעולה נוספים מעבר למסורתיים שבהם עוסקת מדינה למדינה באמצעות שגריר מול מחלקת המדינה.⁸⁶ אם כי אבא אבן עצמו העלה חששות אליהם הוא מתייחס בזיכרונותיו לנושא הקמת השדולה והחשש מהשימוש במילה לובי.⁸⁷ "גם הם [הכוונה לשדולה שהוקמה ק.ב.] וגם אני חששנו מהמילה 'לובי' כי זאת לא הייתה מילה פופולארית בארצות הברית, למרות שזה חלק מקובל במשחק הפוליטי הדמוקרטי". אבא אבן המשיך לפעול בנמרצות מול הממשל האמריקאי כאשר

⁸⁴ שם, אבא אבן, עמ' 148

⁸⁵ אבא-אבן, שם, עמ' 151.

⁸⁶ Asaf Siniver, *Abba Eban: A Biography*, Abrams, 2015, 195
⁸⁷ Abba Eban, *Personal Witness: Israel through My Eyes*, Putnam, New York, 1992, 219–220

הנקודות והטיעונים לחשיבות המצב המצדיקה את רעיון ההעברה של כספי הסיוע ממשלת ארצות הברית לממשלת ישראל, נגע בכמה נקודות אסטרטגיות חשובות ובהן:

1. הצלה כלכלית למצב הקשה שבו עמדה המדינה, ללא יתרות מטבע חוץ, ובלי אפשרויות של ממש לפיתוח כלכלי-תעשייתי.

2. הוכחה כי ארצות הברית ממנת את ישראל הייתה אמורה להעביר מסר של תמיכת מעצמת על לשכניה הערביים והבנה בפתחה של המלחמה הקרה, כי ישראל נמצאת תחת עינה הפקוחה של ממשלת ארצות הברית.

3. האפשרות כי התמיכה הכספית האמריקאית בישראל תעודד את המנהיגות הערבית לזנוח את הנשק ולחתור לפתרון של שלום.

4. ישראל קלטה פליטים יהודיים מאירופה, שאם היו נשארים ביבשת, היו נהנים מהכספים שהועברו ע"י תוכנית מרשל לשיקום הפליטים. באופן פרדוקסלי, דווקא הפליטים שהכי נזקקו למענקי שיקום מחדש, בגלל בריחתם מהיבשת שבה איבדו את משפחותיהם, שבה רכושם ובריאותם נפגעו, לא זכו לפיצויים מהכסף שהעבירה ארצות הברית.

הרעיון והמטרות היו דומות, אבל הדרך שבה היו אמורים לממש אותן היו שונות, לפחות בכל האמור בהצגת הנושא בפני חברי הקונגרס. בעוד שאבא אבן ביקש שהחוק יחוקק במיוחד חוק סיוע כלכלי עבור מדינת ישראל, קנן סבר כי הדרך הנכונה להעברתו תהיה דרך הרחבת "תוכנית מרשל" מאירופה למזרח התיכון, ולכרוך אותה בפתרון הומניטרי של הפליטים. אבא אבן התנגד לתוכנית בתואנה כי הכסף שיועבר למדינות ערב יחזק אותם ובכך למעשה ישראל תצא בהפסד. קנן טען, כי רק פתרון הוליסטי, שיוצג לקונגרס כמסגרת של פתרון בעיית הפליטים, שברקע גם רצון לתמוך במדינות בעידן המלחמה הקרה, יוכל לעבור כמתווה בקונגרס. גם חברים בקונגרס גיבו את הכיוון אליו צעד קנן, ואברהם ריבקוף (Ribicoff) חבר הקונגרס מקונטיקט, טען שלהוסיף את השם של מדינת ישראל בהצעת חוק תהיה "טעות איומה".⁸⁸ מכיוון שקנן לא פעל עוד בשורות ממשלת ישראל, אלא בשם ארגון אמריקני, הוא היה זה שבפועל קידם את התוכנית בדרך שבה האמין. לימים, כאשר נאם בפני הכנס הלאומי לפיתוח כלכלי וחברתי ב-3 לאפריל, 1952 הוא אמר: "מלכתחילה העדפנו עזרה כלכלית להעלאת איכות החיים של פליטים יהודיים וערבים".⁸⁹ בראי

⁸⁸ Ibid, Kenen, Israel Defence Line, 51-52.
⁸⁹ Ibid., Rochester (box 5) executive committee\ Folder2.
[38]

הזמן, לא רק שהטקטיקה הזו, הצליחה להעביר את המענק הראשון אי-פעם לממשלת ישראל, היא גם פעלה במימד האסטרטגי כמענה לזה שממשלת ארצות הברית מימנה את פתרון החלפת הפליטים בין יהודים לערבים במזה"ת בעקבות מלחמת יום העצמאות.

החוק הראשון אי פעם להעברת סיוע כלכלי לישראל ולמזרח התיכון

כבר בשבוע הראשון להקמתה במרץ 1951, פעלה השדולה לגבי חוק הסיוע לפליטים בישראל. עמדתה ודרך פעולתה של AZCPA, מאז ועד היום, הייתה גיבוש קונצנזוס לחקיקה דו-מפלגתית, לחבר אליה חברי קונגרס בשני הבתים; ללוות בתקשורת אוהדת ולבסוף לוודא כי היא מקודמת באמצעות לחץ המצביעים ודעת הקהל האמריקאית. דב ווקסמן (Waxman), מתייחס לנושא השדולה הציונית באמריקה, ומחלק אותה לשתי תקופות, לפני שנות ה-40 ולאחריהן שהתעצבה התודעה הפוליטית ברמת הקהילה היהודית ולא אינדיבידואלים.⁹⁰ התקופה הראשונה שהיא מתחילת התארגנות התודעה הציונית ועד הקמת מדינת ישראל הוא קובע כי: "סטפאן וויז טען מול רוזוולט, וברנדייס עוד לפני כן פעל מול ווילסון, במה שמאפיין את השדולה בחצי המאה הראשונה לקיומה הקודמת להקמת המדינה (1898-1948) באמצעות הקשרים האישיים. חוסר היכולת לגייס את התמיכה העממית (Grassroots) וללא משאבים, השדולה הציונית הסתמכה בעיקר על אנשי החברה הגבוהה, בעלי קשרים אישיים להשגת היעדים". כעת בשלה העת להקמת שדולה שתשען על התובנות שנלקטו מארגון AJC, הכוללות יצירה של לחץ המונים והיכולת להמיר כח אלקטורלי לכח פוליטי. ההנהגה היהודית אמריקאית חיפשה דרכים חדשות, באמצעים שנרכשו בתקופה שקדמה להקמת המדינה, לצורך העברתה לפעילות מאורגנת ומסודרת הנישאת על כנפי המונים, ולא רק במסדרונות וושינגטון ובאמצעים אישיים וטובות פרסונליות.

לאחר שגויס קנן לטובת הקמפיין להעברת החוק, הכין היו"ר לפסקי פקודת עבודה שהייתה אמורה להפעיל את הקהילות היהודיות, כמצורף במכתב שנלקח מהארכיון של קנן, ביום ה-23 לחודש מרץ 1951. וככה נכתב במכתב שהופץ: "ממשלת ישראל הגישה בקשה לסיוע חוץ ממזכירות המדינה של ממשלת ארצות הברית בהיקף של 150 מיליון דולר באמצעות השגריר אבן. החוק יוצג לאחר פגרת הפסחא בקונגרס" ומוסיף: "הזמן הגיע לזכות בתמיכה של דעת הציבור למענק. שאמור לא רק לסיע כלכלית לישראל, אבל גם אינטרס אמריקאי לסייע לדמוקרטיה".⁹¹ ואז הוא מבקש:

Dov Waxman, Trouble in the Tribe: The American Jewish Conflict over Israel, Princeton University Press, 2016, 152.

⁹¹ Ibid., American Jewish Historical Society, box 5 Folder 1 [39]

"אנא הכינו משלחות של אנשים שישכנעו את חבר הקונגרס שלכם לתמוך בסיוע, אנא עדכנו אותנו על מה חושב אותו חבר קונגרס" וממשיך: "התמיכה לא נעשית רק באמצעות חברי קונגרס, אלא בתמיכה ציבורית רחבה. אשר על כן, בקרו את עורך העיתון המקומי שלכם, ובדגש על המחוזות מהם מגיעים חברי קונגרס היושבים בוועדת החוץ, אישורים וכספים של הקונגרס. כאשר מתפרסמת כתבה כזאת, אנא העבירו לנו, שנוכל להפיץ אותה בקרב חברי הקונגרס".

עפ"י האמור בספרו של האן, הלחצים שהפעיל קנן אף הביאו ללחץ נגדי של השדולה הערבית, שגרמו לטרומן לזמן אליו את מקורבו אברהם פיינברג, שניהן באותה העת כנשיא השיתוף פעולה והפיתוח של ישראל ולנזוף בו כי: "היהודים הפוליטיים חייבים לשמור על שתיקה בעת הזאת".⁹² טרומן חב חוב גדול לפיינברג על העזרה שנתן לו במהלך קמפיין הבחירות ב-1948.⁹³ למרות המכשך שהופעל על טרומן, שהביא אותו להתפרצויות שכאלה, הוא היה חייב להיעזר בחקיקה בכדי להעביר את הסכומים הללו, כפי שמעיד אבא אבן: חרף כל אהדתו, לא יכול היה הנשיא טרומן להציע למעלה מ-23 מיליון דולר כחלקה של ישראל במענקי הסיוע. אני ביקשתי למעלה מ-100 מיליון".⁹⁴

החוק מוגש לקונגרס

במרץ 1951 החלה השדולה לפעול לגבי חוק הסיוע לפליטים בישראל. אין כמו ההבנה לפעולות שנקטה השדולה בשבוע הראשון לקיומה, בכדי להבין את הדרך בה היא פועלת מאז ועד היום. וכך פעלה השיטה: ווין מורס (MORSE) הדמוקרט מאורגון, שהיה סנטור ותיק ומכובד, התבקש להיות חתום על החוק שמבקש את התמיכה הכספית מהסנאט.⁹⁵ הבעיה הייתה, שהסנטור מורס לא אהב את הרעיון של חתימה עם חברים נוספים על הצעת חוק. הדבר יכל היה לייצר התנגשות עם שיטת העבודה של הגשת הצעת חוק דו-מפלגתית, מה שיהפוך עם השנים ל-"סמל המסחרי" של איפא"ק, מתוך הרצון לייצר תמיכה דו-מפלגתית בחקיקה. אך בשל בקשתו האישית של קנן, הסכים מורס

⁹² Ibid., Hahn, *Caught in the Middle East*, 79

⁹³ עפ"י ההיסטוריון צבי גנין, הנדבן אברהם (אייב) פיינברג, שהיה פעיל במפלגה הדמוקרטית, היה זה שגייס את הכסף עבור הרכבת ה- "טרומן ספישל", הרכבת שהביאה את הניצחון המיוחל בבחירות 1948 לטרומן. פיינברג הצליח לגייס כ- \$100,000 למימון המסע של טרומן ברכבת, שהספיק ל-7 עצירות, והיה אחד מהסיבות המשמעותיות לכך שטרומן גרף את הניצחון על תומאס דיואי, עם 303 אלקטורים מ-28 מדינות.

Zvi Ganin, *An Uneasy Relationship: American Jewish Leadership and Israel, 1948-1957*, Syracuse University Press, 2005, 155-156.

⁹⁴ שם, אבא-אבן, 151.

⁹⁵ בארצות הברית שיטת הוותק (Seniority) חשובה מאוד להצגתו של החוק והאופן שבו הוא יקודם. חבר קונגרס/סנטור ותיק נקרא Ranking Member וככה מצליח ביתר קלות לקדם את הבריורטיות הכרוכות בחקיקה.

לצרף לחוק את רוברט טאפט (TAFT) הרפובליקני.⁹⁶ לאחר שהחוק הוגש וזכה לשם כינוי מורס-טאפט, והחלה פעולת גיוס החתימות של התומכים על החוק. חברי סנאט צורפו לחתימות ובהם פול דואלס (Dulles), מי שלימים יהפוך למזכיר המדינה תחת אייזנהאואר, שגויס לתמוך בחוק ע"י קרל בהייר (Baehr), מנכ"ל ועידת נוצרים אמריקאים למען פלשתינה (ACPC). חברי סנאט נוספים גויסו באמצעות אברהם פיינברג, שהיה כאמור תורם גדול של הנשיא טרומן וידידו של קנן. במקביל, ובכדי לקצר את לוחות הזמנים, הניח קנן את הצעת חוק בבית הנבחרים, והחתיים את שני חברי ועדת החוץ של הקונגרס, הרפובליקני ג'ייקוב יעבץ (Javits) והדמוקרטי אברהם רייבקוף, שיריצו במקביל את הצעת החוק.⁹⁷ אבל הפעילות להעברת החוק לא עסקה רק בשדולה עצמה, אלה ביצירת אקלים של דעה ציבורית התומכת בחקיקה. לצורך הקמפיין הציבורי, פגש קנן עיתונאים מהניו יורק טיימס והניו יורק הארלד טריביון, בכדי להסביר להם את חשיבותו של החוק וליחצ'ן את חשיבות החוק. ואכן במהלך התקופה של עבודת הגיוס של הכסף, ובמיוחד בחודשים הקריטיים להעברה במהלך ספטמבר-נובמבר 1951, כותרת כמו: "ישראל חייבת עזרה"⁹⁸ ו – "עוזרים למזה"ת"⁹⁹ בניו יורק טיימס וכותרות נוספות לאורך התקופה הדגימו את האווירה האוהדת להעברת התקציב לישראל. בביוגרפיה שנכתבה על אבא אבן, מתוארת בהתפעלות יכולות הארגון של קנן בגיוס תמיכה.¹⁰⁰ התמיכה כללה את הארגונים: בני ברית, הדסה, ותיקי מלחמת העולם השנייה ממוצא יהודי, הליגה נגד השמצה, והועדה היהודית האמריקאית לאשר מענק החוץ. במקביל, גייס קנן את כל מנופי ההשפעה במעגלים הקרובים למרכזי העוצמה בווינגטון. כך למשל ידידו היקר של הנשיא טרומן, וחברו משכבר הימים אדי ג'ייקבסון, גויס אף הוא לסייע בהעברת התקציב. במכתב המצורף, מספר ג'ייקבסון לקנן על דמויות המפתח איתם דיבר ישירות או שהשיג קשר אליהם.¹⁰¹ המדובר בסנטור הנינגס (Hennings) ובחבר בית הנבחרים גרנהאן (Carnahan) ממיזורי, המדינה בה חי ג'ייקבסון. ההפעלה של כל מעגלי ההשפעה הללו הצליחה בתוך פחות מחודשיים כאמור, להביא לכך שמאמציו של קנן וחבריו הביאו לגיוסם של 36 סנטורים שיתמכו

⁹⁶ קנן הכיר את טאפט עוד משנת 1931, כאשר כיסה כעיתונאי את פעילותו במדינת אוהיו והיה אף מועמדה לבחירות לנשיאות.

⁹⁷ , כדי לחסוך זמן של העברת החוק, כמתבקש ע"י החוק האמריקאי, בשני הבתים.
Israel needs help, New-York Times, September 20, 1951, Page 30, retrieved September 23th, 2019
⁹⁸ from: < <https://www.nytimes.com/1951/09/20/archives/israel-needs-help.html?searchResultPosition=85>>.

⁹⁹ AIDING THE MIDDLE EAST, New-York Times, November 15, 1951, Page 28, , retrieved September 23th, 2019 from: < <https://www.nytimes.com/1951/11/15/archives/aiding-the-middle-east.html?searchResultPosition=118>>.

¹⁰⁰ .Asaf Siniver, *Abba Eban: A Biography*, The Overlook Press, 2015, 175

¹⁰¹ .Ibid., American Jewish Historical Society, (*P-680, box 1 Folder 2)

בהצעת החוק, ולארגן "מבול של טלגרמות" לחברי בית הנבחרים והסנאט בוועדות הרלוונטיות וככה, ב-29 למרץ 1951, החוק הוגש לסנאט באמצעות 36 סנטורים, מהם 19 דמוקרטים ו-17 רפובליקנים, עם בקשה לסיוע של 150 מיליון דולר למדינת ישראל.

אל המאמצים להעברת החקיקה בקונגרס, הצטרף הנשיא טרומן בעצמו כאשר כתב בחודש מאי אגרת לקונגרס בה הוא מסביר את חשיבות החקיקה לנושא תמיכה בני"ל ובה ייחד גם התייחסות לישראל.¹⁰² "הצורך היסודי בישראל ובמדינות ערביות הוא – גישה אזורית לבעיות היסודיות של הפיתוח הכלכלי. דבר זה נחוץ כדי להקל את המתוחות הקיימת, הנובעת בעיקר מתוך חוסר הסדר מניח את הדעת לבעיית הפליטים החסרים בית. תוכנית הסיוע למדינות ערביות תביא להרחבת הייצור של מצרכי מזון הדרושים, על ידי פיתוחן של מדינות ומקורות המים שלהם. תוכנית הסיוע לישראל תעזור למדינה זו לקיים את כלכלתה בתקופת מבחן להתפתחותה הלאומית. נוסף לזה, תוכנית הסיוע לפליטים הערביים מארץ ישראל תשרת שלוש מטרות בבת-אחת: היא תסייע ליישובם מחדש של הפליטים, תחזק את המדינות אשר בהן התיישבו פליטים אלה, ותעזור הן לישראל והן למדינות ערביות על ידי שתחסל את בעיית הפליטים, המהווה כיום איום רציני לשלום באזור זה". כיומיים לאחר שהאיגרת נשלחה מהנשיא לקונגרס, זומנו דיפלומטים ישראלים וערבים למשרד החוץ, ושם נמסר להם על כוונת הממשל להגיש עזרה כלכלית בהיקף של 125 מיליון דולר.¹⁰³

לאחר שהחוק עבר בקריאה הראשונה בבית הנבחרים הוא הגיע לשימוע בפני ועדת החוץ של בית הנבחרים. לצורך השכנוע של הוועדה בחשיבותו של החוק, הביא קנן מטעם הארגון שלושה עדים מומחים. הראשון היה יו"ר הארגון ליפסקי. השני היה ג'וזף שוורץ (Schwartz), יו"ר הגיוניט לשעבר.¹⁰⁴ והשלישי היה הכלכלן רוברט אר. נתן (Nathan), מר נתן העיד בפני הוועדה על היתרונות והתועלת שתצא לארצות הברית בתמיכה בחוק שכזה, ומדוע תמיכה כספית באזור כולו, יחזקו את האינטרסים האמריקאים באזור, ולמשקל העדות שנתן הייתה השפעה דרמטית כמתואר בספרו של קנן.¹⁰⁵ עיון בתיקי הקונגרס הסמוכים לעדות מעלים כי חבר הקונגרס אברהם ג'יי מולטר (Multer)

¹⁰² טרומן ביקש הקצבה של 8500 מיליון דולר לעזרת חו"ל, חרות, 25/05/1951, נדלה מתוך מאגר עיתונות יהודית היסטורית של הספרייה הלאומית, ה-16 ליוני 2019: http://www.jpress.nli.org.il/Olive/APA/NLI_heb/SharedView.Article.aspx?href=HRT%2F1951%2F05%2F25&id=Ar00103&sk=CB4A5C02

¹⁰³ דיפלומטים ישראלים וערביים הוזמנו למשרד החוץ האמריקאי, דבר, 27/5/1951, נדלה מתוך מאגר עיתונות יהודית היסטורית של הספרייה הלאומית, ה-16 ליוני 2019: http://www.jpress.nli.org.il/Olive/APA/NLI_heb/SharedView.Article.aspx?href=DAV%2F1951%2F05%2F27&id=Ar00126&sk=256F2CF4

¹⁰⁴ שהעיד על מצב הפליטים באירופה והפליטים שברחו ממדינות הללו לישראל.

¹⁰⁵ רוברט אר. נתן היה כלכלן בעל שם עולמי. בשנת 1942 מינה אותו הנשיא רוזוולט לעמוד בראש ועדת

אף ביקש ב- 6 ליוני 1951, להכניס לפרוטוקול את ההנמקות של נתן, כפי שפורסמו בעיתוני התקופה תחת פרוטוקול הארכת הדיון בקונגרס.¹⁰⁶ הרעיון שבגללו היה שווה להעניק עזרה אזורית ולא עזרה לישראל בלבד, הוכיח את עצמו כמוצלח במיוחד, והועדה קיבלה את העדויות והחליטה להעביר את הנושא להצבעה בפני מליאת בית הנבחרים במהלך חודש יולי. אלא שחבר הקונגרס הרולד קולי (Cooley) מדרום קרוליינה, ששימש כיו"ר ועדת החקלאות, גיבש סביבו קואליציה של ברי קונגרס, בעיקר ממדינות הדרום, שתפעל לחסום את הסיוע לישראל מהחשש שסיוע כלכלי לפיתוח החקלאות יפגע בישראל.¹⁰⁷ כדי לבסס מעבר לזה את טענתו לחסימת העברת כספי הסיוע הוא השתמש בטיעון כי לאחר שחזר מסיור ביריחו, עזה ובי-ם וראה את "מצבם המחפיר של ערבי הארץ שחיים כמו עכברים באוהלים", אין שום מקום לסייע בכסף אמריקאי למדינת ישראל בקליטת עלייה.¹⁰⁸ המאבק שלו לעצירת החוק כשל, וזאת משום שהצליח לגייס רק 65 תומכים בהפלת החוק, מול 146 שעמדו לצד החקיקה. קשה ברטרוספקטיבה לנחש האם חוק שכל כולו תמיכה בישראל ללא כריכה של תמיכה אזורית היה מצליח בכלל לעבור, אבל אין ספק שההטמעה וההצמדה של ישראל כחלק ממעבר של כסף כתמיכה למזה"ת, הקשה על אותם אלה ששאפו להוציא החוצה את ישראל מתוך כספי התמיכה האמריקאית.

אבל הבעיות לא הסתיימו פה, למעשה הן רק התחילו. לאחר שהחוק מובא בפני הסנאט, חרב הקיצוץ הונפה מעל ראשו, ואז קנן פונה לאפיק של התגייסות המונים להשפעה על הקונגרס. הטכניקה האמורה, מדווחת על ידי קנן לוועדה, במסגרת דיווח מס' 22, המלמד אותנו את הפעילות הפוליטית שנעשתה להיאבק בגזרת הקיצוץ על סעיף התקציב, שאמור היה להיות קיצוץ רוחבי של כל תקציבי הסיוע הזר.¹⁰⁹ הסנטור דואלס מציע להפעיל לחץ של השדולה היהודית על הסנטור טאפט. בעקבות הפגישה, דוחק קנן ברשימת תפוצה של כ- 1000 אנשי השדולה היהודית לשלוח

"War Production Board", שתפקידה היה להעביר פסי ייצור אזרחיים לטובת כלי נשק. לאחר המלחמה היה המקום של חברת הייעוץ הכלכלית הקיימת עד ימים אלה בשם Nathan Associates, Inc. Ibid., Kenen, Israel's defense line, 74

¹⁰⁶ Congressional Record: Proceedings and Debates of the 82 congress, first session, volume 97-part 13, June 6, 1951, Page A-3767, retrieved September 23th, 2019 from: <https://books.google.co.il/books?id=Bwhyuvdnd0QC&pg=SL1-PA3767&lpg=SL1-PA3767&dq=ISRAEL+%22robert+r+nathan%22+1951&source=bl&ots=mB6uqcGdpS&sig=ACfU3U0RhE31uRWCEaJG4iullZN4ULUszQ&hl=iw&sa=X&ved=2ahUKEwjF7-gese7kAhWilFwKHVs2Cv4Q6AEwC3oECGIQAQ#v=onepage&q=ISRAEL%20%22robert%20r%20nathan%22%201951&f=false>

Ibid., Kenen, Israel's Defense line, 75. ¹⁰⁷

Ibid., 76. ¹⁰⁸

Ibid., American Jewish Historical Society (*P-680, box 1 Folder 2) ¹⁰⁹

טלגרמות לסנטורים שלא לקצץ את הסיוע, שהם בתורם מעבירים לשאר חברי הקהילה שלהם, תחת נייר עמדה שנשלח המתאר את המצב.

החוק עובר, ממשלת ישראל מקבלת לראשונה מענק מארצות הברית

עד כמה השתרש הרעיון המקורי של קנן לכריכה של תמיכה אזורית, במתווה של תמיכה עבור ישראל ומדינות ערב, ניתן ללמוד מהעדות של ג'ורג' מק-גי (Mackay), סגן שר החוץ האמריקאי לענייני מזה"ת, בעדות שנתן בפני ועדת החוץ של הסנאט בשלהי חודש אוגוסט 1951, ימים ספורים לפני שהחוק עבר בקונגרס. "לגבי מדינות ערב וישראל מוצעת בזאת תוכנית כלכלית אזורית שתנוהל בצורה אזורית ועזרה זו תהיה נוסף לעזרה הצבאית למזרח הקרוב. תוכנית זו מתחלקת לשלושה סעיפים עיקריים. א) עזרה ישירה לארצות ערב. ב) עזרה ישירה לישראל. ג) עזרה בתאום עם האו"ם לפליטי ערב... משום כך חיונית היא התוכנית המוצעת לעזרה ישירה, לקידום האינטרסים והמטרות של ארצות הברית במזרח התיכון ויש לראותה כחלק בלתי נפרד מתוכנית העזרה לשטח כולו... רק באמצעות פיתוח כזה של המקורות המקומיים אפשר לפתור את הבעיות הבערות המאיימות על יציבות מזה"ת לרבות בעיית הפליטים הערביים".¹¹⁰

משרד החוץ האמריקאי, על פקידיו ה-"ערבסטיים", הסכימו לבסוף אף הם להטות שכס, ולהמליץ על העברת התקציב וזאת משום שהעברת הכסף נעשה במסגרת אזורית.¹¹¹ לבסוף, ביום ה-5 לספטמבר 1951, ההצעה עוברת את מליאת הסנאט והופכת לחוק. בדו"ח האחרון לדירקטוריון AZC מס' 23, מפרט קנן את המספרים שאושרו ביחס להצעה הראשונית.¹¹² ההצעה של הממשל האמריקאי המקורית, עמדה על 125 מיליון דולר למזרח התיכון, מתוכם סכום של 23.5 מיליון דולר יועדו לסיוע כלכלי למדינת ישראל. בפועל, לאחר ההצבעה בסנאט, הסכום שאושר כסיוע למזרח

¹¹⁰ נאום מקגי על ערב וישראל בוועדת סנאט ארה"ב, הבקר, 24/08/1951, נדלה מתוך מאגר עיתונות יהודית היסטורית של הספרייה הלאומית, ה-16 ליוני, 2019:

http://www.jpress.nli.org.il/Olive/APA/NLI_heb/SharedView.Article.aspx?href=HBKR%2F1951%2F08%2F24&id=Ar00504&sk=9DA24692

¹¹¹ עמדת משרד החוץ של טרומן נחשבת כאוהדת הצד הערבי ומכאן השם "ערביסטיים". כפי שתואר קודם לכן, המשרד התנגד להקמת מדינת ישראל, וצדד בצד הערבי בעיקר בגלל הרצון לעצירת הסובייטים מחד, והשענות על הנפט הערבי מאידך. בתחילת אותה השנה התנגדו נמרצות במשרד החוץ להעברת כספים לאזור.

¹¹² Ibid., American Jewish Historical Society, box 5 Folder 2

התיכון עמד על 160 מיליון דולר, מהם 18.78 מיליון דולר כסיוע כלכלי למדינת ישראל ועוד 50 מיליון דולר לפליטים, המייצרים יחד סכום של 68.78 מיליון דולר.¹¹³ הכסף שהגיע למדינת ישראל, שימש את המדינה בשעתה הקשה ביותר לקליטתם של העולים למטרות: רכישת מוצרי מזון, חיטה, שמנים, כותנה ובסיוע של יישוב הפליטים שהגיעו למדינת ישראל.¹¹⁴ בשנה שאחריה, שנת 1952, הצליח קנן להגדיל את סכום התמיכה (וזאת למרות שבשאר העולם הסכום לסיוע חוץ קוזז) לגובה של 73 מיליון דולר.¹¹⁵ אבא אבן מסכם את מהלך העברת הכסף והקמת השדולה בספרו: "עבדתי בשיתוף הדוק עם י. ל. קנן, שאותו הבאתי לווישינגטון כשתדלן למשך שלושה חודשים. הוא המשיך בתפקידו בתוצאות מצוינות במשך 25 שנה. החלטנו על שיטה שעתידה הייתה להיעשות מסורת בפעולתה של ישראל בווישינגטון. מטרתי הייתה להביא לידי כך שבכל אחד משני בתי הקונגרס תועלה הצעה דו-מפלגתית התומכת במימד מיוחד של סיוע לישראל, בשים לב לתפקידנו המיוחד בקליטת עולים פליטים... בסוף 1951 כבר היה ברור שישראל תוכל לסמוך על סיוע אמריקאי גדול שיסייע לה בדרכה להתבוססות כלכלית".¹¹⁶ גם בשנים הבאות בהן פעל הנשיא טרומן, המשיך זרם הסיוע חוץ לישראל מהקונגרס האמריקאי. בשנים שלאחר ההעברה הראשונה של ההסכם התמיכה במדינת ישראל, ובהמשך לפעילויות התחזוקה של קנן בקונגרס, עלה שיעור התמיכה היחסי של ישראל מתוך ההעברות שבוצעו למזה"ת. עפ"י מאמר אותו כתב קנן לעיתון הישראלי "זמנים", הסכום גדל מ – 68 מיליון דולר בשנת 1951 שהיווה 0.9% מהסיוע למזה"ת, לסכום של 73 מיליון דולר בשנת 1952 המהווה 1.2% מסך התקציב הכולל למזה"ת ובשנת 1953, למרות שהסכום לא גדל בדולרים, הוא גדל ביחס לתקציב שקוצץ, ככה שסך ההעברות לממשלת ישראל עמדה על 1.5% מסך התמיכות האמריקאיות לאזור.¹¹⁷

¹¹³ השקולים לכ-678 מיליון דולר בערכים של ימינו.
¹¹⁴ כ-24 מיליון דולר הועמדו לרשותנו עפ"י הסכם הביניים, חרות, 12/12/1951, נדלה מתוך מאגר עיתונות יהודית היסטורית של הספרייה הלאומית, ה-16 ליוני, 2019:

http://www.jpress.nli.org.il/Olive/APA/NLI_heb/SharedView.Article.aspx?href=HRT%2F1951%2F12%2F12&id=Ar00108&sk=6FE0FE1E

¹¹⁵ Ibid., Mittleman, 113.

¹¹⁶ אבא אבן, שם, 151-152.

¹¹⁷ סי קנן, סיוע אמריקאי לישראל בשנה זו, "זמנים", 9 לספטמבר 1953, עמוד S8.

פרק שלישי: ההחלטה על הקמת AZPAC

מיד לאחר הבחירות בארגון הגג של היהודים הציונים באמריקה שנערכו ב 28 לפברואר 1954, בהן החליפה ההנהגה את הנציגים של ארגון הכולל 750,000 חברים באופן מצרפי, הוחלט על הקמה של זרוע שדולה שתייצג את הארגונים.¹¹⁸ המכתב שיועד לחברי הוועד המנהל, מיום ה-15 לחודש מרץ, 1954 מבשר על ההחלטה להקים זרוע שתדלנות נפרדת, בעלת חבר מנהלים עצמאי ובמנותק מארגון האם AZC.¹¹⁹

לתפקיד היו"ר נבחר לואי ליפסקי, שהיה גם יו"ר היוצא של ארגון AZC ולמנכ"ל נבחר סי קנן. הוועד המנהל נבחר כנציגות של הארגונים המרכיבים את ארגון המטרייה שנקרא Zionist Organization of America וההבנה הייתה כי יש צורך לחדד את הפעילות הפוליטית ולקבוע את מושבו של הארגון החדש בווינגטון. כדי להבין את הדרך בה פועלת AZPAC, יהיה נכון לנדוד לראשית ימיה של ההתארגנות. בספרו קנן מספר כי לואיס לפסקי, יו"ר הארגון, טבע את המשפט: "אנו נעמוד מאחורי החקיקה, לעולם לא מלפניה".¹²⁰ ההקשר של המשפט הזה בא בעצם להסביר את הדרך השקטה בה פועל הארגון המכונה (באופן די אירוני) "ארגון יחסי הציבור של הוועידה האמריקאית-ישראלית". הפעילות של השדולה תהיה תוך השענות על כח התנופה של אירגוניים רבים שיפתחו דלתות רבות ויעשה שימוש רב בקשרים שלהם לקידום מטרות של ישראל. הגופים הראשונים אליהם פנה קנן כ "מניות יסוד" בהתארגנות של השדולה היו: הדסה (Hadassah), הליגה נגד השמצה (ADL), ארגון יהודים יוצאי הצבא האמריקאי (JEWISH WAR VETERANS), הוועדה האמריקאית-יהודית (AMERICAN JEWISH COMMITTEE), ועידת הנשים היהודיות (NATIONAL COUNSEL OF JEWISH WOMAN) ובני-ברית (B'nai B'rith) בהגדרת התפקיד של השדולה נקבע כי: "תתאם ותבצע פעילות ציבוריות בשמה של התנועה הציונית האמריקאית. תקדם יחסים עם הממשל האמריקאי על זרועותיו השונות, במטרה לשמר ולשפר את היחסים בין ארצות הברית לישראל".¹²¹

¹¹⁸ Rabbi Irving Miller Elected Head of American Zionist Council, Jewish Telegraph Agency, March 1st 1954, retrieved June 13th, 2019 from: < <https://www.jta.org/1954/03/01/archive/rabbi-irving-miller-elected-head-of-american-zionist-council>>.

¹¹⁹ Ibid., Philip Bernstein Papers, Box 1, Folder 2

¹²⁰ Ibid., Kenen, 68

¹²¹ Ibid.,

החלוקה לנציגים

מדד גודל חשוב שמדגים את הגודל והעוצמה של הארגונים הרלוונטיים, הוא כמות המושבים בדירקטוריון. הארגון הגדול ביותר, נשות הדסה זכות לשלושה מושבים ומצוינות ראשונות בסדר החברים ומיד לאחריהן תנועת העבודה האמריקאית שגם הם עם שלושה מושבים. להלן הנציגים הארציים שנבחרו לוועדת ההנהלה: הגב' יהודית אפשטיין (Epstein).¹²² הגב' אסתר גרפונקל – גוטסמן (Garfunkel-Gottesman).¹²³ הגב' רוז לוריא הלפרין (Halperin).¹²⁴ שלוש הנשים הללו נבחרו כנציגות הדסה. גיימס הלר, מטעם מפלגת העבודה האמריקאית (Labor Zionist Organization of America) לואיס סגל (Segal) כנציג השני של תנועת העבודה.¹²⁵ הנציג השלישי של התנועה היה פול גולדמן (Goldman).¹²⁷ נתנאל זליקאו (Zelikow) כנציג הפועל המזרחי.¹²⁸ חיה סורקין (Surchin) חברה בארגון החקלאים בפלשתינה.¹²⁹ מרדכי קירשבלום (Kirshblum) נבחר כנציג ארגון המזרחי של ארצות הברית.¹³⁰ יהודית ליברמן (Lieberman) כנציגת הליגה הפרוגרסיבית הציונית – השומר הצעיר.¹³¹ אברהם שנקר (Schenker) נבחר כנציג מפלגת איחוד העבודה הציונית (United Zionist Labor Party).¹³² את התנועה הרוויזיוניסטית, ייצג דיויד אפשטיין (Epstein).¹³³ לואי ליפסקי, שהיה גם יו"ר ארגון AZC היוצא ואירווינג מילר (Miller), היו"ר הנכנס של ארגון AZC שנבחר ביום ה-1 לחודש מרץ, 1954 כיו"ר ארגון התנועה הציונית האמריקאית.¹³⁴ השם שנבחר כאמור לארגון החדש היה American Zionist Committee for Public Affairs, שיצא לדרך במהלך אביב 1954 כישות עצמאית. במסמך אותו הכין סי קנן, עבור כינוס הארגונים היהודיים באמריקה, מיום ה-27 לחודש יוני 1954, זמן קצר לאחר הפעלתה של השדולה, ובפניה ציבורית לסייע בהזרמת כספים, הוא מתאר בקצרה

¹²² שימשה כנשיאת הדסה בין השנים 1937-1939 ו-1943-1947.

¹²³ פעלה במשך כ-64 שנים כחברת ועד מנהל בארגון הדסה והייתה אחת מראשוני הנשים בארגון.

¹²⁴ שרתה פעמיים כנשיאה הלאומית של ההסתדרות הציונית הדסה בארצות הברית.

¹²⁵ מוזיקאי ואיש ספר, היה מראשי הציונים באמריקה.

¹²⁶ היה המזכיר הכללי של תנועת העבודה באמריקה מ-1926 ועד מותו בשנת 1964.

¹²⁷ מי שהיה מזכיר ונשיא מפלגת העבודה האמריקאית.

¹²⁸ מנהיג ציוני, איש חינוך.

¹²⁹ פעילה ציונית ממונטריאול, קנדה.

¹³⁰ חבר הסוכנות היהודית והנשיא ה-52 של הארגון.

¹³¹ פעילה ציונית ומנהלת ביה"ס לבנות.

¹³² סופר, הוגה, מי שלימים יהפוך למנכ"ל הסוכנות.

¹³³ פעיל התנועה הרוויזיוניסטית של אמריקה.

¹³⁴ הרב אירווינג מילר היה מנהיג יהודי וציוני, שייצג את הקהילה היהודית בדיונים מול בעלי הברית מתוקף תפקידו

כיו"ר ועדת ההנהלה של הקונגרס היהודי האמריקאי. כמו כן שימש כמזכ"ל הקונגרס היהודי העולמי וחבר

דירקטוריון של Jewish Telegraph Agency.

את הישגיו בקונגרס הכוללים: "העברת החקיקה לטובת סיוע כלכלי לישראל בהיקף מצטבר של 189 מיליון דולר, החל משנת 1951. גיוס תמיכה דו-מפלגתית בעצרות של המפלגות לקראת בחירות בשנת 1952. צמצום דרישה צבאית לחימוש מדינות ערב מ-100 מיליון דולר ל-30 מיליון דולר. מניעת תקצוב חדש במסגרת ההצעה לחימוש הצבא העיראקי".¹³⁵ ואז מגיע קנן לנושא ההפעלה של האירגוניים היהודים ומספר שם על עזרה של כל האירגוניים היהודים, ציוניים וכאלה שלא ציוניים, למרות שהפעילות נעשתה במסגרת ציונית מובהקת. לאחר מכן, מזהיר קנן לגבי פעילויות מחלקת המדינה של ארצות הברית, לגבי הפעילות הדיפלומטית המיועדת לשנת 1954 הכוללות את ריסונה של ישראל. כל זאת מוביל אותו לדבר על ההחלטה להקמת לובי, וההבנה כי הציבור האמריקאי צריך ויכול להשפיע על נבחרי הציבור בקונגרס. לשם כך, מביא קנן דוגמאות של שדולות אחרות, שבחרו כפי ש AZCPA בחרה לפעול במסגרת וולונטרית שאיננה דורשת הכרה בתרומה שלה לשם זיכוי במס. האירגוניים אותם נותן קנן כדוגמא הם: איגודים מקצועיים והקוויקרים, שהקימו גוף בת לניהול השדולה הפוליטית". הצעד הזה לא נעשה רק כפי שמחייב החוק, אלא תוך כיבוד עצמי. המהלך נעשה תוך רתימה של הארגונים היהודים החשובים, שגם מסייעים במימון של הפעילות". קנן מספר על הקושי בגיוס הכספים, (שנגזר עליו כאמור מאי הרצון להישען על כספי ממשלת ישראל שהיו מחייבים לרשום את הארגון כשדולה זרה) לעומת העצות שניתנות בחינם ובעיקר חוסר ההבנה של התורמים מדוע: "ממשלת ישראל לא הייתה מסוגלת לסבסד את המשרד הצנוע שלנו בווישינגטון ואת השכר הזעום של 13,000 דולר בשנה שקיבלתי, כאשר הארגון נמצא כמעט תמיד בצד האדום של קופת המזומנים".¹³⁶

לבסוף, מבקש קנן מהנציגים לחזור לקהילות ולארגונים של מי שממוען למכתב ולבקש לפעול על מנת לגייס תרומות לארגון המייצג את האינטרס הפוליטי ציוני של יהדות ארצות הברית. דפוס הפעולה הזה, בו פונה קנן לנציגים ומבקש את המעורבות שלהם בגיוס הכספים, מהווה חלק מהחיבור של הרשת אותה טווה קנן, כארגון של "איש אחד", באמצעותו הוא מצליח לגייס הן תרומות והן השפעה, המחייב אותנו לנסות ולהבין את המודל אותו הפעיל ועל פיו עבד.

¹³⁵ Ibid., Philip Bernstein Papers, Box 1, Folder 6
¹³⁶ Ibid., Kenen, Israel's defense line, 107.

פרק רביעי: תאוריית הניהול במודל הפירמידה ההפוכה של נורדסטורם

סי. קנן, מנכ"ל איפא"ק, פיתח ושכלל שיטה יעילה במיוחד על מנת להפעיל את השדולה שכללה נציגות שעמדה על משרד קטנטן שכלל אותו, את מזכירתו הנאמנה ריטה בשנות ה-50 ועוד כמות עובדים שניתן לספור באצבעות הידיים ובכלל זה מתמחים, עד פרישתו של קנן באמצע שנות ה-70. כיצד ניתן לשלוט בתנועה המקיפה בנקודות זמן מסוימות, קמפיין ממוקד של עשרות אלפי פעילים, המתייצבים בזמן אמת, בתקופה בה לא היה את הנגישות האלקטרונית של ימנו, ועיקר התעבורה המידית התבצעה בטלפונים, טלגרמות ומכתבים? התשובה נעוצה ביכולות ארגון משוכללות, שמצליחות להניע לפעולה באמצעות מפקדי עשרות, מאות ואלפים, אשר מתודרכים באמצעות "רוח המפקד", ומשם ממשיכים לשאת את המסר לשלב הבא בבסיס הפעולה.

כדי לנסות ולהבין את המנגנון המשוכלל הזה של בניית כח, שהחל עוד באמצע שנות ה-40 בהם עבד כמזכ"ל של ארגון AJC ודרך תפקידו השונים בארגון שלימים ייקרא איפא"ק, אשען על המודל שאופיין כמודל הפירמידה ההפוכה של נורדסטורם: "NORDSTORM'S INVERTED PYRAMID" שאופיין ע"י רוברט ספקטור (Spector) ופטריק מקארתי (McCarty) בספרם.¹³⁷ המחברים בחנו את חנות הביגוד והציוד Nordstrom, בניסיון להבין כיצד הצליחה החברה הקטנה שהוקמה בתחילת המאה ה-20 כחנות נעליים, הפכה לתאגיד על, המגלגל מיליארדים של דולרים ובפריסה של מעל 150 חנויות בכל רחבי ארצות הברית.¹³⁸ הם מצאו, שהרווח הכספי נוצר בין היתר, בזכות היכולת של החנות לחסל מלאים במהירות. כדי להבין כיצד הצליחה החברה להיפטר ממלאים מהר יותר מחברות כמו SACK'S ו MACY'S, הם חקרו את דרך קבלת ההחלטות בארגון. הממצאים שלהם ייחסו את ההצלחה במכירה וביעילות שלה הודות למבנה ההיררכי המיוחד של החברה, שאיננו פועל עפ"י תורת הניהול האמריקאית הממסדית (Corporate) שבה יכולת קבלת ההחלטות נקבעת מלמעלה כלפי מטה, אלא במבנה ייחודי שפיתחה החברה.

עפ"י התיאוריה של ספקטור ומקארתי, (כמודגם בנספח א' בדיאגרמה) בבסיס הפירמידה (הקדקוד התחתון) נמצא הדירקטוריון או מנכ"ל החברה, המהווה את התשתית לעבודת המטה הניהולי. המטה הניהולי נמצא מעל המנכ"ל ומקבל ממנו שירותים (החלטות, מדיניות וכד') ומספק שירותים למדרגה הבאה בפירמידה ההפוכה, צוות מנהלי הביניים. צוות מנהלי הביניים נמצא מעל

¹³⁷ Ibid., Spector & McCarthy

¹³⁸ קיימים פרמטרים רבים שהפכו את החברה לבעלת יתרון משמעותי בתחום שירות הצרכנים, אך בהקשר של עבודה היסטורית זו, שאיננה מוגשת במסגרת חוג לניהול או משאבי אנוש, נתרכז במבנה האירגוני הייחודי של החברה.

המטה הניהולי ומתחת לצוותי העובדים של החברה. הם אלה שמהווים את התשתית לצוות העובדים. העובדים נמצאים מעל למנהלי הביניים ומתחת ללקוחות. המקום הגבוה ביותר בפירמידה ההפוכה הוא הלקוחות שלהם החברה מספקת את השירותים והמוצרים.

מבנה זה מתאר באופן ויזואלי את מרבית הארגונים והחברות מבחינת כמות האנשים, יש יותר עובדים ממנהלים, יותר מנהלים ממנכ"לים וכמובן יותר לקוחות מעובדים. כך שאם נציב את הפירמידה על בסיסה הרחב נקבל צוואר בקבוק בחלקה העליון. כאשר היא עומדת על קדקודה ברור שתפקידו של המנהל הוא לאפשר לאלה שמעליו לבצע את מלאכתם, משמע להסיר מכשולים וחסמים ולא להוות את הקצה העליון אלא את הבסיס. התוצאה המתקבלת ממבנה ארגוני על פי תפיסת הפירמידה ההפוכה, היא מחויבות ארגונית, אחריות וערבות הדדית, לכידות ארגונית, מוטיבציה גבוהה ורצון להתפתחות אישית וארגונית.¹³⁹ בשיטה זו אין חיפוש של "אשם" אלא ניסיון לתיקון ושיפור העתיד לבוא. העובד מקבל מרווח תמרון גדול יותר לקבל החלטות ולהפעיל יצירתיות מחשבתית.¹⁴⁰

רבקה ג'ונסון (Johnson) מתארת במאמרה בירחון לאסטרטגיות עסקיות של קיימברידג' את השיטה: "מבנה פירמידה הפוכה של ניהול, כאשר המנהיגים מגיעים מתוך הארגון, מסייע לייצר מחויבות של אנשים [בארגון ק.ב.] ושיתוף פעולה מצד הלקוחות".¹⁴¹ המבנה הזה של האצלת סמכויות לא רק מגדיל את המעורבות של העובדים בארגון, הוא גם מצליח לייצר מכירות יותר טובות. יתרון נוסף לשיטה מתואר בספרם של פרד לוטנס (Luthans), קרולין יוסף-מורגן (Youssef-Morgan) וברוס אווליו (Avolio). "המבנה הזה (פירמידה הפוכה ק.ב.) עומד בניגוד מוחלט למבנה ההירארכי, המאוד מתוכנן, מלמעלה למטה, אשר העובדים בו חשים כנשלטים ולא כמי שמייצרים את הבעלות על הממשק עם הלקוחות".¹⁴² ובהקשר זה, עצם הפיזור והעברת האחריות, עד לאחרון

¹³⁹ ככה למשל, אם מנהל סניף נורדסטורם בדנוור, קולורדו, מבין כי השנה הקיץ הגיע מהר מהצפוי, הוא לא יזדקק לקבלת אישור ממנהל האזור, שיבקש אישור ממנהל המדינה, שיבקש אישור ממטה החברה להוציא למכירת מבצע לדוגמא של מעילי חורף. החנויות רגילות בדפוס האמריקאי בדרך השירשורית הקלאסית האמריקאית, לשם קבלת החלטה, נדרש מילוי של טפסים ודחיפתם כלפי מעלה לקבלת אישורים מגבוה, המעכבים את מתן החלטה, מאבדים הזדמנויות וגורמים לתופעת ראש קטן ואי לקחת אחריות.

¹⁴⁰ מבנה ארגוני – הפירמידה ההפוכה, נדלה מתוך אתר אי"מ הדרכות בהנהלת ד"ר אירית שרון, ב-16 ליוני, 2019:

<<https://www.gosst.co.il/organizational-development/organization-structure>>.

Rebecca Johnson, Nationalizing Nordstrom, the Journal of Business Strategy; Cambridge Vol. 19, ¹⁴¹ Issue. 5, (Sep 1, 1998), 24.

Fred Luthans, Carolyn M. Youssef-Morgan, and Bruce J. Avolio, Psychological Capital and Beyond, ¹⁴² Oxford University Press 2015.

בקצה השרשרת הניהולית, מכריח את אותו אינדיבידואל לרמת מחויבות ויצירתיות גבוהה יותר. לבסוף, החוקרים וולטר נורד (Nord) וסלי ריגס-פולר (Riggs Fuller), טוענים במאמרם, כי הדרך להתנעת תהליך שינוי ארגוני עובר דרך יצירת תהליך מלמטה-למעלה, בו יש למצוא את האנשים הנכונים ולתת להם מנדט לפעולה.¹⁴³ באמצעות ההשלכה שנעשתה מתוך בחינת המודל של נורדסטרום, הכותבים ממחישים את המלצתם לניהול השינוי בגישת 'העובד במרכז' באמצעות סיפורי מקרה של מהלכים 'עממיים' של אנשים פרטיים בארגון, עובדים שמטעם עצמם זרעו את הזרעים לתהליכי שינוי נרחבים יותר. הם מגדירים זאת The grassroots perspective for promoting CSR, שזהו גם התהליך של גיוס שמבוצע בארגון איפא"ק עד היום.

תרשים הפעילות כפי שאופיין ע"י ספקטור ומקארתי: השכבה הצרה יותר מעבירה כלפי מעלה החלטות ברמת המיקרו, ישירות לידי הידיים של הפעילים באותה שכבה, כאשר שככל שיוורדים מבסיס הפירמידה כלפי מטה לבסיס הצר יותר, מתקבלות החלטות המאקרו של הארגון.¹⁴⁴ לסיכום חלק זה, אצטט את הניתוח של דונאלד מוסלי (Mosley) ופול פיטרי (Pietri) שמתארים את הפילוסופיה בפשטות כ: "המבנה של נורסטרום הוא מבנה מאוד שטוח, עם כמה שלבים, ופועלים שעובדים בפילוסופיה של מלמטה למעלה".¹⁴⁵ העיקרון הפשוט הזה, הוא שמאפשר את המרחב לפעילות והרצון ללקיחת האחריות, עד לאחרון החלקים בשרשרת.

שיטה זו אבחנה פעילות של גוף מסחרי (במקרה זה חנות ביגוד) הפעילה במימד אחד (אותה רשת חנויות). יחד עם זאת, הבסיס של יכולת פיזור אחריות והצפתו במעלה הפירמידה, מהווה נקודת פתיחה להבנת האופן שבו נוהלה איפא"ק מראשית הקמתה כארגון עצמאי בשנת 1954 ועד ימים אלה.¹⁴⁶ בהמשך, ניתן יהיה להתאים את שיטות העבודה שבהן הניע קנן לפעולה בהתבססות על מספר מימדים לשימוש מאורגן בכח, באמצעות מתווכים, הבנויים כמדרגות בפירמידה, ההולכות ונערמות, עד רמת האזרח האמריקאי הבודד, המופעל לקידום האינטרסים של הארגון. למרות שבמהלך העבודה, ניתקל ברזולוציה שאליה הגיע קנן במהלך מסעותיו לאורכה ולרוחבה של המדינה, הרעיון תמיד להעביר את הבקשות במסגרת צינור מסודר של מבנה פירמידלי לאנשים

¹⁴³ NORD, Walter R.; FULLER, Sally Riggs. Increasing corporate social responsibility through an employee-centered approach, Employee Responsibilities and Rights Journal, 2009, Apr. 21th 2009, 279.

¹⁴⁴ את התרשים ניתן לראות בנספח א' של העבודה בעמ' 87 של העבודה.

Sam Young, Nordstrom & Customer Service, , MARCH 29th 2014, retrieved June 13th, 2019 from:

http://www.samyounge.co.nz/2014/03/nordstrom-customer-service_29.html .

¹⁴⁵ Donald C. Mosley, Jr. and Paul H. Pietri, Supervisory Management, Cengage Learning, 2010, 120

¹⁴⁶ ועוד קודם לכך ב- 1952 בתור זרוע נפרדת וגם עוד קודם לכך במסגרת AJC בשנת 1943.

הנמצאים מולו בקשר ישיר של רשימת תפוצה. ניתן להשוות את האנשים שברשימת התפוצה של קנן (להלן: השליחים של קנן), לדרג הניהול של מנהלי החנויות והקניינים במודל נורדסטורם. השליחים של קנן הם החוליה שפועלת להעביר את המסר באופן ובדרך שבו מוצאים לנכון, לאנשים בחוליה הבאה. היצירתיות, או האופן שבו מועברת הידיעה מהשליחים של קנן למדרגה הבאה, נעשתה בצורות שונות ובהן הקמת קבוצות יחסי ציבור במסגרת קהילתית, סדנאות להסברה ודוברות, הפצה של מקומונים/עלוני מידע, אספות חברים או השתלמויות אלו, היוו את המדרגה הבאה (להלן: סוכני הידע של קנן), השקולה למדרגה של מנהלי המכירות או הזבנים המוכרים את הסחורה, או במקרה זה ההנעה לפעולה. המדרגה הבאה והאחרונה מעליה, הייתה ההפצה של אותם סוכני הידע של קנן שהיו אלה שהשתלמו, נפגשו, קראו או ביקרו בתא המשפחתי, חבריהם או הסביבה המידית שלהם, והיוו את השלב האחרון של הפירמידה (להלן: נושאי המסר של קנן), או בהתאמה למודל של נורדסטורם: הלקוחות. נושאי המסר הם המדרגה האחרונה, אך גם הגדולה ביותר, שכוללת מאות אלפי אנשים במצטבר, שמבצעים את הפעולה עצמה של משלוח טלגרמות/גלויות/מכתבים או צלצול בטלפון ותיאום פגישה מול הסנטור/ נציג הקונגרס שלהם, כמודגם בנספח ב' של עבודה זו.

אולם בעוד מערכת ההפעלה במודל הפירמידה ההפוכה של נורדסטורם מהווה "גן סגור", הפעיל אך ורק ברשת החנויות של נורדסטורם, המקבלים שכר על עבודתם, במקרה של איפא"ק היה מדובר בהפעלה של מתנדבים, הפרוסים על עשרות מסגרות, ובאמצעות מטה קטן בהרבה. הפרקים הבאים ינסו לפצח את השיטה שבנה קנן להפעלת מוטת שליטה רב-ממדית, להנעה של מתנדבים ככח פוליטי, באמצעים מצומצמים ובתקופה שבה התקשורת הייתה מורכבת ומסורבלת ביחס לאמצעים הקיימים היום. יחד עם זאת, חלק מהמתודולוגיה שהחלה בתקופת קנן נשארה עד ימינו אנו, עם ההתאמות הטכנולוגיות המתבקשות, כאשר את המשלוח מכתב לסנטור, מחליף משלוח הודעת Push עם הנעה לפעולה לסלולרי, את המברק, מחליף אמצעי תיוג ברשתות החברתיות, ואת משלוח העלוני בדואר, למגזין PDF הנשלח בדואר האלקטרוני.

פרק חמישי: מימד הפעילות באמצעות הארגונים הציונים

כפי שראינו מוקדם יותר, פעילות ההקמה של ארגון AZPAC בשנת 1954, לוותה מראש ע"י הקמת גוף המורכב מארגונים יהודים, שיצא מתוך גוף (AZC) שהוקם ב-1949, ושהיה מורכב מגופים יהודיים, שהחליף גוף (AJC) קודם, שהוקם ב-1943 והיה מורכב מגופים יהודיים. ניתן אם כן כבר בפתח לראות כי קנן פעיל במסגרת אירגוני גג, המהווים מעין מטריה לשיתוף של ארגונים יהודיים מתחומים שונים (מפלגות, פילנתרופיה, תנועות דתיות, תנועות אזרחיות, ארגוני סטודנטים ועוד), אשר אותם הוא רותם לצורך יצירת כח פוליטי. אחד הדברים הראשונים שעלו מהקמת השדולה החדשה היה הצורך להיפגש ולגבש ביחד סדר יום. אחד מעמודי התווך החזקים ביותר עליהם נשענת איפא"ק הוא נושא מערך ההפצה של נושאי המסר. כיום, עפ"י הנתונים של איפא"ק, כ-18,000 חברים רשומים מגיעים לכנס המדיניות השנתי, הנערך בחודש מרץ בווישינגטון הבירה. הרעיון לכנס את הקהל העצום הזה הוא בכדי לגבש מדיניות, אך גם בעיקר להעביר מסר בעיר שסופרת אצבעות, ולייצר את הרישות החברתי, שאותו ניתן להפעיל בכדי לקדם חקיקה.¹⁴⁷ כדי שרשימה כל-כך מכובדת של ארגונים תפעל בסנכרון מלא וביעילות מקסימאלית, נדרשת היכולת לתת להם להכיר, ובעיקר להשפיע על סדר היום של חבר הקונגרס הרלוונטי, וזאת נעשה באמצעות חידוד מספר מסרים מצומצם, תוך נתינת תחושה של לכידות חברתית, ושכל אחד מאותם אנשים הוא אצבע באגרוף יעיל.

כיצד החל מוסד ה- AIPAC POLICY CONFERENCE ?

הכוונה לכנס את הוועידה הראשונה של כח פוליטי בווישינגטון, נולד בישיבת ועד מנהל של ארגון AZCPAC בתחילת שנת 1955, תחת הכותרת: "עסקים חדשים" נכתב מפיו של המנכ"ל הראשון של הארגון, סי. קנן בפרוטוקול: "יו"ר הארגון, רבי פיליפ ברנשטיין, הרגיש כי יש צורך למפגשים פוליטיים בין המנהיגות הציונית. מר קנן המליץ בפני הוועדה, שצריך מעת לעת, לקרוא למפגש גדול יותר של פעילים ציוניים, אולי באמצעות החלל של AZC כדי לקבל דיווח מהרב ברנשטיין, ובכדי להחליף דעות. קנן המליץ שפגישה שכזו תתקיים בעתיד הקרוב, כאשר מצב החקיקה יתבהר".

¹⁴⁷ בכנסים שנערכים בתקופה הנוכחית, היום השלישי של הכנס מוקדש כולו לביקור הפעילים במסדרונות הקונגרס. הפעילים לא מדלגים על אף לשכה (למעט מספר מצומצם של חברים הפועל נגד איפא"ק ומסרב לקבל את נציגיו לשיחה), מצטלמים עם חברי בית הנבחרים והסנאט, ומדברים עימם על שלושת הנושאים שעליהם הוחלט לקדם באותה השנה, ולבסוף מתייגים את עצמם, חברי הקונגרס ועיתונאים ברשתות החברתיות. התורים המשתרכים מחוץ לכניסות של הקונגרס והסנאט של חברי איפא"ק, המתודרכים היטב לגבי המסרים שנקבעו כמסרים לאותה השנה, הוא מחזה שקשה לפספס בקור הווישינגטוני של חודש מרץ.

ומוסיף: "יש הסכם כללי על הצורך לפגישות שכאלה, והשאלה הנשאלת האם AZPAC או AZC יהיו המארגנות של הכנס. לבסוף הוחלט כי AZPAC היא שתקיים את הפגישה במטרה להשיג מערכת יחסים ישירה בין AZPAC וכמות גדולה יותר של מנהיגות ציונית. הפגישה הראשונה תתקיים תוך 4 עד 5 שבועות. הגב' הלפרין [דירקטורית מטעם הדסה ק.ב.] המליצה שארגונים יהודיים ישאלו את שם הנציגות שלהם המחוברים לפוליטיקה ויחסי ממשל, על מנת שאלו יגידו מי יגיעו לכנס".¹⁴⁸

ההחלטה לקיים את הכנס, נפלה בסופו של דבר על מלון SHOREHAM בעיר הבירה וושינגטון, בתאריכים 4-5 למרץ 1955. הרעיון היה לכנס תחת קורת גג אחת ארגונים ציונים ולא ציוניים, ארגונים מכל הזרמים בדת היהודית (אורתודוכסי, רפורמי, וקונסרבטיבי), וארגונים של קהילות יהודיות מקומיות, לכינוס המדיניות הראשון אי פעם של ארגון AZPAC שכללו את הנציגים של 20 הארגונים הבאים:

- American Jewish Congress
- American Trade Union Council for Labor Israel
- American Zionist Committee for Public Affairs
- American Zionist Council
- B'nai B'rith
- Hadassah
- Hapoel Hamizrachi
- Jewish Agency
- Jewish Labor committee
- Jewish war Veterans of U.S.A
- Labor Zionist Organization of America
- Mizrachi Organization of America
- National Community relations of Advisory Council

- Progressive Zionist League – Hashomer Hatzair
- Union of American Hebrew Congregations
- Union of Orthodox Jewish Congregations
- United Synagogue of America
- United Zionist Labor Party
- Zionist Organization of America

במגילת היסוד של המפגש הפוליטי הראשון אי פעם בווינגטון של השדולה היהודית נקבע בהכרזה כי:

”אנו נציגי הארגונים היהודים התכנסנו בווינגטון ביחד בכדי להמליץ על דרך פעולה לבעיות ולדאגות המשותפות שלנו. הכינוס הזה, הראשון מזה שנים רבות, מביא יחדיו נציגים של ארגונים רבים בעלי מגוון של דעות שונות. עצם הכינוס הזה בעצמו הוא מקור הודיה, כי זו עובדה ברורה, של שאיפות רוב העם היהודי של ארצות הברית לעבוד ביחד תחת העקרונות והמטרות הבאות:

להגן על אמריקה, ערכיה ואנשיה.

להפיץ את החירות והכמיהה לשלום בכל העולם.

השגת שלום, פיתוח וביטחון עבור עם ישראל במולדתו.”¹⁴⁹

בהמשך ההכרזה נשבעו החתומים על זה שהם ימשיכו לקדם את הערכים הדמוקרטיים ברחבי העולם, במיוחד לאחר מאורעות מלחמת העולם השנייה. הקואליציה תתמוך בממשלה הנבחרת של ארצות הברית, להילחם בקומוניזם התוקפני ולהפיץ את החריות ברחבי העולם. ההכרזה מתייחסת לתפקיד אותו לקחו על עצמם היהודים באמריקה לסייע ולעזור ליהודים אחרים ברחבי העולם, החופף לערכים האמריקאים. לאחר סיום המבוא, עוברת ההכרזה לנושא של הקשר הייחודי למדינת ישראל. בתחילת פרק זה מועלה על נס התרומה האמריקאית למדינת ישראל להקמתה, לסיוע בהצלה וקליטה של 750,000 יהודים שניצלו מתופת השואה, מהאלימות הקומוניסטית

Ibid., Rochester (box 5) executive committee\Folder3 ¹⁴⁹
[55]

ומהטרור הערבי. הפורום מתחייב לאומה הצעירה בת 7 שנים ונשבע לסייע ביחד עם ממשלת ארצות הברית ומדינות דמוקרטיות אחרות לחזק את מדינת ישראל במאמציה להשיג שלום, במקום מעשי העוינות הערבית המופנית כלפיה.

לסיכום, מתקבלים הצעדים האופרטיביים הבאים:

1. "אנו קוראים לממשלתנו לתווך בין ישראל לעולם הערבי במטרה למצוא פתרון של שלום".
2. במקרה של שלום ישראלי-ערבי, הפסקת מרוץ החימוש במזרח התיכון, במיוחד לאור העובדה כי ישראל לא מקבלת נשק מארצות הברית.
3. ישראל חייבת להיות מעורבת בהסדר הגנה אזורי.
4. הפורום בעד תמיכה כלכלית וטכנית לישראל ומדינות ערב כדי לשפר את רמת החיים של האנשים הגרים במרחב, לשכן את הפליטים ולקדם את המוסדות הדמוקרטיים באזור.
5. הפורום ימשיך לקדם את הידידות והחברות בין ישראל לארצות הברית.

מפגש ראשון זה, שנערך בתחילת חודש מרץ 1955, נחשב בדיעבד לכינוס המדיניות הראשון אי פעם של איפא"ק, שצמח מכמה עשרות משתתפים בשנות ה-50, למאות בשנות ה-60, אלפים בשנות ה-80 ועד כ-20,000 איש בימים אלה, המהווים את חוד החנית של השדולה למען יחסי ישראל-ארצות הברית. בשנת 1970, ארבע שנים לפני שקנן יעזוב את תפקידו, כבר למעלה מ-100 סנטורים וחברי קונגרס יגיעו לכנס איפא"ק בעיר וושינגטון.¹⁵⁰ הכינוס השנתי הוא האירוע של הפגנת עוצמתה הפוליטית הייחודית של איפא"ק בקרב שדולות פוליטיות, הן בוותק, הן בכמות האנשים שתומכים והן במתודולוגית ההפעלה המיוחדת שנבנתה מאז, כמשפך של פירמידה הפוכה, שבה כל שלב בסולם, הוא ההכנה לשלב הרחב יותר במדרגה הבאה אחריו.

ארגון "הדסה" כ- Test Case לפעילות בקרב אירגוניים יהודיים

ארגון הדסה היה אחד הארגונים החשובים שבמסגרתם פעל קנן להגביר את האחיזה במודל ניהול ושליטה של הפירמידה ההפוכה, ומהווה דוגמה מצוינת של בניית בסיס כח. מעבר לעניין האישי שהיה לקנן כמכר של הנרייטה סולד, מייסדת "הדסה" והעובדה כי אחותו אנה רגינסקי כיהנה כיו"ר ונשיאת הכבוד של הדסה קנדה, היה הארגון הנשי והחשוב הזה, אחד הארגונים הגדולים,

¹⁵⁰ TENZER, Herbert. "Carta dirigida a Arthur Rubinstein. Israel, October 28, 1970, retrieved September 13th, 2019 from: < <http://www.cervantesvirtual.com/research/carta-dirigida-a-arthur-rubinstein-2741/ddcc49de-2dc6-11e2-b417-000475f5bda5.pdf> >

העשירים ובעלי המשמעות הגדולים ביותר בזירה האמריקאית. הארגון היה חלק חשוב כבר בהקמת ארגון AZCPAC שכפי שכבר הוזכר מוקדם יותר, היה חלק ממארג הארגונים היהודים שהקימו את ארגון זה. יחד עם זאת, חשוב לתת את הדעת לחשיבות של הארגון בראיה האירגונית שלו. ראשית, הארגון הראשון שמצוין במסמך הייסוד היה ארגון הדסה, מתוך שורה של נציגות 18 ארגונים. שנית, הארגון "הדסה" מקבל שלושה מושבים בהנהלת הארגון שמוקם, גם זה מתוך הבנה לחשיבותו של הארגון ויכולת העברת המסרים. סריקה של ההיסטוריה של ימיו הראשונים של איפא"ק (בהתחלה כאמור כ – AZPAC) תחת ניהולו של קנן, ועד עזיבתו באמצע שנות ה-70, מראה את החשיבות שנתן לתחזוקה השוטפת של הארגון.

בספרו האוטוביוגרפי של מוריס אטקין (Atkin), מי שהיה בכיר בהדסה לאורך השנים נכתב כי: "קנן היה מסוגל להיכנס לכל חבר קונגרס ונהנה מהאמון של רוב הסנטורים, כולל אלה שלא הסכימו איתו. אבל היכולת המשמעותית שלו הייתה לארגן ולהכניס מוטיבציה ב – 300,000 נשות הדסה ולייצר מהן כח רב".¹⁵¹ דוגמא נוספת לכמות החברות והשפעתן נמצאת בסדרה של נאומים בסנאט האמריקאי, במלאות 50 שנות קיום לארגון הדסה שהוקרא תחת הכותרת: "חגיגות הזהב של ארגון הדסה", בו מתחרים הסנטורים בחלוקת מחמאות לחשיבותו של הארגון לחברה האמריקאית.¹⁵² הפרוטוקול נמתח על פני 11 דוברים, ופרוס על 8 עמודים. הנתון המשמעותי ביותר, שחוזר אחריו בכל הנאומים, מדגיש כי לארגון יש כ-318,000 חברות רשומות בכל ארצות הברית ופורטו-ריקו, ובהדגשה כי מדובר בתנועה הציונית הגדולה ביותר בעולם.¹⁵³

עפ"י שיטת הפירמידה ההפוכה שיישם קנן, הקשר היה בנוי מדרגית. מתברות הדירקטוריון שאותן "תחזק" באופן קבוע בכל ההתכתבויות שהוציא לדירקטוריון, עבור בהנהגת הסניפים ברמת המדינות, דרך הסניפים האזורים ועד רמת הסניף הבודד אליו נהג קנן להגיע ולדבר. קנן החשיב מאוד את ארגון הדסה ולכן בילה זמן רב בתחזוקה שוטפת של הארגון. אלבום התמונות האישי שלו, עמוס לעייפה בהזמנות של אירועים בכל רחבי ארצות הברית, אליהם הזמין הארגון את קנן בתחומים שונים של הרצאות וסדנאות. מכיוון שמדובר במספר כולל של עשרות אירועים (ואלי אף מאות) בהם השתתף קנן, אבקש להתמקד לצורך ההמחשה במתודולוגיה של פריסת המיפוי של הארגונים והנושאים בהם פעל בהקשר של תנועת הדסה.

¹⁵¹ Maurice D. Atkin, *Life's Voyage: Dedicated to Making A Difference*, Keller Publishing, 2005, 67.

¹⁵² CONGRESSIONAL RECORD (BOUND EDITION), VOLUME 108 (1962), 5622-5630.

¹⁵³ נכון לשנת 1962.

ברמה הלאומית-פדרלית כדוגמא, עפ"י ההזמנה של הכנס השנתי של ארגון הדסה. מופיע קנן כנואם במושב של "יחסים ציונים".¹⁵⁴

ברמה הארצית (STATE) לדוגמא, הזמנה של כנס נשים של הדסה - טקסס, הנושא את הכותרת: A TIME FOR ACTION, במסגרת הכנס ה- 42 של הארגון שנערך ב- 14-17 לאוקטובר 1956, העביר קנן סדנאות לנושא יחסי ציונות.¹⁵⁵

ברמה האזורית של מספר מחוזות, כמפורט בעיתון New Castle Tribune, הופיע קנן בכנס הדסה העשירי לאזור של ווסטצ'סטר ניו-יורק, בפני משלחות של חברות הדסה בנושא של "נקודות לדיון בנושא העתיד", במסגרת נשף הפתיחה שנערך במועדון רייברה שור קלאב בשנת 1959.¹⁵⁶ עוד דוגמא לכינוס ברמה האזורית, אבל הפעם בנושא אחר, התקיים ב- 23 למרץ 1967, רק כמה חודשים לפני מלחמת ששת הימים, בשיא הלחץ הכלכלי המופעל על מדינת ישראל, התאספו להן מאזור לונג-איילנד, ניו-יורק, כ- 1000 נשים לעבור הכשרה ביחסי ציבור ודוברות עבור המטרה הישראלית. התוכנית כללה כמובן הרצאה של סי. קנן, מנכ"ל איפא"ק, שפעל בהקשר זה להרחבת הבסיס של "סוכני הידע של קנן" לטובת קידום האינטרסים של ישראל.¹⁵⁷ דוגמא לפעילות ברמה העירונית אנו מוצאים במסגרת ההזמנה לאירוע של נשות הדסה בעיר מילווקי, בפעילות עסקית שנעשתה עבור נשות הארגון הדסה והוועידה למען ישראל, אשר התקיימה ב- 18 לחודש מרץ 1959, בעצרת לכבוד עשור פעילות של הארגון בעיר. קנן הוזמן כאורח מרכזי להסביר על הנושא: "ישראל והעולם החופשי" במרכז הקהילתי היהודי שבעיר.¹⁵⁸ גם ברמה של פעילות מצומצמת יותר, המהווה את המדרגה הראשונה, קרי פעילות ברמה של פעילות קהילתית, ניתן למצוא לדוגמא בהזמנה לאירוע

A GOODLY HERITAGE IS OURS- 19th NATIONAL CONVENTION, OCT. 27-30th 1963,¹⁵⁴
WASHINGTON DC.

.Ibid., American Jewish Historical, Box 30, Folder 1

.Ibid., American Jewish Historical Society, Box 30, Folder 1¹⁵⁵

Hadassah conference starts on Sunday, New Castle tribune., May 21, 1959, Page 5, retrieved June 13th, 2019 from: <<https://us-israel.org.il/2018/11/28/%D7%A0%D7%A9%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%93%D7%A1%D7%94-%D7%A2%D7%95%D7%A9%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%A1%D7%91%D7%A8%D7%94/>>

Jewish woman hold institute, The Bethpage tribune, March 23, 1967, 3, retrieved June 13th, 2019¹⁵⁷

from: <<https://us-israel.org.il/2018/11/28/%D7%A0%D7%A9%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%93%D7%A1%D7%94-%D7%A2%D7%95%D7%A9%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%A1%D7%91%D7%A8%D7%94/>>

.Ibid., American Jewish Historical Society, Box 30, Folder 1.¹⁵⁸

שהפיקה שלוחת הדסה ברובע של ברוקלין, הנושא את השם "SHORE FRONT BROOKLYN CHAPTER", הוזמן קנן להופיע בפני החברות במה שתואר כ: "יום הפורום החינוכי השנתי" ב- 16 לחודש מרץ 1959 ושם הרצה על יחסי ישראל-ארצות הברית בפני החברות.¹⁵⁹

ההיקף נעשה בכל החתכים של סולם ההנהגה של ארגון הדסה, בקשת שונה של נושאים, ובפני כמויות משתנות של מאזינות. מערכת היחסים הזאת, הומרה גם להפעלה כירורגית של שתדלנות, בנקודות שבהן נזקק קנן לתמיכה או עזרה לטיפול בבעיה מסוימת. כך לדוגמה, מקרה שמדווח עליו מנכ"ל הארגון סי. קנן ליו"ר הרב פיליפ ברנשטיין במכתב מיום ה-10 לחודש מרץ 1955: קנן מספר על פתרון בעיה שנתקל בה עם הסנטור מפלורידה לינדזי הולנד (Holland), בקשר להתנגדותו להעברת כספי הסיוע החקלאי שאמור היה להיות מועבר לישראל. בכדי לפעול מולו ולהסביר לו את הסוגיה, הוא הפעיל את הגב' הרמן קלאוזנר (Klaussner) מהעיר ג'קסונוויל בפלורידה, מנהיגה מקומית של ארגון "הדסה", כדי שתיפגש עם הסנטור ותסביר את החשיבות של העברת הסיוע לחברות הדסה.¹⁶⁰ מעבר לכך, הפניות והמכתבים שהופנו ל- AZPAC כוונו למשרדו של הולנד. ארגון הדסה, בעיקר בגלל המספרים הגדולים של הסניפים שלו, היה מנוף פעילות מול הסנאט להעברה של חקיקה.¹⁶¹ כך לדוגמה, במכתב שנשלח מסניף הדסה, מִסְצ'וֹסְטְס בהצבעה החשובה על אישור התקציב של שנת 1974, מדווחת חברת הנהלת הדסה המקומית, אסתר מוגר (Mugger), לאיפא"ק על ההתקדמות בעניין הבקשה לתקציב בגובה 2.2 מיליארד דולר.¹⁶² המכתב נפתח בכותרת: RE: 2.2BILLION ISRAEL AID, כלומר במענה לבקשה להפעלה מהמטה המרכזי של איפא"ק, על הסנטורים המקומיים. הדיווח כולל את הפניות שנעשו ללשכות של הסנטורים ברוק (Brooke) ממסצ'וסטס והסנטור קוטון (Cotton) מניו המפשייר, שמודיעים לנשות הדסה שיצביעו בעד החוק. המעניין בהקשר של מכתב זה, כי ככל הנראה, נכון לרשימה שנשלחה באותו מכתב לאיפא"ק שאיננו מופיע בתיק ארכיון, ב-26 לדצמבר, השמות הללו לא מופיעים בצד של המצביעים בעד החוק. מכתב זה מדווח למטה באיפא"ק, כי ההחלטה שהתקבלה ע"י אותם סנטורים היא חיובית ונמסרה לראשונה לאותן סוכנות הידע של קנן שפעלו ברמת של מדינות האזור להפעיל מכבש לחץ על הסנטורים שיצביעו בעד החוק.

¹⁵⁹.Ibid.

¹⁶⁰.Ibid., Rochester, box3, March 1955

¹⁶¹ ובהקשר זה ניתן להבין למה הסנאט בוחר לציין את היווסדות הארגון במסגרת חגיגות ה-50 במושב מיוחד בסנאט.

¹⁶².Ibid., American Jewish Historical Society, Box 1, Folder 6

תמיכה ציונית בקרב אירגוניים נוצריים

תשומת לב מיוחדת נתן קנן לחיבור קבוצות של נוצרים ציונים, אוהבי ישראל, כדי שיוכלו לפעול גם הם בקרב המחוקקים. אומנם צמיחת התנועה האוונגליסטית נעשתה רק בשנות ה-70 המאוחרות, עת קנן כבר לא היה חלק מההנהגה של איפא"ק, אך שורשי הפעילות נוצרית מגיעים עוד לפני הקמת מדינת ישראל. כך למשל, אנחנו יודעים כי קנן היה תחת מעקב צמוד של ה-FBI ותחת עינו הפקוחה, בגלל כתבה שמדברת על פניה שקיבל ממתנדבים אירים להתנדב לצה"ל.¹⁶³ הפרשה עליה דובר בכתבה, היא הפניה של כ-200 אמריקאים ממוצא אירי, מיד לאחר פרוץ הקרבות, לסייע ולהתנדב עבור הצבא הישראלי שהוקם באותם הימים. הידיעה ששוגרה לעיתון נעשתה כזאת (ככל הנראה) מטעם הארגון וצוין שם גם כי: "ההודעה הדרמטית שנשלחה למטה של אמריקאים למען ההגנה, נשלח מבוסטון למטה שברח' W. 69th ST38, היה אחד ממאות פניות של אנשים מכל האמנות".¹⁶⁴

קנן שיתף פעולה יחד עם הארגון - Christian Council on Palestine שהוקמה בשנת 1942, ושביאה באמצע שנות ה-40, כללה למעלה מ-15,000 תומכים ובהם 2/3 מחברי הסנאט, חברי בית נבחרים, מושלים וראשי ערים עוד בעבודתו במסגרת AJC.¹⁶⁵ בשנת 1945 ערכה התנועה יחד עם אמריקן פלסטיין קומיטי - American Palestine committee, כנס הקורא להעלאתם של ניצולי השואה לפלשתינה.¹⁶⁶ מאוחר יותר אימץ הקונגרס את ההחלטה וקרא לנשיא טרומן לאפשר העלאתם של פליטים יהודים. בשנת 1951, סי קנן משתף פעולה יחד עם הארגון הנוצרי הציוני להעברת הסיוע הכלכלי הראשון למדינת ישראל בהיקף של 67 מיליון דולר. קנן הקפיד לפעול ולתחזק את הברית היודו-נוצרית למען ישראל. בדוגמה לפנינו, הלקוחה משנת 1966, מגיע קנן לברית אזורית של נוצרים משלוש מדינות בארגון שנקרא "Institute on the Middle East for Christian Clergy".

¹⁶³ Ibid., U.S Department of Justice

¹⁶⁴ 200 U.S Irish seek to join Israel's Army, Daily mirror, May 20th, 1948, retrieved June 13th, 2019 from: <<https://us-israel.org.il/2018/11/28/%D7%A0%D7%A9%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%93%D7%A1%D7%94-%D7%A2%D7%95%D7%A9%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%A1%D7%91%D7%A8%D7%94/>>

¹⁶⁵ Aaron Berman, Nazism, the Jews and American Zionism, 1933-1948, Wayne State University Press, 2018, 127-128.

¹⁶⁶ מאוחר יותר הארגונים הללו יתאחדו.

הכנס נערך במסגרת ה YMCA שביונגסטאון, אוהיו.¹⁶⁷ למעלה מ- 100 נוצרים חובבי ציון מגיעים ממדינות האזור לכנס השנתי בשנת 1966 לשמוע מפיו של קנן על נושא החרם הערבי ומקבלים כלים להסברה במסגרת פעילות של סוכני ידע לקהילות הנוצריות להפצה של המסר בכנסיות הקהילה והמשפחות. בשנת 1968, ממונה הפעיל הנוצרי-ציוני הוותיק, האב קרל באהר (Baehr) לתפקיד מנהל האמונה הבין-דתי של איפא"ק, לאחר היסטוריה של פעילות לצד הארגון משנת 1954. בכתבה שמפורסמת בסוכנות הידיעות היהודית, מדווח על ייצוג של סטודנטים מלמעלה מ-125 קמפוסים שהגיעו לכנס.¹⁶⁸ לאחר מכן בשנת 1970, מוביל באהר עצומה עליה חותמים 256 מנהיגים קתולים ופרוטסטנטים בקמפוסים אמריקאים המגנה את הטרור הערבי נגד מדינת ישראל.¹⁶⁹ הפעילות הנוצרית-ציונית הייתה חלק משמעותי מפעילות הפירמידה שפעלה לצד זו היהודית, במספרים צנועים יותר דאז, אך בעלי חשיבות משמעותית להראות כי השדולה מהווה קואליציה רב-דתית ותרבותית לקידום מערכת היחסים של ארצות הברית עם ישראל.

¹⁶⁷ Jewish Chronicle Vol. 05 No. 39, Nov. 25th, 1966.

¹⁶⁸ American Zionist Council Plans to Counter Anti-Israel Propaganda Campaign, Dec. 12th 1968, Jewish Telegraph Agency, (Nov. 1997), retrieved June 13th, 2019 from:

<https://www.jta.org/1968/12/10/archive/american-zionist-council-plans-to-counter-anti-israel-propaganda-campaign>.

¹⁶⁹ America-Israel Public Affairs Committee Urges Sale of Jets to Israel Without Delay, May 12th 1970, retrieved June 13th, 2019 from: < <https://www.jta.org/1970/05/12/archive/america-israel-public-affairs-committee-urges-sale-of-jets-to-israel-without-delay> >.

פרק שישי: מימד הפעילות של הפצת עיתונים

ארגון American Zionist Committee for Public Affairs שהוקם בתחילה בשנת 1954 וששינה את שמו בשנת 1959 לארגון American Israel Public Affairs Committee, משלב בשמו את נושא יחסי הציבור, ונהגה כרעיון ע"י העיתונאי לואיס ליפסקי, שגייס את העיתונאי ולימים דובר המשלחת הישראלית לאו"ם, סי. קנן.¹⁷⁰ מה יותר טבעי אם כן, מאשר הפצת המידע/פרופגנדה באמצעים הרלוונטיים שהיו באותם השנים, העיתון. על ההחלטה להקמת עיתון, אנו למדים מפרוטוקול של דיון אותו ערך הוועד המנהל, מיום ה – 25 לחודש ינואר, 1955.¹⁷¹ בעמוד 5 לפרוטוקול, דן הדירקטוריון על נושא הזרוע השיווקית של הפצת עלוני מידע בכל הקשור למדינת ישראל. בפרוטוקול נכתב: "מר קנן הודיע כי נייר חדש שנקרא 'השלום והפיתוח הכלכלי של המזרח הקרוב' מוכן להפצה. קהל המטרה הוא הציבור הכללי, הקונגרס ומחלקת המדינה. המסמך הוא סיכום של הפוקוס הניתן לחימוש מדינות ערב." ואז מתאר קנן את הכמויות שבהם יופץ העלון: "הוועדה ליחסי ציבור הדפיסה 6500 עותקים לשימוש עצמי, והמועצה (AZC) לקחה עוד 5500 עותקים. המחיר של כל עותק יעמוד על 15 סנט". לבסוף מחליטים להפיץ את החוברת תחת שם המגזין Report From Washington. המגזין יוחלף בהמשך במגזין שיקרא Near East Report הפועל עד עצם היום הזה.

כאמור, אחת הדרכים החשובות להפצת מידע להמונים מתבססת על חוברות ומידע. בדיווח האמור מיום ה – 18 לאפריל 1956, מצרף סי. קנן את הדיווח ששלח במסגרת העלון Report From Washington, שבו הוא מסכם את הופעתו של מזכיר המדינה ג'והן פוסטר דואלס בפני ועדת יחסי החוץ של הקונגרס.¹⁷² חשוב להזכיר כי ההפצה של עלון, המיוחד כולו לסיכום של עדות שניתנה בפני הוועדה, חשובה במיוחד בתקופה שבה אין יכולת להעביר את הנאומים בשידור חי בטלוויזיה, ובוודאי שלא לקרוא פרוטוקולים במסגרות פתוחות של היום דוגמת האינטרנט. אשר על כן, דרך הפצה של חומרים שכאלה, מאפשרת לקרוא להתעמק בחומרים הקשורים למדיניות החוץ של

¹⁷⁰ עפ"י האוטוביוגרפיה של קנן, השם ZIONIST הוחלף ל – ISRAEL כדי לאפשר גם לארגונים שלא רצו להגדיר את עצמם כ – "ציונים" לקחת חלק בארגון.

¹⁷¹ Ibid., Rochester, box 5, executive committee Folder 2.
¹⁷² Ibid., Rochester, box 3, correspondence May-June 1956.

ארצות הברית בכל הקשור למדינת ישראל. בדיווח שהצמיד קנן ליו"ר שלו, הרב ברנשטיין, הוא סיפק הצצה למכתבים למערכת שמחברים אנשים לאחר שעיינו בחומרים אלו, וכיצד זה משאיר אותם מעודכנים ובתורם מעבירים את המידע הזה הלאה, במערכת ההפצה שנבנתה. המכתב הראשון שיכול להוות הדגמה מצוינת לרשת החברתית שנבנתה כבסיס של פירמידה הפוכה מובא במכתב מיום ה- 12 לאפריל 1956, ע"י עו"ד צ'רלס אורבך (Orbach) מקליבלנד, אוהיו: "קיבלתי את מכתב ולא רציתי לבזבז דקה לכתוב לך כמה עמוקה תודתי לך לעבודתך ולעבודת הוועדה להבאה למודעות את האירועים המשפיעים על ישראל. תהיה בטוח, שאני עושה כל שביכולתי לסייע לך. החומרים שלך הם יוצאי דופן לשימוש בהקשר זה. הופעתי בחודש האחרון בכמה אירועים בקליבלנד, שיקאגו ויונגסטאון. מחר אני נוסע לאקרון ומשם לקנטון ולבסוף למיאמי ביץ'. וכפי שאתה מסוגל להבין החומר שלך לא מבוזבז".¹⁷³ הנה לדוגמא מכתב שמתקבל מארגון The Jewish Information Bureau מיום ה- 3 למאי 1956: "הניתוח של השימוע מה- 24 לפברואר ששלחת הוא חתיכת עבודה מופלאה, ואני מייחל שניתן היה להפצה במיליון עותקים. אנא שלח לי חצי-תריסר למשרד שלנו והעתק נוסף לחברי ראובן פרנק." מכתב נוסף באותה תיקיית ארכיון נשלח מה- American Jewish Congress מיום ה- 7 למאי 1956: "קראתי את עבודת המופת שלך בנוגע לשימוע. אודה למשלוח חצי תריסר נוספים לחלוקה במשרד. כמו-כן, אשמח לקבל עותקים מארבע השנים הקודמות, כדי שאוכל להגדיל את התפוצה של הקוראים".¹⁷⁴

העיתון כאמצעי לשמירת קשר בקהילה הקרובה

עיתון ה- Near East Report ששימש כזרוע הפרופגנדה/הסברה של השדולה, שימש הן כמקור הכנסה כספי והן כיכולת הפצת מידע על הנעשה בווישינגטון. בנוסף העיתון משמש כהשראה ומשכפל את עצמו בגרסאות של הפצת מידע במסגרות של קהילות מקומיות. הקמת תאי פעילות באמצעות הרישות החברתי של קנן, מובא לידי ביטוי באמצעות מכתב זה שנשלח אליו ממר אלווין גרי (Grey) מקליבלנד, אוהיו ביום ה- 28 לינואר 1973.¹⁷⁵ המכתב נפתח במחמאה על כנס המדיניות שנערך בשנת 1973, והבעת תקווה שבשנה הבאה יוכל מר גרי לבלות עוד זמן איכות עם מר קנן. לאחר מכן מגולל מר גרי את ההתפתחות הבאה: "המרכז הקהילתי היהודי שלנו, באמצעות ועדת יחסי הציבור, שבה אני חבר, פרסמה לראשונה את העיתון שלה, במה שאני מקווה יהפוך לסדרה של

.Ibid. ¹⁷³

.Ibid. ¹⁷⁴

.Ibid., American Jewish Historical Society, Box 1, Folder 6 ¹⁷⁵

עיתונים. אני מצרף לך העתק של העיתון. העיתון הבא שלנו, יופץ במרץ.¹⁷⁶ העיתון יוקדש לנושא משבר האנרגיה. אני מקווה שתוכל לצרף לנו כתבה בהיקף של 1000-1200 מילים בהקשר זה. אני יודע שאתה אדם מאוד מאוד עסוק, אבל ארגון היהודי JCC חש שכתבה שכזו, תעזור לנו מאוד לקהילה. אודה למשלוח כתבה מטעמך.¹⁷⁷ ניתן לראות אם כן כיצד המתודולוגיה של הפצת מידע באמצעות עלון "משכפלת" את עצמה, מהרמה הלאומית לרמה המקומית, כחלק מרוח המפקד.

ביקורת על שימוש העיתון כמכבסת כספים לארגון

לא מעט מהספרות המלווה את נושא ההקמה של איפא"ק, הינה ספרות שבבסיסה מאוד ביקורתית כלפי הארגון וכלפי הדרכים בו הוא הוקם. גרנט סמית' (Smith), הביא לביטול הסיווג על דיוני ועדת החקירה של הסנטור פולברייט בסנאט ב-1963 לבחינת חוקיות הפעלתה של איפא"ק. הוא עשה זאת באמצעות חוק השקיפות האמריקאי, שחוקק על מסמכיו של קנדי לאחר מותו ומאפשר לציבור לקבל גישה למסמכים מתקופתו (JFK ACT). התזה העיקרית אותה סמית' מציג בספרו ובמאמריו, טוענת כי איפא"ק פועלת שלא במסגרת החוק האמריקאי (חוק רישום סוכנים זרים) וכי יש לשלול לה את היתר עבודתה רטרואקטיבית, ולהעמיד את הפעילים במסגרת הארגון לדין פלילי.

בספרו, מנסה סמית' לבסס את התזה כי יש להסיר את הרישוי של איפא"ק, והוא עושה זאת באמצעות בחינה מדוקדקת של אחת מהדרכים בהם פעל קנן להרחבת מוטות השליטה של הארגון, כאשר הכוונה היא לעניין הוצאתו לאור של כתב-העת הניר איסט ריפורט. העיתון הפך להיות המושא המרכזי לחקירה של יו"ר ועדת החחוץ של הסנאט - הסנטור פולברייט, בטענה כי מדובר בשיטה סיבובית למכבסת כספים של תמיכתה בארגון ע"י מוסדות ישראליים, בניגוד לחוק רישום סוכנים זרים, כמוצג בספר של סמית'.¹⁷⁸ בספר, מוצגת הטענה, כי הסוכנות היהודית, רכשה מנויים של כתב העת, ובכך למעשה "סבסדה" את פעילות השדולה, ובכך עברה על חוקי הרישוי של סוכן זר. עפ"י הנטען, קנן לא פעל בצורה חופשית, כי אם היה למעשה עובד של המועצה הציונית האמריקאית (AZC), שמימן את עבודתו בצורה עקיפה, באמצעות רכישת המגזין ה-"ניר איסט ריפורט". עוד טען סמית' כי מר קנן, כמי שנרשם כשדלן עפ"י חוק השתלנות בארה"ב (ולא שדלן זר), היה חייב להירשם כסוכן זר. טענה נוספת שהועלתה בנושא, טענה כי בין השנים 1955-1962,

¹⁷⁶ מכאן ניתן להבין כי מדובר בעיתון המופץ אחת לחודשיים.

¹⁷⁷ Ibid.

¹⁷⁸ GRANT F SMITH, America's defense line- the Justice Department's battle to register the Israel lobby as agents of a foreign government, Institute for Research, Middle Eastern Policy, 2008 [64]

קיבלה המועצה הציונית האמריקאית (שבשירותה עבד קנן) מהסוכנות היהודית סכום של 5.1 מיליון דולר. במהלך החקירה בוועדה, טען פולברייט שהסוכנות היהודית, סניף ארה"ב, עסקה בפעולות באמריקה למען האינטרסים של ישראל, והוא למעשה רואה בהם זרוע של ממשלת ישראל.

מהצד השני, שטח קנן בספרו, את הפעולה שביצע מול הוועדה, שכללה משלוח של מכתב, ובו עמדתו בעניין הנושא שנדון בו בעקיפין. קנן עצמו לא הוזמן לוועדה, אלא רק הנציגים של הסוכנות היהודית, אך מכיוון שנושא איפא"ק (ובשמה הקודם - איזפ"ק) הועלה, הגיש מכתב תצהיר לוועדה. במכתבו, טען קנן כי הפסיק את פעילותו במסגרת המועצה הציונית האמריקאית עוד ביולי 1960, וכאשר עבד עבור המועצה, עשה זאת במסגרת הרצאות שבהם השתכר סכום של 100 דולר לשבוע. לגבי עניין החוזה של רכישת כתב העת "ניר איסט ריפורט", אכן נרכשו עותקים, אך הרכישה הסתיימה עוד ב-1962, בטרם נפתחה החקירה (בשני לאוגוסט 1963) כמו-כן, קנן העיד כי נרשם עפ"י חוק השתדלנות (לובינג) המקומי וכי שימש עבור ארגון הוועד האמריקני ציוני ליחסי ציבור, שבהמשך (1958) שונה לשם הוועד האמריקאי-ישראלי ליחסי ציבור (איפא"ק), מאז הקמתה ורישומה כשדולה מקומית, אין קשר תלתי עם המועצה הציונית האמריקאית (AZC) או עם הסוכנות היהודית. בסופו של דבר נסגרה החקירה ללא מסקנה המחייבת את סגירת איפא"ק ו/א שינוי הסיווג שלה מלובי מקומי, ללובי המייצג יישות זרה עפ"י חוקי ה-FARA.

פרק שביעי: מימד הפעולה של ברמת הפדרציות/קמפוסים/קהילות יהודיות

אם בפרקים הקודמים סקרתי את חשיבות הפעלת מימד של הארגונים הציבוריים כלפי הסנאט, כארגונים בעלי כמות משמעותית של אנשים ברמת המדינה, ואת חשיבות הפעלת המימד של הפצת העלון מטעם איפא"ק, שמצליח להגיע עד רמת האדם הבודד בשטח, כעת נשאר להציג את המימד האחרון שהוא רמת הקהילה. בבית הנבחרים האמריקאי יש 435 חברים, המשמשים כנציג הראשוני של כל אזרח אמריקאי. זהו החיפוש הסיסמוגרפי של המחוז שלו בווינגטון, ומי שאמור לפעול עבור האינטרסים המיידים של מי ששלח אותו כדי לייצג אותו בגבעת הקפיטול. הפעילות במחוזות חשובה במיוחד, וזאת משום שלרוב חברי הקונגרס נוטים להתעסק יותר בענייני המחוז הרלוונטיים להם באופן מידי מאשר עניינים ברמה לאומית או בינלאומית.¹⁷⁹ היכולת להגיע ברמת המחוז לחבר הקונגרס חשובה במיוחד לפעילויות "כירורגיות" הקשורות בחבר הקונגרס שאמור להיות נגיש יותר מאשר הסנטור גם בגלל אזור הבחירה הקטן יותר.¹⁸⁰ וגם בגלל התדירות שבה הוא עומד לבחירה.¹⁸¹ היכולת להגיע לקהילות, כדי שבתורן יפעילו לחץ על חבר הקונגרס, הייתה יכולת ששוכללה ונוהלה ע"י קנן ברמת הפדרציות/קהילות/קמפוסים/בתי כנסת מקומיים, לרשת הפועלת בצורה מסונכרנת בזמן אמת, כפי שהיטיב לתאר גולדברג בספרו: "קנן החזיק רשימה של מאות 'אנשי מפתח' בכל רחבי ארצות הברית, רבנים מקומיים ומנהיגי קהילה, שיכלו להגיע לנציגים שלהם בטלפון".¹⁸² עד כמה מפוזרת איפא"ק ברחבי ארה"ב ניתן להתרשם מהרשימה החלקית של נציגות מקומית באיגרת המתארת את פעילות הארגון המיועדת ללמעלה מ-300 חברי הוועידה הארצית של איפא"ק, הפרוסים בעשות ערים וקהילות ברחבי ארה"ב.¹⁸³

תדרוך הציבור לקראת חזרת איש הקונגרס לחופשת החג

לקראת היציאה לחופשת הפסחא, הוציא סי. קנן חוזר אירגוני, הכתוב בצורה גנרית, עם נקודות טיעון על יחסי ישראל-ארצות הברית, המיועד לתקופה שבה חוזר חבר הקונגרס לחופשה לביתו, כאשר הקונגרס בחופש החג. הרעיון הוא שאנשי הקשר בקהילה, יפיצו את המכתב בתורם לשאר שרשרת ההפצה, וככה יוכלו להגיע לפגישה, או להתקשר לשלוחה המקומית של משרד הנציג שלהם

¹⁷⁹ אלא אם הם מגיעים מאזור המאופיין באינטרסים מסוימים, למשל חבר קונגרס שבמחוז הבחירה שלו יש יצרן נשק גדול, יגלה עניין בקשרי חוץ.

¹⁸⁰ אזור בחירה ממוצע כיום עומד על כ- 747,000 תושבים בתקופתנו לאזור בחירה של חבר קונגרס, לעומת כ- 400,000 בשנת ה-50 וה-60.

¹⁸¹ חבר בית נבחרים נבחר אחת לשנתיים, למול אחת לשש שנים מועד הבחירה של סנטור.

¹⁸² Ibid., Goldberg, 154.

¹⁸³ Ibid. TENZER.

ויביעו בפניו את דאגתם בקשר לנקודות הרלוונטיות והחשובות למערכת היחסים. שיטה זו, של הכנת נקודות טיעון עד רמת האדם הבודד הפונה לחבר הקונגרס, מופעלת עד היום, כאשר הרעיונות לשיחה עם חבר הקונגרס נשלחות באמצעות אימייל, אך שורשי הרעיון של ההשתדלות אצל איש הקונגרס, במחוז בחירה נתון, היה חלק מהמערך שעליו נבנתה תשתית הארגון בנושא של הפעלת לחץ על תאי שטח ברמת הקהילה של חבר הקונגרס. במכתב המצורף, פונה קנן לאנשי הקשר בקהילה ומבקש מהם: "בית הנבחרים יוצא לפגרת חג הפסחא מה – 1 ועד ה – 13 באפריל. זה מייצר הזדמנות נפלאה לארגון פגישה עם חבר הקונגרס המייצג אתכם בזמן שהוא בבית. בכמה הימים הקרובים, אנא קחו צעדים אפקטיביים להתקשר לחבר הקונגרס שלכם ולדבר איתו על ההתפתחויות במזה"ת".¹⁸⁴

במקרה אחר משנת 1959, אנו למדים על שקדנותו בתדרוך השליחים בבסיסי הפירמידה.¹⁸⁵ במרץ 1959, לקראת פגרת חופשת הפסחא, מוציא קנן מכתב לרשימת התפוצה שלו ברמת דחיפות גבוהה. הוא מסביר כי בשלב זה, יש חברי קונגרס, בעיקר מערים גדולות, שהפנו את העורף לחוק הסיוע הכלכלי לישראל, שהחל בשנת 1951 באותה יוזמה שלו למימון פליטים. קנן מנסח נקודות לשיחה וקודים לפעולה עם חברי בית הנבחרים והסנאט ובהן: הסבר לגבי הסיוע שרצתה להעביר הממשלה (225 מיליון דולר) שקוצץ בבית הנבחרים ל – 100 מיליון דולר, וההזדמנות להחזרת הסכום המקורי באמצעות ועדת ההקצבות של הסנאט. לשם כך הוא מבקש לכתוב מכתב יד אישי ולא גלוי. ככל הנראה זה נעשה בכדי להגביר ולהעצים את התחושה כי הנושא חשוב לבוחרים. התעקשות על התוכנית המקורית של סיוע החוץ מול חברי הקונגרס ובכלל זה יהודים ונוצרים הפונים לחבר הקונגרס, נועדה כדי להבהיר לו עד כמה חשובה להם ההחלטה להעביר את הכסף האמור. לבסוף, נאמן למתודולוגיה, הוא מבקש לדווח לו בחזרה על מי ומה נשלח לשם התייעוד והמעקב אחר התקדמות הלחץ והאפקטיביות שלו.

שיטת הנעה לפעולה בפירמידה ההפוכה

במכתב המצורף, מתאר קנן את הפניות שקיבל מקהילות לאחר משלוח הטלגרמות בעניין משבר סביב עזה ונאצר.¹⁸⁶ 462 טלגרמות נשלחו מהקהילה הנוצרית של אטלנטה, כ- 1000 מהקהילה של דייטון, אוהיו ועוד כ- 8500 טלגרמות מהקהילה של טקסס. קנן מתאר במכתבו כי המשרד של

¹⁸⁴ Ibid., Rochester, box 5, executive committee\Folder 3

¹⁸⁵ Ibid., American Jewish Historical Society, Box 2, Folder 7

¹⁸⁶ Ibid., Rochester, Box 3, Correspondence Mar. - Aug. 1957

הסנטור ג'ונסון התמלא בפניות מכל רחבי ארצות הברית. דוגמה מרתקת להקשר זה, היא דווקא תיאור שיטת הפעולה בקהילה יהודית קטנה יחסית של פרובידנס, רוד-איילנד, המוכיחה את שרשרת הפיקוד הפירמידלית של ההנעה לפעולה. נציגות הקהילה שולחת מכתב לקנן, שבה מתוארת שרשרת הפיקוד. זה התחיל במשלוח בקשה של קנן לשופט פרנק ליכט (Licht), כחלק מהשליחים של קנן, שבה התבקש השופט לגייס את מוטת השליטה שלו על הקהילה. לאחר קבלת הבקשה, פנה השופט בתורו ושלה טלגרמות באופן חירום ומיידית לכל חברי ועדת תקשורת הקהילתית של פרובידנס, רוד איילנד לפגישת חירום ביום למחרת, יום א' ה- 24 לפברואר 1957. לארוחת הבוקר שאורגנה באופן מיידית הופיעו 70 חברים המהווים את מדרגת הפיקוד הבאה בפירמידה היא דרגת סוכני הידע של קנן. עפ"י העדות המצורפת, באותו יום ראשון נשלחו 1123 טלגרמות מהקהילה בפרובידנס לנשיא ארצות הברית, למזכיר המדינה דואלס, ולסנטור מטעם מדינת רוד-איילנד, הסנטור גרין (Green) ע"י נושאי המסר של קנן.¹⁸⁷ בעדות המצורפת, מודגשת ההנעה המשמעותית לפעולה, וכיצד אנשים יצאו בהמוניהם לסניף הווסטרן-יוניון למשלוח טלגרמות, עד שעובדי הסניף קרסו וביקשו לקבל תגבור של פקידים ביום החופש שלהם על מנת לעמוד בביקוש של חברי הקהילה המגויסת. במקביל, פעלה ועדת יחסי הציבור של הקהילה על מנת לכתוב טורי עמדה והקהילה קיבלה את הכותרת בעמוד הראשי של המקומון "פרובידנס ג'ורנל" ביום שני למחרת. הפעילות הזו אורגנה ע"י אדם אחד (קנן), בשיטת פעולה של פירמידה הפוכה, שבה הוא נקודת המוצא הדוחפת כלפי מעלה, להרחבת בסיס הפירמידה. המדרגה הבאה של המסר היא השליחים של קנן בפריסה ארצית, שבמקרה הזה המדובר בשופט ליכט. המדרגה הבאה בתור היא כבר רזולוציה של הנהגה המקומית או סוכני הידע של קנן הפעילים בתוך הקהילה, שבסיפור הזה, המדובר בוועדת התקשורת הקהילתית. לבסוף, נושאי המסר של קנן הם המדרגה האחרונה של הפעילים עצמם, המהווים את קצה השרשרת ומסתכמים במאות עד אלפים בכל אחד מהמקומות שבהם הופעלו. המדרגה במקרה זה החלה בהפצה לשליח של קנן מתוך רשימת התפוצה שלו, עבור במפגש של 70 סוכני ידע בעיר, והסתיים במשלוח של 1123 טלגרמות. כאשר מחברים את כלל המספרים, מכלל הקהילות, ניתן להבין כיצד ניתן לבצע הנעה לפעולה של עשרות ומאות אלפים, עפ"י בסיס עקרון הפעולה אותה פיתח קנן.

¹⁸⁷ הסנטור גרין היה לא רק הנציג של רוד איילנד, אלא גם יו"ר ועדת החוץ של הסנאט באותה העת. [68]

סי. קנן מפעיל את הפירמידה בזמן אמת, כדי לסייע בעיכוב הסנקציות על ישראל אחרי מבצע

סיני

בפברואר 1957, הגיע הלחץ העולמי בכלל והאמריקאי בפרט על ממשלת ישראל לנקודת רתיחה. האמריקאים לא היו מרוצים מהתוצאות של מבצע קדש, וב-17 לינואר 1957, הכריז הנשיא דווייט אייזנהאואר כי ארצות הברית אינה מוכנה להעניק ויתורים נוספים לישראל. ב-2 בפברואר 1957, הוגשו לעצרת האו"ם שתי הצעות החלטה: האחת, להשלים מיד את הנסיגה, בעדה הצביעו 71 מדינות והשנייה, כי בעקבות הנסיגה יבואו מאמצי שלום, בעדה הצביעו 56 מדינות. בעקבות ההחלטה תבע מזכיר האו"ם דאג המרשלד (Hammar skjöld), כי ממשלת ישראל תודיע על השלמת הנסיגה עד 7 בפברואר בחצות. ממשלת ישראל דחתה את הדרישה. במקביל, החלה להתגלגל בממשל האמריקאי יוזמה להטלה של סנקציות על מדינת ישראל.

ראשית סקירה קצרה על הלך הרוח הפוליטי שהיה בתקופה האמורה: ב-5 לחודש ינואר 1957, הציג הנשיא דווייט אייזנהאואר את תוכניתו לעצירת ההשפעה הקומוניסטית על המזרח התיכון, כפי שהוא סבר שהדוקטרינה צריכה להיות.¹⁸⁸ במקביל, הלחץ של האמריקאים להשלים את הנסיגה מסיני העלה הילוך. ביום למחרת, ה-6 לחודש ינואר, נפגש השגריר האמריקאי אדוארד לאוסון (Lawson) עם בן-גוריון והעביר לו איגרת אישית ממזכיר המדינה האמריקאי דולאס, שדרשה ממנו לבצע את הנסיגה מסיני באופן מיידי ומלא ולהפסיק את גרירת הרגליים.¹⁸⁹ הלחץ האמריקאי היה חשוב לנשיא, שהשלים את הצגת תוכניתו וקיווה כי יוכל למנוע את החדירה של הקומוניזם לאזור זה של העולם. עפ"י בן-צבי, בבסיס דוקטרינת אייזנהאואר: "עמדה מחויבותו של הממשל לשגר כוחות צבא להבטחת שלמותן הטריטוריאלית ועצמאותן הפוליטית של מדינות המבקשות מארצות הברית סיוע והגנה מפני איום שמקורו במדינות בשליטת הקומוניזם הבינ"ל. מטרתה העיקרית של הדוקטרינה הייתה להרתיע את מצרים הנאצריסטית מפני התערבות – ישירה או עקיפה – במדינות דוגמת ירדן ולבנון, ובה בשעה לחזק

¹⁸⁸ אייזנהאואר ביקש להעניק לו סמכות להפעיל כוחות אמריקאים במזה"ת בפני מושב משותף של הקונגרס, כלל שיראה צורך בכך כדי: "להגן על שלמות הטריטוריאלית והעצמאות המדינית של כל מדינה באזור כנגד התוקפנות הקומוניסטית המזויינת". הנאום שהועבר בשידור חי בכמה רשתות תקשורת, הוקדש לנושא הסוגיה של המזרח התיכון, ובה להדגיש את חשיבותה של השליטה באזור והניסיונות להימנע מהשפעה סובייטית.

¹⁸⁹ לאוסון דרש מבן גוריון לבצע הנסיגה מסיני ללא דיחוי נוסף, הצפה, 08 לינואר 1957, נדלה מתוך מאגר עיתונות יהודית היסטורית של הספרייה הלאומית, ב-16 ליוני, 2019:

http://www.jpress.nli.org.il/Olive/APA/NLI_heb/SharedView.Article.aspx?href=HZH%2F1957%2F01%2F08&id=Ar00107&sk=752CCC95

באמצעות סיוע כלכלי וצבאי את המשטרים המתונים שנותרו במזה"ת (ובאזורי עימות ומשבר אחרים)".¹⁹⁰

ב – 15 לינואר 1957, שישה ימים לפני ההשבעה לנשיאותו השנייה של הנשיא, הופיע מזכיר המדינה דואלס לשימוע בפני הוועדה ליחסי חוץ והשירותים המזויינים של הסנאט והכריז כי הסנקציות הכלכליות נגד ישראל יימשכו.¹⁹¹ בשלב זה, נכנס סי קן לפעילות אינטנסיבית שמפורטת בחוזר זה, שנשלח ליו"ר הרב פיליפ ברנשטיין. בפעילות שאותה הוא מכנה "התקפת גל אחרי גל", מפרט קן את הפעולות אותם הוא מבצע באמצעות הפעלת הגייסות כמנוף של לחץ, במבנה פירמידלי, המתחיל מכתובה של מכתבים להפעלת לחץ על חברי הקונגרס, שבתורם ינועו לפעולה של הפעלת לחץ על מדיניות משרד החוץ האמריקאי.¹⁹² עפ"י אופן הפעולה המתואר במוזכר של קן, ובגיבוי של מקורות עיתונאים אותנטיים לאותה התקופה, מתקבלת תמונה ברורה לגבי דרך הפעולה באמצעות גיוס מנגנוני ארגונים ואינדיבידואלים יהודים, למען שיפור עמדתה של ישראל הנמצאת תחת מלחציים אמריקאים. למעלה מ-3500 מנהיגים יהודים קיבלו בקשה לטלפן לנציגים שלהם בסנאט או בית הנבחרים ו/או לשלוח טלגרמות להציף את וושינגטון בעניין "המוסר הכפול" של האו"ם, הדורש מישראל לסגת מסיני וזאת מבלי לנפק ערבויות לחופש השיט במיצרי טיראן. במקביל, ועפ"י עדותו המצורפת, פתח קן בסדרה של טלפונים למנהיגי הקהילה בניו-אורלינס, ניו ג'רזי וטקסס, על מנת שיפעלו ישירות עם הנציגים שלהם בקונגרס. קן מתאר במכתבו כי מהמשרד של הסנטורית מרגרט סמית' (Smith) הודיעו לו כי 500 טלגרמות התקבלו במשרדה באותו היום ממצביעים שגרים במדינת מיין. הפעילות האינטנסיבית הראתה תוצאות ברמת השטח.

ב – 25 לינואר, 1957 מדווח עיתון הצפה בכותרתו כי: "70 צירי קונגרס דורשים מדואלס לחדול מהלחץ על ישראל".¹⁹³ ובגוף הכתב: "צירי קונגרס דמוקרטיים הביעו היום באגרת אל שר החוץ מר דואלס את דאגתם נוכח העובדה שמופעל לחץ על ישראל כדי להביאה לפינוי מיצרי טיראן לפני

¹⁹⁰ פרופ' אברהם בן-צבי, ארצות הברית בזירה הבין-לאומית מאז 1954, האוניברסיטה הפתוחה, 2006, 95.

¹⁹¹ דואלס: תימשך הפסקת הסיוע הכלכלי לישראל מצרים וירדן, דבר, 16 לינואר 1957, נדלה מתוך מאגר עיתונות יהודית היסטורית של הספרייה הלאומית, ב- 16 ליוני, 2019:

http://www.jpress.nli.org.il/Olive/APA/NLI_heb/SharedView.Article.aspx?href=DAV%2F1957%2F01%2F16&id=Ar00108&sk=8D451DC4

¹⁹² 70 צירי קונגרס דורשים מדואלס להפסיק את הלחץ על ישראל, 25 לינואר 1957, נדלה מתוך מאגר עיתונות יהודית היסטורית של הספרייה הלאומית, ב- 16 ליוני, 2019:
<http://www.jpress.nli.org.il/Olive/APA/NLI_heb/Print.Article.aspx?mode=image&href=HZH%2F1957%2F01%2F25&id=Ar00111&rtl=true>

קבלת התחייבות מיצרית בדבר הימנעות מהסגר על מפרץ שלמה". במכתב שכתבו חברי הקונגרס נמסר ומוזכר בכתבה האמורה: "אנו מבינים שאין ישראל שואפת לספח אזור זה או להישאר בו לעד, אלא שהיא מבקשת ערובות שלפיהן אם אומנם תפנה את האזור לא יורשו המצרים לחזור לשם ולחדש את הסגר. אנו יכולים להבין לחששותיה של ישראל, נוכח העובדה שהאוי"ם לא הצליח לבצע את ההחלטה מה – 1 לספטמבר 1951, שהורתה לחדול מן הסגר בסואץ ובעקבה". כמו-כן הוא מדווח באותו המכתב כי מאמציו לשכנע את הסנטור נודלנד העלו פרי והוא הבטיח לו כי יתייצב לצד ישראל בסוגיה.

חזית נוספת בה נרשמת הצלחה של מנופי לחץ על חברי קונגרס נרשמה בחזית הטקסנית. במכתב שאליו מכותב גם קנן, מוציא הסנטור הטקסני הבכיר, לינדון ג'ונסון למזכיר המדינה.¹⁹⁴ באותה התקופה, שירת ג'ונסון כמנהיג הרוב הדמוקרטי בסנאט, וככה נכתב באגרת: "הרשה לי לספר לך עד כמה אני מוטרד ממה שקראתי בעיתונות בנוגע לסנקציות על ישראל...". ומסיים "אני מקווה שתורה למשלחת האמריקאית לאוי"ם להתנגד לצעדים נגד מדינת ישראל, בכל היכולות הטובות העומדות לרשותך".¹⁹⁵ המכתב עצמו פורסם כגילוי דעת ציבורי, ותואר כמהלך של איום כנגד דוקטרינת הממשל. בעיתון הצפה, צוטט המכתב שנולד כתוצאה מהלחץ על ג'ונסון, תחת הכותרת: "מנהיג הרוב בסנאט האמריקאי נגד הסנקציות". כאשר בגוף הכתבה נכתב כי: "מנהיג הרוב בסנאט האמריקאי, הסנטור לינדון ג'ונסון מטקסס, הביע אמש את דעתו שעל הנשיא אייזנהאואר להימנע מהפעלת אמצעי כפייה ביחסים שבין ארצות הברית לישראל".¹⁹⁶

הלחץ היהודי לנסות ולהשפיע על הממשל, נעשה בתקופה בה לממשל האמריקאי היה תכניות אחרות במרחב, כחלק מהרצון כאמור להגביר את ההשפעה באזור. ככה לדוגמא, ב-4 לפברואר 1957, צוטט אייזנהאואר בעיתון הצפה כי: "אני מודאג משאיפות ההתפשטות של ישראל".¹⁹⁷

¹⁹⁴ לימים יכהן לינדון ג'ונסון כסגן נשיא ונשיא ארצות הברית, וישמר ערוץ פעיל מול קנן שרצה להזמין לחץ של הקונגרס עליו, לדוגמא בעסקת מכירת A-4 סקייחוק לישראל, כמפורט בספרו של קנן.
¹⁹⁵ Ibid., Rochester, Box 3, Correspondence, Jan-Feb+ March-Aug 1957.

¹⁹⁶ מנהיג הרוב בסנאט האמריקאי נגד הסנקציות, הצופה, נדלה מתוך מאגר עיתונות יהודית היסטורית של הספרייה הלאומית, ב-16 ליוני, 2019:

http://www.jpress.nli.org.il/Olive/APA/NLI_heb/Print.Article.aspx?mode=image&href=HZH%2F1957%2F02%2F20&id=Ar00109&rtl=true

¹⁹⁷ אני מודאג משאיפות ההתפשטות של ישראל, הצפה, 4 בפברואר 1957, נדלה מתוך מאגר עיתונות יהודית היסטורית של הספרייה הלאומית, ב-16 ליוני, 2019:

http://www.jpress.nli.org.il/Olive/APA/NLI_heb/Print.Article.aspx?mode=image&href=HZH%2F1957%2F02%2F04&id=Ar00204&rtl=true

באגרת שהשיב למלך סעוד הסעודי. מוקדם יותר, הודיע לו המלך כי הוא מקבל בהתניה את הדוקטרינה החדשה שהציג הנשיא כמה שבועות מוקדם יותר. באגרת מציין המלך סעוד כי ההתניה לקבלת הדוקטרינה תלויה ב: "מדינות ערב יקבלו את תורתו רק אם ארצות הברית תוכיח נכונות לרסן את ישראל מאחר שישראל מהווה איום יותר חמור מאשר ברה"מ". בהקשר לזה השיב הנשיא עפ"י המצוטט בכתבה האמורה כי: "הביע את דאגתו האישית נוכח שאיפת ההתפשטות של מדינת ישראל וסקר בפרוטרוט את מאמציו האישיים, תחילה כדי למנוע ואחר כך כדי לבלום את הפעולה הצבאית של סוף חודש אוקטובר". בנוסף כרך המלך סעוד את נושא חידוש הזיכיון של ממשלת ארצות הברית על בסיס שדה התעופה שהיא הקימה בדאהראן שבסעודיה.

יחד עם זאת, פעילות השטח של קנן, ופעולת "הגלים" אותה עשה, הניבה לצידו פרמטר חשוב מאוד שהוא גיוס דו-מפלגתי נגד כוונת הנשיא להטיל סנקציות הנגזרות מהחלטה של האו"ם ולמנוע העברה של כספי סיוע. ב-21 לפברואר 1957, ראשי הקונגרס הגיעו לפגישה בנושא זה בבית הלבן, והודיעו שיתנגדו להטלת הסנקציות על מדינת ישראל. בידיעה בעיתון הצפה, הופיעה הכותרת: "ראשי הקונגרס מתנגדים לסנקציות" צוטט כי: "בפגישה שנתקיימה היום בין ראשי הקונגרס לבין הנשיא אייזנהאואר נסתיימה ללא תוצאות לאחר שראשי הקונגרס משתי הסיעות הביעו את התנגדותם להטלת סנקציות חד צדדיות על ישראל בשל התנגדותה לסגת ללא ערבויות".¹⁹⁸

דגש מיוחד יש לתת על חברי הסנאט ובית הנבחרים, שסומנו מטרה למתקפת הגלים של קנן במכתב אותו כתב לרב ברנשטיין מיום ה-13 לחודש פברואר האמור. קנן עבד על גיוסם של שני צידי המתרס בסנאט, הן הרפובליקני והן הדמוקרטי. כך לדוגמא, הסנטור הרפובליקני, וויליאם נולנד (Knowland), מנהיג המיעוט בסנאט מטעם קליפורניה וחבר מפלגתו של הנשיא, שאליו מתייחס במכתב קנן עם ההודעה לעיתונות שהוציא בעניין "כפל המוסר" של האו"ם, צוטט באותה הידיעה לאחר הפגישה עם הנשיא מספר כי: "שנועד עם הנשיא בקשר לעניין הסנקציות, אך אין עוד מסקנה ברורה בנדון". עפ"י עדותו של אבא-אבן כפי שתובא בהמשך, הסנטור נולנד לא נודע ביחס אמפתי במיוחד לנושא הישראלי. מעבר לכך, מתייחס קנן במכתבו לשכנוע של מנהיג הרוב בסנאט לינדון

¹⁹⁸ ראשי הקונגרס מתנגדים לסנקציות, הצפה, 21 בפברואר 1957, נדלה מתוך מאגר עיתונות יהודית היסטורית של

הספרייה הלאומית, ב-16 ליוני, 2019:

http://www.jpress.nli.org.il/Olive/APA/NLI_heb/Print.Article.aspx?mode=image&href=HZH%2F1957%2F02%2F21&id=Ar00100&rtl=true

ג'ונוסון צוטט ביציאה מאותה ישיבה כי: "ג'ונוסון המתנגד אף הוא לסנקציות, אמר כי לא שמע דבר בפגישה עם אייזנהאואר אשר היה עשוי לשנות את השקפותיו, ביחס למצב הכללי במזה"ת".

ב-22 לפברואר 1957, טס במיוחד אבא-אבן, מי שהיה השגריר באו"ם, להשתתף בישיבת ממשלה שהייתה אמורה להחליט האם לקבל את הדרישה האמריקאית והאו"ם לנסיגה חד-צדדית מסיני ללא קבלת ערבויות לחופש השייט. עפ"י פרוטוקול הסודי של ישיבה מב/התשיז של הממשלה – כ"א באדר התשי"ז, ה-22 לפברואר 1957, צפה חשיבות הפעולה של קנן, יחד עם דעת הקהל היהודית שהופעלה במסגרת הפירמידלית, על התמונה בכללותה של המערכת הפוליטית האמריקאית.¹⁹⁹ וכך מציין אבא-אבן בעמ' 4 לסטנוגרמה: "בינתיים הייתה תזוזה ניכרת בדעת הקהל בהשמעת עמדתנו העיקשת". ואז מוסיף בעמ' 5 לפרוטוקול: "גורם שני – ההתגייסות המלאה של דעת הקהל, שכמעט לא הייתה כמותה במשך השנים האחרונות, הזדהות עם ישראל שהקימה לא רק את העם היהודי ברחבי המוניו, כי אם גם גורמים מדיניים רבי משקל ויהירי השמעה. לרבות אלה שהיו ידועים ושלא היו ידועים קודם כתומכינו ובחסידנו. אין ספק שהתגייסות זו של דעת הקהל ערערה ההנחה המכרעת של ממשלת ארצות הברית, אבל מאורע מכריע היה עמדתו של הסנטור נולאנד. זו הייתה מעין הפתעה; במשך השנתיים האחרונות הייתי מקיים שיחות איתו כמעט חודש בחודשו. אבל יחסו היה פושר ואדיש, לא גילה שום נכונות אפילו להזדהות הזדהות ממשית עם עצם הנושא. אבל פתאום גילה כאילו הזדהות ישירה עם ענייני ישראל. איפה ואיפה בטיפול באו"ם בבעיית המזרח התיכון לעומת הטיפול בבעיות רוסיה והונגריה. יש אומרים שאין לדעת מה תהיה עמדתו הסופית, יש אומרים שזוהי ירייתו הראשונה למערכת הבחירות לנשיאות ב-1960.²⁰⁰ על כל פנים הופעתו זו הייתה גילוי מרכזי לנטייה הכללית של דעת הקהל בארצות הברית להזדהות עם תביעתנו לערבויות, להבטחת תנאים מינימליים לביטחון בים וביבשה לפני הגשת המינוי. העיתונות כולה דגלה באותה סיסמה ואין ספק שעמדנו פה בפני הצלחה הסברתית גדולה...".²⁰¹ גם בהמשך הדיון, כפי שבא לידי ביטוי בפרוטוקול הוא מסביר: "על רקע זה של דעת קהל תוססת, של התגייסות רבה של דעת קהל לטובתנו, הכרת הממשל שבלי הסדר איתנו אין אנו עתידים לזוז, נערך הקרב האחרון של מו"מ בנינו ובין ארצות הברית. כמעט ודאי הדבר, כי נשיא

¹⁹⁹ יש לזכור שהמדובר בנשיא מכהן, שזה הרגע נבחר לקדנציה נוספת, לאחר שמחץ את המועמד הדמוקרטי עדלי סטיבנסון, מושל אילינוי ביתרון של 73:457 אלקטורים, תוך שהוא גורף אף את אילינוי, מדינת הבית של סטיבנסון.

²⁰⁰ הסנטור נולאנד התמודד לבסוף על תפקיד מושל קליפורניה והפסיד למי שיהפך המושל הדמוקרטי בראון.

²⁰¹ ישיבה מב/התשיז של הממשלה – כ"א באדר התשי"ז – 22 לפברואר 1957, נדלה מתוך ארכיון הלאומי, ב-16 ליוני, 2019:

<http://www.archives.gov.il/archives/#/Archive/0b0717068031be30/File/0b07170680348355/Item/09071706803484bf>

ארצות הברית רואה את עצמו קשור בהתחייבות להבטיח את פינוי השטחים. לא רק בהתחייבות בפני האו"ם ושהוא יתחייב בפני העם האמריקאי, יש עדות לכך, כי בשיחותיו עם שליטי ערב הוא התחייב להבטיח יציאתנו משם. אומנם הוא לא קבע כיצד יבטיח דבר זה, אם בדרך של לחץ, השפעה או הסכמה, אך הוא רואה את עצמו קשור בעבותות להתחייבות שלו – להבטיח את פינוי השטחים הכבושים על ידנו".

ניתן אם כן לראות כי הפעילות שאותה ביצע קנן, נתנה בין היתר את המרווח לממשלת ישראל לקבל החלטה לעומתית לנשיא, ולעמוד על הדרישה של קבלת ערבויות לפני הנסיגה המלאה מסיני ללא תנאי. מיד לאחר ישיבת הממשלה, יצא דוד בן-גוריון לכנסת ושם הודיע לחברי ועדת חוץ וביטחון, כי בכוונתו לעמוד כנגד הדרישה האמריקאית לנסיגה ללא תנאי.²⁰² במקביל, הציג הסנטור נולנד את "תוכנית נולנד", שבה הוא דרש כי הטלת סנקציות תעשה כנגד כל מדינה ולא רק ישראל, אשר לא תציית להחלטות האו"ם.²⁰³ את ההצעה הוא הגיש בפגישה אותה ערך ביחד עם 28 מנהיגי הסנאט ובית הנבחרים לנשיא אייזנהאואר. בסעיף 3 של ההצעה נכתב כי האו"ם ייכנס לשטחים שאותם מפנה ישראל, תוך הקמת אזור חיץ בין ישראל למצרים בפקוח בינ"ל, בדומה לעמדת ממשלת ישראל. חשוב להדגיש כי התפקיד שאותו נטל על עצמו הסנטור נולנד, היה מפתיע כפי שהעיד אבא-אבן. כאשר מוצגת עמדה שכזו ע"י סנטור הבכיר של מפלגת הנשיא, היא מהווה משקולת נגד משמעותית במהלכים שאותם ביקש הנשיא לקדם יחד עם דואלס מזכיר המדינה, התואמים לאינטרסים האמריקאים באזור כפי שהם ראו זאת. באותו היום, ה- 25 לחודש פברואר, נפגשו שוב ראשי הסיעות של הסנאט, הפעם בפגישה עם מזכיר המדינה דואלס, בה חזר והדגיש מנהיג הרוב הדמוקרטי בסנאט לינדון ג'ונסון, כי מהלך של סנקציות לא יקבל את ברכת הקונגרס. במשך הזמן הזה, פועל קנן במרץ רב כדי להפעיל את כל מכבשי הלחץ האפשריים על הממשל האמריקאי וכדי להניע את הסנטורים לפעולה.²⁰⁴

²⁰² ראש הממשלה הופיע בפני ועדת חוץ וביטחון, הצפה, 25 לפברואר 1957, נדלה מתוך מאגר עיתונות יהודית היסטורית של הספרייה הלאומית, ב- 16 ליוני, 2019 :
<http://www.jpress.nli.org.il/Olive/APA/NLI_heb/SharedView.Article.aspx?href=HZH%2F1957%2F02%2F25&id=Ar00103&sk=22E80247>

²⁰³ תוכנית נולנד, הצפה, 21 לפברואר 1957, עמ' 1, נדלה מתוך מאגר עיתונות יהודית היסטורית של הספרייה הלאומית ביום ה- 5 ליולי 2019 מאתר :
http://www.jpress.nli.org.il/Olive/APA/NLI_heb/Print.Article.aspx?mode=image&href=HZH%2F1957%2F02%2F21&id=Ar00102&rtl=true

²⁰⁴ דאלס דן עם מנהיגי הסיאט בסנקציות ובתוכנית אייזנהאואר, הצפה, 25 בפברואר 1957, נדלה מתוך מאגר עיתונות יהודית היסטורית של הספרייה הלאומית, ב- 16 ליוני, 2019 :
<http://www.jpress.nli.org.il/Olive/APA/NLI_heb/SharedView.Article.aspx?href=HZH%2F1957%2F02%2F25&id=Ar00105&sk=E525C16F>

במכתב המצורף, הנושא את התאריך הראשון לחודש מרץ 1957, מתאר קנן בפני יו"ר הארגון, הרב ברנשטיין, את המשוב מהפניות החוזרות שקיבל מקהילות לאחר שהפעיל את ההפצה ברשת של מנהיגות הציונית של ארצות הברית באמצעות המתודולוגיה של משלוח טלגרמות לחברי קונגרס וסנטורים בעניין המשבר.²⁰⁵ בסופו של דבר, בתחילת חודש מרץ 1957, ממשלת ישראל מחליטה לסגת נסיגה מלאה מסיני ומעזה, כאשר היא בין היתר נסמכת על ההתחייבות של הממשל האמריקאי לאפשר שייט חופשי בתעלה, התחייבות שנמצאת בהצהרה שאותה הקריא מזכיר המדינה דואלס במסיבת עיתונאים.²⁰⁶ הצהרה זו הייתה הסולם שאפשר לבן-גוריון להסכים בסופו של דבר לסגת מסיני ורצועת עזה, ולהציג זאת כהישג מטעם ממשלת ישראל.²⁰⁷

חבר הקונגרס פרידל מספר על הלחץ המופעל עליו מבוחרי המחוז

במכתב שנשלח ביום ה-6 לחודש אוקטובר 1955, ממזכירתו של סי. קנן, הגב' ריטה גרוסמן (Grossman) ליו"ר איפא"ק פיליפ ברנשטיין, היא מתארת את הלחץ המופעל על חבר הקונגרס סמואל פרידל (Friedel), הנציג הדמוקרטי של מחוז 7 של מדינת מיין.²⁰⁸ במכתב גרוסמן מספרת כי חבר הקונגרס פרידל קיבל מכתבים מאנשים הגרים במחוזו, המבקשים להביע את מחאתם על הגישה של משרד החוץ האמריקאי, בכל הקשור לחימוש של המצרים. משרדו ביקש Azpac-ש ינסח עבורו מכתב, כדי שהוא יוכל לשלוח אותו בשמו למשרד החוץ ולמזכיר המדינה. במכתב מציינת גרוסמן כי המכתב כבר נכתב, אך היא מבקשת ממנו, לאור השינוי במצב, לבדוק איתו (היו"ר) האם לשלוח את המכתב שנכתב עבורו. היא מצרפת את נוסח המכתב שהוכן עבור חבר הקונגרס שמוען למזכיר המדינה. מה שמתגלה בהתכתבות הזאת, בין אם מדובר כתוצאה מלחץ שיצר הארגון באזור הבחירה של חבר הקונגרס, או בין אם היכולת להיות מזוהה עם עניין ישראלי למרות שמדובר בארגון צעיר יחסית, חברי קונגרס כבר מכירים אותו ויודעים לפנות אליו כדי לקבל עזרה בכל הקשור לנושאי ישראל – ארצות הברית.²⁰⁹

²⁰⁵ Ibid., Rochester, Box 3, Correspondence, Jan-Feb+ March-Aug 1957
²⁰⁶ דואלס: לכל האניות זכות למעבר חפשי במפרץ אילת - דבר, 06 למרץ 1957, נדלה מתוך מאגר עיתונות יהודית היסטורית של הספרייה הלאומית, ב-16 ליוני, 2019:
<http://www.jpress.nli.org.il/Olive/APA/NLI_heb/SharedView.Article.aspx?href=DAV%2F1957%2F03%2F06&id=Ar00110&sk=03468281>

²⁰⁷ אגרת אייזנהאואר מספקת את תביעות ישראל ל-"הבהרות נוספות", חרות, 04 מרץ 1957, נדלה מתוך מאגר עיתונות יהודית היסטורית של הספרייה הלאומית, ב-16 ליוני, 2019:
<http://www.jpress.nli.org.il/Olive/APA/NLI_heb/SharedView.Article.aspx?href=HRT%2F1957%2F03%2F04&id=Ar00100&sk=FC951138>

²⁰⁸ Ibid., Rochester (Correspondence box 3 1955) \Bernstein Papers Correspondence Oct-1955
²⁰⁹ בשנת 1955 הארגון פעיל כ-4 שנים כזרוע פוליטית ורק שנה אחת כשדולה עצמאית.

איפא"ק נכנסת לראשונה לקמפוסים

בדו"ח פנימי, המסווג כסודי, שנשלח לוועד המנהל של איפא"ק, המסכם את פעילות הארגון בחציון הראשון של 1966, אנו למדים על היקף הפעילים של איפא"ק, תחת הכותרת של "מידע". נציגים של איפא"ק השתתפו בכ-50 פגישות ברחבי המדינה מאז חודש ינואר 1966 ברמה ארצית ואזורית, רמת הקהילה המקומית ובישיבות של הפדרציה המקומית.²¹⁰ כמו-כן, מדווח קנן על השתתפות פעילה ראשונית מסוגה של הקמת קהילות לסטודנטים. במהלך אותם כינוסים מסבירים נציגי איפא"ק את החשיבות של יחסי ישראל – ארצות הברית. איפא"ק משלבת ידיים יחד עם סוכנויות ארציות בחיפוש אחר הנהגה צעירה חדשה, כדי שיוכלו לקבל על עצמם מחויבויות גדולות יותר בעתיד לקידום יחסים עם ישראל, פיתוח והישרדותה. מכיוון שבשנת 1966 נושא החרם הערבי מגיע לשיא במאמצים הערביים, מגבירה איפא"ק את פעילות ההסברה מול תנועת החרם ובדגש על פעילות בקמפוסים. פעילות איפא"ק במסגרת הקמפוסים, שנעשתה לראשונה בשנת 1966, נועדה לסגור את הפער בתקופה שבה אנשים צעירים מחפשים להיות מעורבים פוליטית (במיוחד בשנות ה-60 על רקע המלחמה בווייטנאם) בו בזמן שהם נודדים לראשונה בחייהם מחוץ לבית לסביבה בלתי מוכרת. כמו-כן, פעילות בקמפוסים לטובת ישראל מצליחה להוזה משקל נגד לזרמים אנטי ציונים ויהודים הקיימים בקמפוס מאז ועד היום.

הפעלת לחץ של יהודים אמריקאים בזירה הבינ"ל

בשנת 1955, ממשלת בריטניה הפעילה לחץ כבד על מדינת ישראל. במקרה הזה, המדובר במכתב שנשלח לתפוצה של 2500 מנהיגים, המבהיר את הסוגיה החשובה של הפעלת לחץ על שגרירות בריטניה. מדובר במכתב המבאר את הסיטואציה אליה נקלעה ישראל באותם הימים. עפ"י קנן, קיים לחץ אותו מפעילות לכאורה מדינות ערב על ישראל כסרבני שלום. המשמעות של הסרבנות הישראלית היא נפילה של מדינות ערב "כפרי בשל" לידי הסובייטים במסגרת המלחמה הקרה. מהלך הפרופגנדה הזה, המכוון כנגד ישראל, עלול להביא לפגיעה של יחסי ישראל-ארצות הברית והרצון לקדם עסקה ביטחונית. החשש שמועלה במכתב הוא שישראל תתומרן לפינה של צ'כוסלובקיה בימי צ'מברליין, ותגונה ע"י השלטונות הבריטים כתוקעת את הרצון לשלום עולמי. אשר על כן, דוחק קנן באותם מנהיגים, לפנות לשגרירות בריטניה בוויינגטון ולקונסוליות המפוזרות ברחבי ארצות הברית ולאתגר את המהלך של הבריטים לבידודה של ישראל. בהמשך

²¹⁰ Ibid., American Jewish Historical Society, Box 2, Folder 10 [76]

המכתב, מציע קן "ארגז כלים" לאותם מנהיגים בדמות טיעונים שיוכלו לשמש אותם בעת כתיבת המכתב דוגמת:

1. למדינות ערב אין שום תביעה טריטוריאלית לגבולות 48, והכנסת העניין לסט הטיעונים יהווה פרס לאגרסיביות של מדינות ערב שדחו את הסכמי החלוקה.²¹¹
2. הברית האנגלו-אמריקאית מבוססת על אדנים של אינטרסים מוצקים. הרצון של שתי המדינות הוא לשמר את הערכים המשותפים של הדמוקרטיה והעולם החופשי. טיעון כזה כנגד ישראל, יחליש את עמדתנו בהקשר זה.
3. האמון שלנו במדינות הבריטית נסדקה בגלל אירועי העבר הכוללים את הספר הלבן, העסקה במינכן בשנת 1938, אי-התמיכה בהקמת מדינת ישראל ועוד מקרים המעמידים את הקשר בין המדינות בבעיה.
4. הרצון להטיל מום בישראל, להקטין את הטריטוריה או להחליש אותה, או לפגוע בכלכלתה, יהיה בבחינת נתינת מתנה למדינות ערב ולא יקדם אותן לתהליך שלום.
5. המלחמה הגדולה פרצה חודשים ספורים לאחר הסכמי מינכן וההבטחה לשלום עולמי בזמננו. ניתן להבחין בהקשר זה בהכנת "תיבת מסר", שנשלחת ל-2500 מנהיגים, בתקווה שמניפת הלחץ מתוך הקהילה, תגדיל את מוטת הלחץ הציבורי המופעל על בריטניה. ההפעלה של לחץ כזה, נותנת משב רוח גבי לעמדות של ישראל, במיוחד כאשר הוא מגיע בנפח רב מצד יהדות ארצות הברית.

התרחבות השלוחות המקומיות של איפא"ק ברחבי ארצות הברית

אחד הגורמים החשובים במהלך הצמיחה של ארגון איפא"ק, היה היכולת לרתום מתנדבים כדי לתפעל שלוחות אזוריות של איפא"ק ברחבי ארצות הברית, וכדי שיוכלו לטפל במדינה ענקית כמו ארצות הברית בכל הנוגע הקשר מול יהדות האמריקאית והנצרות הציונית. דוגמה מעניינת לאופן שבו הרחיבה איפא"ק את מוטת השליטה שלה באמצעות הקמת סניפים, מתגלה בסיפור הקמת סניף איפא"ק בסן-פרנסיסקו ע"י הגברת נעמי לאוטר (Lauter). עפ"י ההספד שנכתב לאחר מותה של לאוטר ז"ל ב-2017, אנו למדים על ההיסטוריה.²¹² בשנות החמישים המאוחרות, גייס אותה

²¹¹ המכתב משנת 1955 לפני שינוי הגבולות ב-1967.

²¹² Funeral for Esther Naomi Lauter, sinaichapel.org, Dec. 4th 2017, retrieved June 13th, 2019 from: <<http://www.sinaichapel.org/obituarydetails.aspx?did=022ee223-63cf-47ef-8b7a-c0356932283a> >

ישעיהו "סי" קינן, כדי לסייע בבניית בסיס ההתנדבות של איפא"ק. באותן שנים, נשים לא נבחרו בדרך כלל להוביל ארגונים, ולכן התפקיד הוצמד לבעלה בוב. לאוטר הקימה את אחת מהמועצות המקומיות הראשונות של איפא"ק, והיא נשארה אחת המתנדבות הפעילות ביותר במשך למעלה משני עשורים. לאחר ההכרות ביניהם בשנת 1958, ביקש ממנה קנן לנסות ולארגן קבוצה דו-מפלגתית, כחלק מהערכים של איפא"ק.²¹³ במהלך שנות ה-60 היא הקימה קבוצת דיון של דמוקרטים ורפובליקנים שהמכנה המשותף שלהם היה האהבה לישראל. ב-1983 מנכ"ל איפא"ק, טום דיין (Dean), ביקש מלאוטר לפתוח את משרדה הראשון של הארגון מחוץ לווינגטון. לא רק שזה היה המשרד הראשון מחוץ לווינגטון, לאוטר הייתה העובדת הראשונה של איפא"ק מחוץ לווינגטון. לאחר 16 שנים, בהנהגתה כמנהלת התוכנית האזורית של איפא"ק – אחד המוצלחים ביותר בתולדות הקהילה היהודית באמריקה, שהובילה לגדולת הארגון, היא סיימה את תפקידה כאחראית על הסניפים האזוריים והפכה ליועצת הקהילתית של הארגון בהתנדבות, כשהיא מלמדת את צוות ההכשרה הארצי כיצד להמשיך ולהרחיב את בסיסי הארגון. החזון של לאוטר היה להצמיד קהילה אוהדת לליווי של כל חבר קונגרס. היא פרשה בגיל 80, לאחר שביקרה יותר מ-100 ערים ועיירות בארצות הברית ו-35 פעמים בישראל.

²¹³ Harpers host AIPAC for community meeting, Jewish Post, Indianapolis, Marion County, 28th January 2004, retrieved June 13th, 2019 from: <https://newspapers.library.in.gov/cgi-bin/indiana?a=d&d=JPOST20040128-01.1.5> >.

פרק שמיני: מהו החלק של קנן בבניית הכח של איפא"ק?

כדי להבין את הייחוד ביכולת של קנן להפוך את השדולה באמצעות המבנה הפירמידלי, ממשרד דל באמצעים וביכולת שירשורית, אל ארגון רב כח והשפעה, אנסה לנתח כתבים שונים היסטוריים ועכשוויים, שמתייחסים לתרומתו של קנן ליצירה של איפא"ק. המקור הראשון החשוב הוא מיצ'ל ברד (Bard) שכתב עבור האתר Jewish Virtual Library, המתייחס לתפקידו: "הלובי, שנקרא במקור יהוועדה הציונית לענייני ציבור", נוסד בשנת 1951 על ידי י.ל. (סי) קנן כדי לייצג ישירות מול הקונגרס לענייני חקיקה וכדי לספק סיוע כלכלי לישראל, וכדי לעקוף את מחלקת המדינה שהתנגדה למהלך. מסוף שנות ה-60, הארגון נחשב ללובי המדיני החזק ביותר בווישינגטון, והוא למעשה היה מבצע של איש אחד שאותו ניהל קנן.²¹⁴ עדות נוספת מפיו של העיתונאי הוותיק וולף בליצ'ר (Blitzer), שעבד בשנות ה-70 כמתמחה באיפא"ק, ומתייחס בכתבת עומק עבור המגזין Moment הנושאת את הכותרת: "הנוסחה של איפא"ק".²¹⁵ כותב כי: "לכולם כאן בווישינגטון יש רק שבחים לסי קנן, האיש שייסד את איפא"ק בשנת 1954, ושימש כמנכ"ל עד דצמבר 1974. הגישה של קנן הכוללת שמירה על פרופיל נמוך, ולהביא חברים עבור ישראל באותה התקופה הייתה מרשימה. אפילו המתנגדים הגדולים של ישראל בווישינגטון יודעים להביע את ההערצה לפועלו. הוא היה נכס פוליטי אדיר לקהילה היהודית בקונגרס האמריקאי, בין אם בפעילות לובי מול חברי הקונגרס, אם זה באמצעות חדות לשונו בהרצאות או בהופעות ברדיו, או באמצעות הפצת העיתון השבועי הניר איסט ריפורט, שאיפא"ק ממשיכה לשלוח עד היום."²¹⁶ גם וורביטין מתייחס לקנן במאמר שלו וקובע כי: "איפא"ק גדלה מהצגה של איש אחד בתחילת דרכה, לארגון עם כמה עשרות צוותים, תקציב של למעלה מ-60 מיליון דולר ויותר מ-100 אלף חברים".²¹⁷ כדי להבין את התפקיד של קנן ביחס לחברה היהודית, מעניין לראות כיצד זה תואר ע"י עורך העיתון ה-Jewish News: "היה לו (לקנן ק.ב.) תפקיד היסטורי להביא את הארגון הפוליטי היחיד שקיים, לתודעה של הארגונים היהודיים. הוא למעשה הדיפלומט

²¹⁴ Mitchell Bard, *Congress & the Middle East: The Pro-Israel & Pro-Arab Lobbies*, Jewish virtual library, retrieved June 13th, 2019 from: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/the-pro-israel-and-pro-arab-lobbies> >

²¹⁵ כיום וולף בליצ'ר מנחה ב-CNN וסופר שכתב ספרים רבים.

²¹⁶ Wolf Blitzer, *The Aipac Formula*, Moments, retrieved June 13th, 2019 from: <https://www.momentmag.com/wp-content/uploads/2013/03/The-AIPAC-Formula.pdf> >

²¹⁷ Ibid., Verbeeten.

היהודי היחיד, שמצליח להדביק את כל הארגונים היהודים, עם הגישה הכללית שלהם, ולרתום אותם להצלחה של קידום האינטרסים של הקהילה".²¹⁸

קנן גם הבין כי יכולת התפעול של השדולה, שלא נרשמה כמוכרת לקבלת החזר הוצאות מס, עומדת על הצורך לקבל תרומות מחברים, על מנת לקיים את ההוצאות. לצד הקמת המגזין Near East Report, היו אלה תרומות ומיסי החברים שקיימו את הארגון מאז 1959. איפא"ק הייתה הארגון המקומי היחיד שנרשם כלובי למען הקהילה היהודית באמריקה התומכת בישראל באותה העת. בניגוד לארגונים יהודיים אחרים, התרומות לאיפא"ק אינן פטורות ממס. כתוצאה מכך, איפא"ק אינה חייבת לעמוד במגבלות של חוקי מס הכנסה, החלות על קבוצות פטורות ממס, האוסרות על השדולה הישירה של הקונגרס ושל הרשות המבצעת. כפי שמפרט קמפיס (KAMPEAS) במאמרו, איפא"ק נרשמה עפ"י סעיף 501(C)(4) לחוק מס ההכנסה האמריקאי, תחת סיווג של "ארגון לקשרי רווחה" Social Welfare ולא תחת סעיף 501(C)(3) שהוא ארגון צדקה ללא כוונת רווח (Charitable Nonprofit) שלא מאפשר להם "להתערב" בחופשיות בבחירות, אך כן להזכות בתרומה לצורכי מס.²¹⁹ יתרה מזאת, בניגוד לארגונים מקומיים אחרים שדוגלים בממשלות זרות ומקבלים כספים מהם, איפא"ק לא מקבלת מימון מישראל. במקום זאת, המימון שלה מגיע מפניות לאלפי חבריה. דירקטוריון איפא"ק נשלט על ידי קבוצה של 18 נציגים, רובם מנהיגים של ארגונים יהודיים גדולים. נציגים אלה נבחרים אחת לשנתיים על-ידי ועדה מבצעת המורכבת מנשיאי שלושים ושמונה ארגונים יהודיים מרכזיים בארצות הברית, בהם עפ"י הנטען, חברים כחמישה מיליון איש. דירקטוריון איפא"ק נפגש מדי חודש, ומתייחס רק לנושאי המאקרו. במציאות, הנציגים הם בדרך כלל אנשים עשירים, בעלי השפעה, מכובדים רבים של הקהילה היהודית באמריקה. ככה למשל, שלדון אדלסון תרם בעבר לארגון,²²⁰ חיים סבן מפעיל קרן מיוחדת לסטודנטים של איפא"ק הנושאת את שמו "Saban Leadership Seminar",²²¹ אדם מיילשטיין הפילנתרופ הישראלי – אמריקאי

²¹⁸ The editor's chair, Jewish Post, Indianapolis, Marion County, 29 June 1973, retrieved June 13th, 2019 from: < <https://newspapers.library.in.gov/?a=d&d=JPOST19730629-01.1.8&srpos=31&e=-----en-20--21--txt-txIN-kenen----->>

²¹⁹ RON KAMPEAS, Here's How AIPAC Actually Works, The New York Jewish week, February 13, 2019, retrieved September 13th, 2019 from: <https://jewishweek.timesofisrael.com/heres-how-aipac-actually-works/>.

²²⁰ Ran Dagoni, Sheldon Adelson attacks AIPAC, Globes, 22 Nov, 2007, retrieved June 13th, 2019 from: <https://en.globes.co.il/en/article-1000278137>.

²²¹ אתר איפא"ק, דף איפא"ק בקמפוסים, נדלה ביום ה – 30 לספטמבר 2019: <https://www.aipac.org/connect/students/saban-leadership-seminar>

ועוד.²²² כמו כן, משרדו של נשיא איפא"ק הוא עמדה ייצוגית. עמדת המפתח באיפא"ק היא של מנכ"ל. המנכ"ל הוא המנהל הראשי של איפא"ק, האחראי על פעולות הלובי היומיומיות".²²³

עד כמה אפקטיבית הייתה עבודת השדולה של קנן?

בכתבה שפורסמה ע"י עורך סוכנות הידיעות Jewish Telegram Agency מר בוריס סמולר לקראת כנס איפא"ק שנערך בשנת 1972, ניתן לקבל הצצה ליעילות המבנה של הקמת הכנס מדיניות בכלל והיכולת להפגין עוצמה פוליטית וסנכרון מסרים מאידך.²²⁴ הכנס, שעפ"י עדותו של הכתב מכיל כמה מאות אנשים מכל רחבי ארצות הברית, נעשה בנוכחות של חברי בתי נבחרים וסנאט ובנוכחות של נציגי ממשל, מזכירות המדינה ושגריר ישראל בושינגטון. הסיבה שכולם מבקשים להגיע לכנס היא בגלל "הערכה מרובה" שרוכשים בושינגטון לפעילות של איפא"ק. כאשר מנסה להעביר הכותב לקורא את חשיבות הפעילות של איפא"ק, הוא פונה לשורה של חקיקות שהתקבלו בשנים לפני כן. "כאשר אתה קורא שהקונגרס אימץ החלטה ע"י 257 חברי בית נבחרים – 78 סנטורים שקוראת להעביר מטוסי פנטום לישראל, האם אתה מודע למאמצים שעושה איפא"ק להעביר את הצעת החוק, באווירה עוינת פרו-ערבית הקיימת בימים אלה? כאשר אתה קורא שהקונגרס מאשר 300 מיליון דולר בסיוע ביטחוני ועוד 50 מיליון דולר בסיוע אזרחי, אתה חושב לעצמך שזה הישג מצוין, אבל האם אתה יודע שמי שעושה זאת היא איפא"ק באווירה עוינת? האם ידעת שבזכות המאמצים של איפא"ק, עברה הצעה ברוב של 14: 82 בסנאט למימון הצבאי?" וממשיך לכתוב על הישגי איפא"ק: "כאשר אתה קורא שוועדת החוץ של הסנאט מעבירה הצעת חוק שמעניקה 85 מיליון דולר ליישוב של יהודים שהגיעו מברית המועצות, למרות העוינות של יו"ר הוועדה הסנטור פולברייט הידוע כאויב של ישראל, האם אתה יודע מה עשתה איפא"ק כדי לפרק את ההתנגדות

²²² אתר איפא"ק, ניוזלטר סתיו 2011, נדלה ביום ה – 30 לספטמבר, 2019 מהאתר הרשמי: <https://www.aipac.org/-/media/publications/atc/insights-for-tomorrow-newsletter/2011/insights-newsletter-fall-2011.pdf>

²²³ Morris Solomon, The Agenda and Political Techniques of the American Israel Public Affairs Committee (AIPAC), M.A Thesis, The Industrial College of the Armed Forces, 1993, retrieved June 13th, 2019 from: <https://info.publicintelligence.net/AIPAC.pdf>

²²⁴ הכתבה נכתבה בשנת 1972, לפני שקינן קיבל מהארגון אות מיוחד על תרומתו לחיזוק יחסי ישראל - ארצות הברית, ולכן סמולר מתייחס לפעילותו של קנן לאורך 30 שנות פעילות, התייחסות שמאפשרת לקבל הצצה על האיש ופועלו.

Boris Smolar, American Israel Public Affairs Com. Meeting Provides vital information, The Jewish post, page 16,4/5/1972 retvited at:

<https://texashistory.unt.edu/ark:/67531/metaph754257/m1/16/zoom/print?q=i.l.%20kenen&resolution=6&lat=5344.036716641056&lon=2122.0748796778507>

שלו? חברים מבית הנבחרים ומהסנאט, משני צידי המתרס, שאותם אני פוגש מתוקף תפקידי בווינגטון, כולם מדברים בשבחו של סי. קן. בגבעת הקפיטול כולם מכירים את קן, ומודים שהידע כל כך עמוק, שכאשר הם מחפשים עזרה בנושאים אלה הם פונים ישירות אליו. הם מעריצים את הענווה שלו ונהנים מהאפקטיביות שלו, בעיקר באמצעות החומרים שאותם הם קוראים במגזין שבו הוא כותב- ה- Near East Report. העלון הפך לעיתון שבו כולם קוראים את המדיניות במזה"ת והפך לאוטוריטה החשובה ביותר לאזור". לבסוף, מסביר סמולר את החשיבות של קן למערכת עצמה וכותב: "כדי להבין עד כמה חשוב קן למערכת, אז אפשר לציין ששר החוץ של ישראל, אבן, טס במיוחד כדי לכבד את קן לרגל 30 שנות פעילותו למען יחסי ישראל - ארצות הברית. הנשיא ניקסון שלח איגרת מיוחדת על קן ואיפא"ק שהוקרא ע"י שגרירת ארצות הברית לוועדת האו"ם לזכויות אדם לשעבר, הגבי ריטה האוזר. "הציטוט הזה, כמו אחרים שמובאים בעבודה זו, מרימים את נטל ההוכחה כי שיטת הגיוס של פעילים בכל רחבי ארה"ב הן פרי עבודתו של קן, והחלו עוד בשנות ה- 50 (ומוקדם יותר במסגרת ה- AJC באופן פחות מוסדר) שוכללו לאורך שנותיו בתפקיד ולמעשה פעילים בהקשר זה עד ימינו אנו.

למה הלובי היהודי מצליח בווינגטון?

בכתבת מערכת של העיתון הפוליטי Congressional Quarterly, שהופיעה בשנת 1975 תחת הכותרת "למה הלובי היהודי עושה את עבודתו בווינגטון?" פורסמה כתבת פרופיל שניסתה לפצח את סוד הצלחתה של השדולה.²²⁵ הכתבה שנכתבה לאור ההחלטה של הנשיא פורד להעביר את כספי הסיוע לישראל, הביאה את העורכים לבדוק את מקורות היכולת של השדולה לפעול בגבעת הקפיטול. הכתבה נפתחת בעדותו של הסנטור ממוצא לבנוני של דרום דקוטה, גיימס אבו-ראזק (Abourezk), שמצוטט כאומר: "אני מקנא בהם. ביכולת הבלתי נתפסת של השדולה והצלחתה בתחום החקיקה". לאחר מכן, מונה הטור את הצלחות האחרונות של השדולה בשנת 1975, הכוללות את העברת סיוע חרום של יותר משני מיליארד דולר בשנת 1973, החלטות ומכתבי תמיכה בישראל בקונגרס, הפעלת לחץ על ברה"מ בחקיקה עד שתסכים לשחרר את יהדות ברה"מ לעלות לישראל ועצירת מכירת מערכות טילי קרקע-אוויר מהפנטגון לצבא הירדני. בהמשך הטור מנסה להסביר את ההצלחה של איפא"ק: "לנסות להסביר את הכח של הלובי של ישראל, במונחים של חברת לובי

²²⁵ The Israeli lobby, Congressional Quarterly, Sep. 5th 1975, syndication for Danville Bee Newspaper, retrieved June 13th, 2019 from: <https://newspaperarchive.com/danville-bee-sep-04-1975-p-4/>

רגילה, הפועלת בענייני יהודים או מזרח התיכון, תהיה החטאת המטרה. בווינגטון מבצעת איפא"ק את שיטות הלובי המסורתי באמצעות גוף קטן הכולל שלושה לוביסטים רשומים הפועלים לשם קידום היחסים עם ישראל ויחסי יהדות ארצות הברית". בהמשך פונה העיתון לראיין אנשי מקצוע מתוך המערכת הפוליטית ומצטט סנטור בעילום שם האומר: "הגיוב כאן הוא לנצח הצבעות, והם מקבלים פה ציונים גבוהים בהקשר זה. מדובר בגוף מאוד יעיל ביחס לגודלו, ככה למשל לאחרונה הם השיגו 40 אצבעות בסנאט למנוע את מכירת הנשק לירדן". ואז מגיעה אחת העדויות החשובות של הכתבה מפי ריצ'רד פרל (Perle), שבאותה התקופה העוזר של חבר הקונגרס ממדינת וושינגטון הנרי ג'קסון (Jackson) על חשיבות פעילות השטח (Grassroots) של איפא"ק: "ההשפעה של הלובי היהודי הוא לא בהכרח הימצאותם של אנשים במסדרונות הקונגרס, אלא דווקא האנשים שבבית". ומוסיף: "מה שקורה בווינגטון הוא באמת צנוע ביחס למה שקורה במחוז. תקרית במזרח התיכון או כתבה בעיתון, מעוררים מיד תגובות מצד הבוחרים".²²⁶ ובכדי לחזק את טענה זו, מוסיף הסנטור הרפובליקני צ'רלס פרסי (Percy) מאילינוי את הציטוט הבא: "קבלתי אלפי מכתבים כשסירבתי לחתום עבור עצומה התומכת בישראל ושהצעתי שהממשלה בת"א תפעל בצורה יותר גמישה בהתייחסותה לעניינים במזרח התיכון". גם העוזר של חבר הקונגרס מניו-יורק, הדמוקרט סטפאן סולארז (Solarz) מסביר כי: "הקהילה היהודית מאוד מעורבת ומאוד מבינה בענייני החוץ, והיא דואגת שגם נדע את זה".

באותה תקופה האמורה, התפרסמה גם כתבה בניו יורק טיימס, שמצאה את אותם הדפוסים שתוארו קודם לכן, אך בפעולות שונות.²²⁷ כך למשל מעלה הכתב על נס את ההתארגנות המהירה והיכולת להוביל אנשים על מנת ליצר את הלחץ על הקונגרס: "כדוגמא לכמה הלובי ליחסי ישראל ארצות הברית מספק תוצאות סופקה בחודש שעבר (יולי 75 ק.ב.), ברגע שממשל פורד ביקש מהקונגרס לאשר עסקת מכירה של 14 סוללות הוק משופרות לירדן בהיקף של 256 מיליון דולר...עפ"י חוק לקונגרס יש 20 יום לאשר או לשלול את העסקה.. בעבודה מאומצת בסופ"ש שאחריו, הצליח מר מוריס אמיתי (AMITAY) וצוותו, להכין מזכר שהופץ בקרב 197 ערים גדולות ועוד 200 ערים ברחבי ארצות הברית.²²⁸ כמו כן הונעו לפעולה 13 אירגונים יהודיים...בתוך 24

²²⁶ לימים יהפוך ריצ'רד פרל ליועץ של הנשיאים רייגן וג'ורג' בוש.

²²⁷ David Binder, *The Israel Lobby in Washington Is Small and Effective*, Aug. 8th 1975 Retrieved June 13th, 2019 from: < <https://www.nytimes.com/1975/08/08/archives/the-israel-lobby-in-washington-is-small-and-effective.html> >.

²²⁸ מוריס אמיתי היה בתקופה זו המנכ"ל השני בתולדות הארגון שהחליף את קנן. בחלק מאותה התקופה, קנן שימש כיו"ר בין השנים 1974-76 כולל בתקופה האמורה של קיץ 1975.

שעות חברי הקונגרס הוצפו בשיחות טלפון, טלגרמות ומברקים ממצביעים יהודיים, המאיצים בהם להתנגד לעסקת מכירת ההוק לירדן". את האפקטיביות של הלחץ מתאר הכתב מפי חברי הקונגרס: " בינואר האחרון [1975 ק.ב.] הסנטור פרסי ששב מסיור במזרח התיכון, דרש שישראל תשיב מידית את השטחים שכבשה בשנת 1967, וכינה את ערפאת "מתון". מאז אותו האירוע הוא קיבל כ – 20,000 דברי דואר והוא מקבל עוד כ-50 שכאלה מדי שבוע המתנגדים לעמדותיו".

לסיכום, חשיבותן של כתבות אלו מתבטאת בעיקר בעדויות ממקורות ראשונים על היכולת של שורשים עמוקים של מניפת הבוחרים המפעילים לחץ על חברי הקונגרס בושינגטון ובבית, כדי להכווין את חבר הקונגרס, או הסנטור שלהם, בנוגע לנושאים שחייבים להיות במרכז תשומת הלב הציבורית שלו. מבנה יעיל שכזה, שיודע לתגמל מצד אחד, ולהניף כרטיס צהוב מצד שני, לא יכול היה להתקיים מבלי מבנה היררכי של נשיאת מסרים ופעולת הפצה עצמאית במורד השרשרת, עד הפניה של האדון כהן לחבר הקונגרס שלו והגב' לוי לסנטורית של המדינה שלה.

פירוט שיטת העבודה של קנן שמביאה להישגים פוליטיים

בכתבה שנעשתה לאחר שבית הנבחרים הצביע בעד סיוע לישראל בגובה של 2.2 מיליארד דולר לישראל, הכתב הנרי טיילור פרסם כתבת מגזין המסבירה לקוראים מי האיש שעומד מאחורי הלובי הישראלי.²²⁹ "בית הנבחרים העביר 2.2 מיליארד דולר בעזרה לישראל, מה שנחשב לניצחון לאיש מאחורי הלובי הוא ישעיהו קנן. קנן בן ה – 68 לא מופיע במדורי המי ומי של וושינגטון וחיוו אנונימיים. אבל מדובר באיש אינטליגנטי בעל יכולות והכרה של הקונגרס. קנן מנהל את איפא"ק השדולה למען ישראל בושינגטון. הדירקטוריון שלו מכיל את עיקר הארגונים היהודים של המדינה. זהו ארגון המטרייה המייצג את רוב יהדות ארצות הברית. באופן כללי, קנן הוא השלוח של כ- 30 קבוצות יהודיות החשובות במדינה, והוא עובד קשה לשמר את היכולת שלהם מול בית הנבחרים והסנאט. קנן מסייע בהצגת חקיקה לטובת ישראל, ומחזיק תיקים לגבי כל הצעות החוק 'התקועות' בבית הנבחרים והסנאט". וממשיך בתיאור: "כאשר חקיקה מסוימת מתקרבת, מר קנן שולח התראות לרשימה של כ – 1000 מנהיגים יהודיים ברחבי ארצות הברית. הם בתורם, מתריעים את הרשת הקהילתית שלהם ושל חבריהם ומשפחותיהם. הם בתורם אחראים על כתיבת מכתבים, תרומות כסף או טלפונים. הצעד הבא אחרי זה הוא לדווח חזרה לקנן על מה שנעשה. לשם דוגמא,

Henry J. Taylor, The man behind Israel lobby, Santa Cruz Sentinel, Volume 118, Number 298, 19²²⁹ December 1973, retrieved June 13th, 2019 from: <https://cdnc.ucr.edu/?a=d&d=SCS19731219.1.19&srpos=1&e=-----en--20--1--txt-txIN-%22the+man+behind+israel+lobby%22-----1>

כאשר וועדת ההקצבות של הקונגרס וועדת יחסי החוץ הציעו לחתוך 500 מיליון דולר מחוק המציע סיוע חוץ בגובה 2.2 מיליארד דולר לישראל, מר קנן שלח באופן מיידי כ-1000 טלגרמות לרשימה של החברים והם הצליחו למנוע את הקיצוץ". כתבה נוספת המזכירה את אופן הפעולה של קנן בהקשר המלחמה, הוכנסה לפרוטוקול של שימוע בסנאט לעניין סיוע הצבאי לישראל ובורמה, מתוך כתבה במגזין האמריקאי ניוזיק: " כאשר נושא בעל חשיבות לישראל מגיע בפני הקונגרס, קנן מזעיק לפחות 1000 מנהיגים יהודיים המפוזרים לאורך ורוחב המדינה. הם, בתורם, מפעילים את רשת החברים שלהם, מכתבים נכתבים, ותרומות לקמפיין. זוהי שיטה שדורשת תשומת לב ומקבלת

אותה!!!²³⁰

Hearing before United States. Congress. Senate. Committee on Foreign Relations on S 2692 and ²³⁰
H.R. 11088, to provide emergency assistance authorization for Israel and Cambodia, Page 132,
December 13, 1973, retrieved September 13th, 2019 from:
https://books.google.co.il/books?id=gdgkyyeS6BAC&printsec=frontcover&vq=kenen+aipac&hl=iw&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q=kenen%20aipac&f=false

פרק תשיעי: סיכום

במהלך עבודה זו, נעשה ניסיון ראשון מסוגו להתחקות היסטורית אחרי שורשי השדולה שהוקמה והופעלה ע"י יהדות ארצות הברית, למען קידום השותפות האסטרטגית שבין ישראל לארצות הברית. הצלילה לעומקם של חומרים, אפשרה לקבל תמונה ברורה יותר של הדרך שבה התעצב הכוח הפוליטי היהודי (בסיוע נוצרים חובבי ציון) עוד במהלך מלחמת העולם השנייה וכפי שאנו מכירים אותה עד היום. המודל שעליו ביססתי את התזה הזאת נשען על מודל הפירמידה ההפוכה של נורדסטורם. למרות שקיימים קווי השקה רבים בין המודלים דוגמת פיזור סמכויות, האצלה, מתן מרחב פעולה והנעה לפעולה, מודלי הפעולה של קנן ונורדסטורם אינם זהים. כדי לנסות ולהכניס את המודל ההנעה לפעולה של קנן לתוך תבנית פעולה מוסדרת, יש להתבונן על האופי שבו נתוותה מלאכת האצלת הסמכויות וההנעה לפעולה. קנן בנה מודל ייחודי, הפועל במקביל אך גם בשילוב, כדי להפיץ את הבשורה ולקדם את האינטרסים שבהם היה חשוב לקנן לפעול. המודלים שבהם פעל, כפי שהובאו במהלך העבודה, מהווים את קירות התמך של הפירמידה.

הקיר הראשון - ארגונים יהודיים

קיר התמך הראשון הופעל באמצעות כמה עשרות גופים יהודיים גדולים, שיכולת ההפעלה העיקרית שלו הייתה להתממשק להפעלת לחץ בסנאט. הפעילות של הארגונים היהודים הגדולים מול סנטורים של מדינות, המחפשים את המספרים הגדולים של הארגונים, יכלה לסייע לקנן להפעיל לחץ ממוקד, במספרים גדולים, שמייצרים את ההבדל כפי שראינו במהלך העבודה בקבלת החלטות הקשורות ליחסים האסטרטגים של ארצות הברית וישראל.

הקיר השני - הפצת העיתון

ההחלטה להקים עיתון, שבתחילה נקרא Report From Washington, ולאחר מכן שונה שמו ל-Near East Report הפעיל עד ימינו אנו, אפשר לייצר מנגנון דו-מהותי: הראשון, מאפשר להפיץ מידע/פרופגנדה הקשורה לאזור המזרח התיכון, המאפשר זוויות עומק על הנעשה בקונגרס, בתקופה שבה הסיקור היה מוגבל בהיקפו ביחס לקיים היום. הקהל ה-"שבוי" שימש גם להפעלה של כח לחץ נוסף על זה הקיים בערוצים האחרים. השני, יכולת קיום כלכלי של המערכת בתקופת ההקמה, תוך היכולת להימנע מהצורך לקבל סיוע חוץ ממשלת ישראל, מה שהיה מוביל לחיוב רישום השדולה כסוכנת זרה.

הקיר השלישי - קהילות יהודיות

הקהילות היהודיות, בתי-הכנסת, הקמפוסים, המרכזים הקהילתיים ושאר המוסדות היהודיים והנוצרים הציונים, היו למעשה קיר התמך השלישי של הפירמידה. עיקר הפעילות שלו הוכוונה לרמת הקהילות, ככה שאפשר יהיה להפעילן בעבודה עם הקונגרס. בבית הנבחרים, שם נערכות מדי שנתיים בחירות, וכמות הבוחרים במחוז הבחירה קטנה משמעותית ביחס לנציגות המדינה הסנאט, היה פתרון זה הפתרון המושלם.²³¹ היכולת של קבוצה ממוקדת ולא בהכרח גדולה המגולמת בדמות בית-כנסת, או מתנ"ס, הפועלת בצורה מסונכרנת כלפי איש הקונגרס, ובדגש מיוחד על המשרד במחוז הבחירה, היה אפקטיבי במיוחד כפי שניתן היה להתרשם מהעדויות הרבות שהובאו במחקר זה. זאת ועוד, חשוב להדגיש כי לרוב עבודת הקונגרס מתעסקת יותר בעניינים מקומיים ומחוזיים, ולכן לרוב נושאי החוץ מטופלים באינטנסיביות יותר בסנאט, שם יש גם סמכות חוקית (למשל באישור אמנות דיפלומטיות ובמינוי שגרירים) וגם פניות להתעסק בנושאי חוץ, שלרוב אינם מייצרים עניין לבוחרים במחוז. עצם ההדגשה של העניין בקשר הספציפי של הבוחרים במחוז בברית של ישראל- ארצות הברית, וההבנה של חברי הקונגרס כי הנושא מעניין את הבוחרים ברמת ה-Grassroots, והן את התורמים היהודיים, הביאה לתמיכה באיפא"ק גם ממקומות שבהם מחוז הבחירה איננו רווי בהמוני יהודים.²³²

מודל הפירמידה התלת-מימדית ההפוכה של קנן

תרומתה של עבודה זו למחקר ההיסטורי והמחקר האירגוני היא האפיון של מבנה אירגוני חדש. בעוד שליבת המבנה שאופיינה בשנת 1996 ע"י ספקטור ומקארתי שהגדירו את מודל הפירמידה ההפוכה של נורדסטורם שרירה וקיימת, הרי שיש צורך להתאימה למבנה של הפעלת כח פוליטי ובמבנה של ארגון ציבורי שאיננו לכוונת רווח כספי. השורשים לדרך ההפעלה הייחודית של קנן, כפי שהובאו בעבודה זו, החלו עוד במהלכים שבוצעו באמצע שנות ה-40 וביחס לבחירות האמצע של 1946. השיטה של הפעלת הלחץ ישיר וממוקד על פוליטיקאים, קצרה הצלחה עצומה במסגרת ארגון ה-American Jewish Conference, ויובאה בהצלחה ואף שודרגה, עת קנן נכנס לתפקידו כזרוע השדולה של AZC ולימים באיפא"ק.

²³¹ ישנן מדינות שגודלן קטן מהמספר המינימלי עבור אזור בחירה (740,000 כיום), במדינות למעט כמה קטנטנות שכאלה (דוגמת מונטנה, איידהו וכו'), יש שני סנטורים ורק חבר קונגרס אחד.

²³² חבר קונגרס שמגיע למשל מיוטה, שאיננה משופעת במצביעים יהודים, אך תחת זאת מצליחה להניע לפעולה גרעין של כמה מאות או אלפים, מאוד ממושגעים ופעילים, במקצבי זמן ממוקדים, יוצרים את ההבנה כי הם כח פוליטי שחשוב לאותו חבר קונגרס להתייבב לצד הנושא המקודם ויכול להיות שמשפיעים בצורה זו או אחרת על מנעד השיקולים שלו האם בכלל כדאי לעסוק בעניין, ואם להתעסק, באיזה צורה לגשת לעניין.

המודל שאותו בנה קנן, הוא מודל ייחודי וראשוני מסוגו, שהצליח להכריע אסטרטגיה באמצעים טקטיים. באמצעות מתיחת קו בין מאות קהילות, המכילות קבוצות זעירות של מאות בני אדם ועד קהילות של עשרות ומאות אלפי בני אדם, הצליח קנן לפתח דרך "מלחמת גרילה" נקודתית, המכוונת לסנטור של מדינה מסוימת, או לחבר קונגרס ממחוז נתון, העברת המסר על חשיבותו של המהלך כולו. כל אחד מאותם הישגים נקודתיים, הטובים כל אחד מהם לשעתו, יצקה מערכת יחסים אסטרטגית גדולה בין המדינות שאותה קנן ניהל. במרחק הזמן, כאשר מחברים את כל הנקודות, התמונה המתגלה לנו, כמו בחוברת הפעלה לילדים המחברים נקודה לנקודה בקו, לבסוף נחשפת כתמונה. בדיוק כך גם במערכת היחסים האסטרטגית של ישראל וארצות הברית. כמובן שמערכת היחסים האינטימית בין המדינות היא נגזרת של נושאים רבים ונוספים, ובהן ההקשר של יחסי ממשלות, יחסי סחר, אינטרסים כלכליים אסטרטגים ואזוריים, יחסי העמים וכו'. יחד עם זאת, נדמה כי היכולת לנתב את העוצמה של כח פוליטי יהודי, ולהוון אותם להישגים בקונגרס, היא אחת מאבני היסוד המשמעותיים ביותר של הקשרים האינטימיים שבין המדינות, ועובדה כי היא צלחה גם משטרים שהיו פחות אוהדים לישראל, דוגמת מערכת היחסים עם הנשיא אייזנהאואר.

היכולת של איש אחד, להפעיל מספרים גדולים של בני אדם, בחתכים שונים, בתקופה שבה דרכי התקשורת מנו בעיקר יכולת למשלוח טלגרמות, מעט שיחות קוויות ומשלוח מכתבים, ושעוד מצליחה לעמוד ברוח הזמן למעלה מ-65 שנה לאחר שהונחה התשתית להקמתה, היא יוצאת דופן במונחים של עולמות ניהול המגזר השלישי. זאת ועוד, דפוס הפעולה אותו הניח קנן לשתדלנות הפכה ל-"תו תקן" עבור גופים אחרים המנסים לחקות את אופן פעילותה של איפא"ק, באמצעות פעילות של Grassroots להשפעה על חקיקה.²³³ שיטה זו מראה קצב גדילה קבוע וזאת בניגוד לשדולות "מקצועיות" אחרות, אשר מנסות להשפיע באמצעות כלים אחרים (כסף, תקשורת, קבוצות מחקר, אקדמיה וכו') על הפוליטיקה האמריקאית. היעלמותן של משרדי לובי שהופעלו באמצעות כסף ערבי החל בשנות ה-50 שפעילותן נעלמה/התפוגגה, היא העדות הטובה ביותר שאיפא"ק נבנתה בצורה נכונה ויציבה. המבנה הזה, של תנועה עממית, שהולכת ומכה שורשים

²³³ בשנים האחרונות ניתן לציין לדוגמה מצד ימין את "תנועת התה" הרפובליקנית, והמדריך להתנגדות לטראמפ שנכתב ע"י קבוצת דמוקרטיה, המבקשות להניע לפעולה של התנגדות לנשיא. השיטות בהם משתמשות התנועות משני צידי המתרחס דומות למה שנעשה בשנות ה-50, בעדכון טכנולוגי לימינו אנו. ניתן לקרוא בהרחבה במאמר שכתבתי על המדריך שהכינו במפלגה הדמוקרטית למאבק באיג'דה של טראמפ, שנדלה מאתר "קארצרים על פוליטיקה וחברה ב-19 ליוני, 2019: <http://bardea.org/america/usa/%d7%a2%d7%9c-%d7%94%d7%9e%d7%93%d7%a8%d7%99%d7%9a-%d7%94%d7%9e%d7%9c%d7%90-%d7%9c%d7%94%d7%aa%d7%a0%d7%92%d7%93%d7%95%d7%aa-%d7%9c%d7%98%d7%a8%d7%90%d7%9e%d7%a4-%d7%a9%d7%9c-%d7%94%d7%9e%d7%a4%d7%9c/>

במהלך השנים, היא גם הפורמולה להצלחה של השדולה, שנבנתה מראש תוך הבנה כי היא חייבת להירשם כחברה אמריקאית ולא כחברה זרה. ההחלטה לוותר על "אזור הנוחות" של תרומות מוכרות במס, אפשרה מרחב תנועה מקסימלי, חופשיה מכבלים. התנועה החלה בכמה אלפי חברים, ששילמו דמי חברות באמצעות קניית מינוי עיתון.²³⁴ ב-1957 כבר גודלת הסירקולציה של בעלי עניין למעל 7000 רוכשי עיתון הניר איסט ריפורט.²³⁵ בשנת 1989 היו כ-50,000 חברים רשומים באיפא"ק.²³⁶ בסוף שנות ה-90 כבר מדווח עיתון הניו-יורק פוסט על 55,000 חברים רשומים.²³⁷ כיום, יש מעל 100,000 חברים רשומים עפ"י נתוני איפא"ק, וההוכחה הטובה ביותר כי המבנה עומד חזק ויציב וברוח הזמן.

²³⁴ Ibid., Rochester (box 5) executive committee\ Folder2
²³⁵ קובי ברדה, דיווח על התרחבות מכירות של המגזין, NEAR EAST REPORT US-ISRAEL POLITICS, 19.2.2018, <https://us-israel.org.il/2018/02/19/%D7%93%D7%99%D7%95%D7%95%D7%97-%D7%A2%D7%9C-%D7%94%D7%AA%D7%A8%D7%97%D7%91%D7%95%D7%AA-%D7%9E%D7%9B%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%AA-%D7%A9%D7%9C-%D7%94%D7%9E%D7%92%D7%96%D7%99%D7%9F-near-east-report/>
²³⁶ Touted As Alternative to Aipac, New Lobby is Viewed Skeptically, JTA.ORG, 15/9/1989, retrieved June 13th, 2019 from : <https://www.jta.org/1989/08/15/archive/touted-as-alternative-to-aipac-new-lobby-is-viewed-skeptically>
²³⁷ Steven Erlanger, For 47 Years, a Lobby Group With Muscle Has Tirelessly Tended U.S.-Israeli Ties, 26/4/1998, retrieved June 13th, 2019 from: <https://www.nytimes.com/1998/04/26/world/for-47-years-a-lobby-group-with-muscle-has-tirelessly-tended-us-israeli-ties.html>